

21—26 januari

Debatter m. m.**Lördagen den 21 januari**

	Sid.
Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (forts.)	3
Interpellationer av:	
herr Ullsten ang. samordningen av bostadsbyggandet och kommu- nikationsförsörjningen inom storstockholmsregionen.	58
herr Bengtson i Solna ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.	59
Meddelande om enkel fråga av fru Löfqvist ang. ändringar i ensittar- lagen.	61

Tisdagen den 24 januari

Interpellationer av:	
fru Renström-Ingenäs ang. kontrollen av den svenska atomenergi- verksamheten.	63
fru Kristensson ang. avdragsrätt för kostnader för fortbildning och facklitteratur.	64

Onsdagen den 25 januari

Svar på interpellation av herr Öhvall ang. transport av renar till gynn- sammare betesområden, m. m.	68
Interpellation av fru Jäderberg ang. u tbetalningen av studiemedel enligt studiehjäpsreglementet.	69
Meddelande om enkel fråga av herr Björkman ang. förhandlingar i syfte att undvika dubbelbeskattning på arvsbeskattningens område.	75

Torsdagen den 26 januari fm.

Meddelande ang. arbetsplenum.	75
Svar på frågor av:	
herr Dickson ang. åtgärder för att främja tillkomsten av el-drivna fordon.	75

	Sid.
herr Ekström i Iggesund ang. skattskyldigheten för ersättningar och tävlingspriser till utövare av amatöridrott.....	76
herr Turesson ang. förläggning av myntverket till Kopparbergs län	77
fru Thunvall ang. ökad information om den nya s. k. ordningsbotens tillämpning vid trafikförseelser.....	78
herr Dickson ang. det relativa betygsättningssystemet.....	79
herr Bengtson i Solna ang. åtgärder för att underlätta för fotgängare att passera med trafiksignaler utrustade övergångsställen	80
herr Dickson ang. lagskyddet mot oljeutsläpp från fartyg i öppen sjö	82
herr Börjesson i Falköping ang. den senaste taxehöjningens inverkan på statens järnvägars konkurrenskraft.....	83
herr Nilsson i Gävle ang. fullgörandet av statens järnvägars skadeståndsskyldighet gentemot enskilda personer vid olycksfall.....	85
herr Eriksson i Bäckmora ang. åtgärder för att nedbringa olycksfallsfrekvensen på vägarna.....	86
herr Nordstrandh ang. en översyn av den nya förhandlingsordningen för statsanställda.....	88
fru Kristensson ang. en översyn av arbetsgivarpartens organisation på den statliga sidan.....	90
Svar på interpellation av herr Hermansson ang. de amerikanska bombangreppen mot Nordvietnam.....	92
Interpellationer av:	
herr Larsson i Luttra ang. generell befrielse från stämpelskatt vid sammanslagning av kommunala bostadsföretag i samband med kommunsammanläggning.....	96
herr Dahlgren ang. domänverkets förvärv av jordbruks- och skogsfastigheter.....	97
fru Johansson ang. utbetalandet av sjukpenning.....	98
Meddelande om enkel fråga av herr Nordstrandh ang. den s. k. sommarskolpraktiken.....	102

Torsdagen den 26 januari em.

Meddelande om enkla frågor av:	
herr Jansson ang. rabatt på statens järnvägar för förtidspensionärer	111
herr Björk ang. militära övningar i stark kyla.....	111
fru Torbrink ang. skyldigheten att anordna skyddsrum i samband med byggande av barnstuga.....	111
herr Turesson ang. skyltar för statliga institutioner.....	111

Lördagen den 21 januari

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 13 innevarande januari.

§ 2

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (forts.)

Herr talmannen tillkännagav, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1967/68, och nr 2, angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid i enlighet med förut gjord anteckning ordet till

Herr JOHANSSON i Växjö (cp), som yttrade:

Herr talman! Vi börjar nu den tredje debattdagen om årets statsverksproposition. Detta är väl i och för sig inte så egendomligt. Det konstiga är att tredje dagen är en lördag. För en riksdagsman är väl inte lördagen alltid ledig dag, då han är fri helt och hållet. Många gånger deltar han då i konferenser och sammanträden på sin hemort. Och därför anser jag det vara olämpligt att planera remissdebatten så, att överläggningarnas sista dag infaller på en lördag.

Jag är säker på att det var anledningen till att så många ledamöter i går kväll strök sitt namn från talarlistan. I annat fall skulle man inte ha hunnit hem till de sammanträden man planerat på hemorten. Jag anser det felaktigt att strypa debatten på det sättet och

vädjar därför till partiledningarna att förfara på annat sätt ett kommande år och att om så behövs låta remissdebatten börja en dag tidigare.

Herr talman! Alla är intresserade av att vår ungdom får en sådan utbildning och fostran, att den i framtiden väl kan rykta sitt värv. Ingen kan heller förneka att det satsas stora belopp på ungdomens utbildning och fritidssysselsättning. Glädjen häröver delas av alla.

Mycket bjudes ungdomen i dag, och det är mycket som lockar. Kom till oss, så skall ni få era intressen tillgodosedda! Nej, kom till oss, så skall ni få det i än högre grad! Så kallar ungdomsorganisationer, studieförbund och nöjesarrangörer. Det verkar som om ungdomen bara har att ta för sig. Bordet dukas på varierande sätt. Och visst har ungdomen stora möjligheter att använda sin fritid så att den blir meningsfylld. Som väl är tar också en stor procent av våra ungdomar tillfället i akt och ägnar sig åt positiv ungdomsverksamhet. Många ungdomar lägger i förningenslivet ned mycket arbete för att göra det trevligt för sina kamrater, samtidigt som de gör sig själva en stor tjänst genom att skaffa sig kunskaper och erfarenheter. Det är ungdomar som ägnar sig åt studier, hobbies, idrott o. s. v. I många fall gör de också stort insatser för sina föräldrar vid sidan av sitt dagliga arbete. Man kan anföra många exempel på mönstergilla ungdomar i detta land. Det bör också understrykas att till denna kategori hör den allra största delen ungdomar. Jag skulle önska att tidningar, radio och TV gjorde fler reportage om vår fina och ambitiösa ungdom. Det händer inte så ofta att dessa ungdomar får några

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stora rubriker i tidningarna eller blir särskilt mycket uppmärksammade i radio eller TV.

Jag vill inte fördenskull påstå, att allt är väl ställt med vår svenska ungdom. Vi har tyvärr ungdom i detta land som är allt annat än lyckad. Vi får dagligen genom massmedia klart för oss detta. Det verkar som om andelen grova brott ökar för varje år. Det gäller för alla goda krafter i samhället att se till att ungdomen fångas upp i ett meningsfullt ungdomsarbete och att förebyggande åtgärder vidtas innan ungdomen kommit för långt på glid.

Fångvårdsmyndigheterna har gett oss en skrämmande prognos, i vilken det sägs att platserna på våra fångvårdsanstalter fram till år 1980 måste mer än fördubblas. Allt bör göras för att förebygga en sådan utveckling. Vi gör inte den ungdom, som hamnat på samhällets bakgård, den minsta nytta genom att bara ropa: Se, en sådan dålig ungdom! Nej, vi måste se om vårt hus och försöka finna orsakerna. Vi vet t. ex. att nöjesindustrien lockar ungdomen till sig, i vissa fall på ett tvivelaktigt sätt. Då är det kanske inte så lätt för de unga att alltid hamna på rätt sida om rågången.

Jag vill så ta upp en annan sak som berör ungdomen, nämligen samhörigheten inom familjen. Under långa tider har ju familjen varit en av hörnstenarna i vårt samhälle. Men ett av dragen i nutidsdebatten i vårt land är att unga arga män och kvinnor driver propaganda mot familjen och nedvärderar familjebandets betydelse. Vi kan också konstatera att de når ett visst resultat med sin propaganda. Jag tror inte att detta helt beror på propagandamakarernas drive — bl. a. är det nog en följd även av hela samhällsutvecklingen de senaste årtiondena. I äldre tider hölls familjen samman som en produktions- och konsumtionsenhet. De banden finns inte numera i samma omfattning. Vidare kan man peka på kvinnans inlemmande

i förvärvslivet, skiftesarbetet, de ökade fritidsmöjligheterna och annat sådant, som medför att den tid familjens medlemmar tillbringar tillsammans blir mindre. Denna samhällsutveckling har många positiva drag, men det är ett stort fel om den skall gå ut över familjelivet.

Jag kan förstå att det inte alltid är så lätt för föräldrar med förvärvsarbete att på kvällen ägna krafter eller tid åt att sysselsätta sina ungdomar — många gånger kan det kännas lättare för föräldrarna, när ungdomarna ger sig ut på egen hand. Ofta är de unga icke föreringsanslutna, och då blir de lätt ett byte för icke önskvärda sysselsättningar. Det är av allra största vikt att barn och ungdom får känna samhörighet med sina föräldrar. Uppfostran i hemmets hägn har varit en tillgång för vårt folk genom alla tider. Men vi skall naturligtvis inte blunda för de problem samhällsutvecklingen vållar familjerna. Att de flesta av oss vill motverka de krafter som uppluckrar familjebandet är en sak, men samtidigt måste vi se till att familjepolitiken skapar bättre förutsättningar för familjerna. Härvidlag kommer inte bara de ekonomiska problemen in i bilden utan även de rent miljöpolitiska. Vi får hoppas att bl. a. familjepolitiska kommittén kommer att presentera förslag som löser åtskilliga av de problem som jag här har talat om.

Jag vill sedan något beröra frågan om ungdomsorganisationernas betydelse för våra ungdomar och för vårt samhälle. Få länder i världen har så starka ungdomsorganisationer som Sverige. Dessa organisationer har på ett lyckligt sätt bidragit till en demokratisk och lugn utveckling i vårt land. Ett stort antal personer har skolats genom ungdomsorganisationerna. Att denna skolning har varit värdefull är allmänt erkänt. Ungdomsorganisationernas betydelse för ungdomens beteendemönster är säkerligen stor. Organisationernas alternativa erbjudande till ungdomen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om en mera meningsfull sysselsättning och en demokratisk fostran får anses som ett värdefullt komplement i dagens samhälle.

Att den omfattande ungdomsverksamheten är kostnadskrävande är helt givet. Föreningarnas ekonomiska möjligheter är i allmänhet små. Hundratusentals föreningsfunktionärer utför för närvarande ett oavlönat arbete till gagn för organisation och samhälle. Som vi känner till utgår numera centrala anslag även till politiska ungdomsorganisationer. Detta hälsar vi med tillfredsställelse men också som något fullt naturligt med anledning av den samhällsfostrande gärning som dessa organisationer bedriver. Anslagen har räknats upp något under åren, men enligt min mening tyvärr inte tillräckligt. Även när statsmakterna befinner sig i ett stramt ekonomiskt läge tror jag att det är felaktigt att åtstramningen för mycket träffar anslagen till den ungdomsfostrande verksamheten.

Det finns starka argument för ökade anslag. Det ökade behovet beror bl. a. på att omsättningen av funktionärer är större än tidigare. Utbildning av och information till nya funktionärer måste ske mycket snabbt. Den omständigheten att medlemmar och därmed också funktionärer är mera rörliga än tidigare kräver större personella resurser centralt och regionalt. Samtidigt med dessa ökade krav har en kärvare ekonomisk situation inträtt för organisationerna.

Såväl landsting som kommuner beviljar numera anslag till ungdomsorganisationerna. Landstingsförbundet har rekommenderat landstingen en kraftig upptrappning av bidragen till dessa organisationer. Det finns anledning att ge landstingen beröm för att man så snabbt har justerat sina bidragssystem till att i stort sett överensstämmer med Landstingsförbundets förslag.

Anslagen från kommunerna är det nya inslaget från samhällets sida när det gäller att stödja ungdomsorganisatio-

nerna. Läget i dag är väl att få kommuner har gjort någonting åt anslagen. En del kommuner har börjat gå in för statens ungdomsråds förslag, men övriga måste snabbt komma efter. Det är inte nödvändigt att vänta på kommunblockssammanslagningen, eftersom anslagsgivningen kan klaras i samarbetsnämnderna.

Vad som också är viktigt för ungdomsorganisationerna, såväl de politiska som andra, är att skolorna står öppna för presentation av organisationerna. 1962 års skoldirektiv sade klart ifrån, att ungdomsorganisationerna — och det underströks särskilt att detta även gäller de politiska — har hemortsrätt inom skolan. Man har i många fall goda erfarenheter av dessa kontakter, men tyvärr är det inte alltid så att skolledningen är positiv till ett sådant initiativ.

Jag vill till sist beröra ett område som väckt uppmärksamhet den senaste tiden, nämligen beskattning av idrottspriser. Det verkar som om taxeringsmyndigheternas tolkning av bestämmelserna varierar i olika landsdelar. Några klara direktiv beträffande denna form av beskattning har inte funnits. Priser av nämnvärd ekonomisk betydelse förekommer i regel endast vid större idrottsarrangemang med deltagande av elitidrottsmän. Vi är väl alla överens om att elitidrottsmännen verkar som en sporre för ungdomarna. Dessa vill gärna idka den idrott som idrottsstjärnan utövar, och därmed får man en större bredd på idrotten. Det är fullt förståeligt, om det inträffade har väckt indignation inom idrottskretsar. Jag hoppas att frågan skall kunna lösas och att det blir mera generösa bestämmelser för beskattningen av idrottspriser.

Härefter anförde:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Vi skulle vid denna tidpunkt ha haft ett förslag från försvars-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utredningen till en ny försvarsordning. Det kanske är värt att uppmärksamma att utredningen i fråga om tempot egentligen inte följt de direktiv som den fick vid tillsättandet. Dröjsmålet har sagts bero på oenighet inom försvarsutredningen. Jag skulle bara helt kort vilja framföra den synpunkten, att frågan om enighet eller oenighet inom försvarsutredningen är ointressant i detta sammanhang. Utredningens majoritet bör lägga fram de förslag som den kan samlas kring. Om en del av ledamöterna i utredningen har en annan mening, får det ju bli som i alla andra utredningar, att reservationer fogas till de förslag som framläggs.

För min del anser jag att de direktiv som departementschefen givit den nu sittande försvarsutredningen redan från början var tillräckliga för att förslag till en ny försvarsordning skulle kunna framläggas. Jag skall inte uppta tiden med att citera de avsnitt som stöder denna min åsikt, men det sägs bl. a. i direktiven att det skall utarbetas ett sådant förslag till utformning av vårt försvar, att Sverige snabbt kan anpassa sig till en eventuell internationell nedrustning. Jag tycker att just den sidan av direktiven liksom ger motiven till att det måste bli förslag till en helt ny försvarsordning som läggs fram. Jag har en känsla av att försvarsutredningen har ägnat ganska lång tid åt meditation över det internationella läget. Det förefaller så att döma av en del av det material man har lämnat ifrån sig. Därmed har jag inte alls velat kritisera och skall inte gå in i detalj på denna meditation, ty jag tror att många iakttagelser där är mycket riktiga medan det finns anledning att kritiskt bedöma ett och annat.

Nu har nya direktiv givits till den sittande utredningen, och utredningsarbetet skall fortsätta. Jag skall inte resa invändningar mot det, men jag vill ytterligare understryka att departementschefen inte har begärt en försvarsuppgörelse av den gamla typen där par-

terna kommer överens om att så skall man ha det, utan vad som nu begärts är utredningar som riksdagen skall ta ställning till och där partierna inte behöver läsa sig i förväg.

Sedan några ord om bostadsfrågan. För några dagar sedan inbjöds riksdagsmännen i Stockholm och Stockholms län till en information om läget i Storstockholm, bland annat när det gäller bostadsförsörjningen. Det var de ansvariga kommunalmännen i Storstockholm som stod för denna inbjudan. Det betonades vid sammankomsten att huvudstadsregionen fortsätter att växa i oförminskad takt med i genomsnitt 20 000 personer om året, med andra ord ett antal som motsvarar en medelstor svensk stad. 40 procent av den totala folkökningen har under de senaste åren kommit på denna region. Det finns i dag över 1,2 miljon människor i storstockholmsområdet, och i den framlagda skissen till regionplan förutsätts att folkmängden år 2 000 kommer att uppgå till 2,2 miljoner.

Inrikesministern vidrörde i sitt tal här i kammaren bostadsproblemet i glesbygderna, bl. a. bostäder för pensionärerna i dessa områden. Det är ett mycket angeläget problem, och försummelsen på detta område måste rättas till. Men jag vill — jag tror utan risk att bli motsagd — föra in i debatten frågan om den prioritering som bostadsförsörjningen i storstadsregionerna och då främst i huvudstadsregionen måste få. Bostadsbristen i Storstockholm är nu så omfattande, att den kan uppskattas till ungefär fem års produktion av nuvarande storlek. För 1965 hade storstockholmskommunerna planerat en igångsättning av 18 000 lägenheter, men slutresultatet blev genom den statliga låneramen och genom kreditvärdigheter 15 850 lägenheter.

För 1966 tog kommunernas gemensamma bostadsförsörjningsprogram sikte på 20 000 lägenheter, en orimligt låg siffra om vi jämför med befolkningsut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vecklingen. Den bostadskvot som fastställdes var emellertid 16 200 lägenheter. Men kapitalförsörjningen klickade, och igångsättningen för 1966 blev bara 15 161 lägenheter. Då skall uppmärksammas, att igångsättningen under det sista kvartalet gällde inte mindre än 8 100 lägenheter. Alltså igångsattes under sista kvartalet 1966 drygt hälften av hela årsantalet.

Jag tillåter mig att sammanfatta situationen på följande sätt: programmet för huvudstadsregionens bostadsförsörjning bröt samman, inte på grund av brist på arbetskraft eller material eller eftersläpning i projekteringsarbetet utan på grund av att man i bankernas direktionsrum korrigerade det beslut om bostadsbyggandets lokalisering och omfattning, som riksdagen efter långa debatter och noggranna överväganden enats om.

Den region, som har 40 procent av landets befolkningsökning och som har 40 procent av landets samlade bostadskö, har under den hittillsvarande delen av 1960-talet fått endast 16 procent av den totala bostadsproduktionen. Det beror bl. a. på den ovanliga åtgärden att exempelvis 1966 låna ut 1 000 lägenheter av kvoten till Göteborg och den ännu mera bostadssocialt upprörande åtgärden att under 1966 temporärt upphäva förbudet mot byggandet av lyxvillor för att undvika arbetslöshet bland Stockholms byggnadsarbetare. De tre storstadsregionernas andel av den totala bostadsproduktionen i landet är oförändrad, men den inbördes relationen mellan dessa regioner är den att Storgöteborg och Malmö—Lund ökat sin andel, medan Storstockholm minskat sin andel av det samlade bostadsbyggandet.

Att det av riksdagen beslutade miniprogrammet överskridits, som inrikesministern i går påpekade, är gott och väl. Men vi bör också göra en bedömning av bostadsbyggandets lokalisering. Därvid måste konstateras att utvecklingen är ohållbar och bakvänd. Produktionsökningen faller på de delar av

landet där ingen egentlig bostadsbrist förekommer, medan byggandet stagnerat där bostadsbristen är störst. Det kan inte längre fortgå på det sättet. Storstadsområdena måste ges förtur i bostadsbyggandet i överensstämmelse med vad den befolkningsmässiga utvecklingen pochar på.

Bostadsbyggandet i huvudstadsregionen har, om man bedömer det ur de kommunala myndigheternas synpunkt, misslyckats. Om man ser det ur statsmakternas och riksbankens synpunkt kan man kanske inte tala om misslyckande utan känner sig mera benägen att instämma med professor Alf Johansson som för några år sedan skrev: »Man har inte misslyckats med att bygga bort bostadsbristen. Man kan inte misslyckas med det man inte företar sig. Man har inte företagit sig att bygga bort bostadsbristen.»

Från regeringens sida har sagts att ett samlat mark- och bostadspolitiskt program kommer att läggas fram under våren. Det hade naturligtvis varit önskvärt att vi hade haft det programmet redan i dag, så att vi hade kunnat bedöma det i denna remissdebatt. Regeringen bör inte glömma att de borgerliga partierna satte in huvudangreppet på bostadsfrågan i det senaste valet. Angreppet blev inte utan resultat trots att de borgerliga inte hade något alternativ som ger fler bostäder. De sociala följdverkningarna av bostadsbristen i storstadsregionerna går det inte att blunda för — spekulation, svart marknad, ökad brottslighet och mycket annat.

Dagen innan remissdebatten började meddelades i pressen, att en längre tids förhandlingar mellan bankerna och finansdepartementet hade gett till resultat, att affärsbankerna förklarat sig viliga att öka sin andel i bostadsfinansieringen. Vilken betydelse vi skall tillmätta den överenskommelse som regeringen gjort med affärsbankerna är kanske litet svår att bedöma. Personligen betvivlar jag inte att överenskommelsen kan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

få betydelse för att klara de 90 000 lägenheterna under 1967. Men är det en lösning på längre sikt, som man vågar lita på? Kan vi låta de uppgjorda bostadsprogrammets genomförande ligga så att säga i en frivillig överenskommelse med affärsbankerna? Upphör riskerna för planlöshet? Enligt min mening gör de inte det.

Vi tror för vår del att en statlig totalfinansiering av bostadsbyggande är det enda möjliga alternativet gentemot den ryckighet och planlöshet som präglar nuvarande kreditpolitik. Vi har en statlig kreditgivning som är av stor betydelse, men så länge bankerna har sitt stora inflytande över bostadsförsörjningen går det ändå inte bra. Vi har därför från kommunistiskt håll vid årets riksdag väckt en motion, i vilken vi föreslår en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet, med andra ord upprättande av en statlig bostadsbank. Om vi fick en statlig totalfinansiering, alltså en enhetlig finansieringsform »från grunden till taket», ett enda bostadslån med en enda räntesats och en enda amorteringsplan, skulle det ge väsentliga fördelar för dem som sysslar med bostadsbyggandet.

Jag vill erinra om att den bostadspolitiska kommittén, som förra året avlämnade sitt betänkande, anförde en rad skäl för en statlig totalfinansiering, även om den inte ansåg att det ingick i dess direktiv att framlägga ett direkt förslag till en sådan.

Jag vill också i detta sammanhang säga ett par ord med anledning av frågan om markpolitiken. De förslag som framlagts av markutredningen om kommunal förköpsrätt till mark representerar en betydande framgång i förhållande till det tillstånd vi haft under många år och alltjämt har, men det är otillräckligt. Förköpsrätten blir värdelös om kommunerna inte har några pengar att köpa för. Det behövs därför nya förslag, nya alternativ till en lagstiftning som ger verklig hjälp till kom-

munerna. Vi vill därför och kommer motionsvägen att lägga fram förslag om att all obebyggd mark, som nu och framdeles enligt uppgjorda stads- och regionplaner erfordras för bostadsbyggelse, enligt lag endast skall kunna förvärfvas av stat, kommun eller jämförlik samfällighet. Det skall inte vara en ständig konkurrens med det privata kapitalet på detta område. Det vore också på tiden att riksdagen fastställde maximipriser för all statlig markförsäljning, så att vi inte mer behöver uppleva sådana exempel som Järvafältet, där staten själv deltagit i en ohöjld markspekulation.

När det gäller bostadsförsörjningen i övrigt skulle jag vilja framföra den synpunkten, att till dess att en ny länsindelning har kommit till stånd bör statsmakterna på ett helt annat sätt än vad som hittills varit fallet vara med och ta ansvaret för bostadsförsörjningen i Storstockholm, Storgöteborg och Öresundsområdet. Staten bör också på ett helt annat sätt än hittills verka för att vi kommer över till ett byggande, där stordriftens fördelar på ett bättre sätt än hittills kan utnyttjas. Vi måste ganska snabbt komma fram till ett industriellt byggande, till en satsning på serieproduktion av alla typer av bostäder, inbegripet ungdoms- och studentbostäder, villor områdesvis, daghem, skollokaler och allt annat.

Det är också nödvändigt att efter hand på flera områden än vad som hittills har skett aktualisera bl. a. generell förtur vid lägenhetstilldelning för ungdomar som skall gifta sig. Några kommuner har dristat sig att göra det, och erfarenheterna förefaller mycket positiva. Det är också nödvändigt att ta djävare grepp för att lösa de rörelsehindrades bostadsfråga, och det vore kanske rimligt att före 1960-talets slut uppföra 10 000 s. k. invalidbostäder för att på det sättet bringa en reell hjälp till de handikappade.

Det är på tiden att när det gäller

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hyrornas storlek komma fram till den ordningen att hyreshusägare, så länge det finns privata sådana, efter avslutat räkenskapsår förelägger hyresgästerna ett bokslut. Det är nödvändigt att vi behåller hyresregleringslagen där den ännu består till dess vi funnit andra former mot oskäligen hyreshöjningar och garantier för hyresgästernas besittningsskydd.

Herr talman! Jag har velat uppehålla mig vid dessa spörsmål därför att jag anser att bostadsfrågan är en av de frågor som måste ha absolut prioritet när det gäller de samhällseliga resursernas utnyttjande under fortsättningen av 1960-talet och under 1970-talet.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill här ge en replik med anledning av vad herr Jansson sade i början av sitt anförande då han berörde försvarsutredningens arbete. Jag anser att hans yttrande där inte bör stå oemotsagt då han påstår att förseningen inom försvarsutredningen skulle bero på oenighet och att ingen hade begärt att enighet måste uppnås. Som en av ledamöterna i försvarsutredningen vill jag endast säga att oenighet i egentlig mening inom utredningen uppstod först den 12 oktober, när regeringssidans representanter i utredningen gjorde sitt utspel med ett kostnadsramförslag som inte var utrett i fråga om sina konsekvenser och som de diltills förda resonemangen och det diltills föreliggande underlaget för utredningen inte alls berört. När sedan regeringen på ett, som vi nu förstår, tidigt stadium i höstas bröt ut frågan om försvarsanslaget för budgetåret 1967/68 uppstod den kris som alla observerat och som innebär att regeringsrepresentanterna i utredningen inte hade fått tillstånd att uppta förhandlingar inom utredningen om det budgetår som nu ligger framför oss.

Så till vida har alltså herr Jansson fått sin önskan uppfylld, att utredning-
1* — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 4*

ens majoritet beträffande det första året via regeringen lagt fram ett förslag i försvarsfrågan. Om vi tar del av statsverkspropositionen finner vi att nästan en hel sida i denna proposition i vad den avser försvaret upptar en uppräknning av de anslagsposter, till vilka regeringen ännu inte har tagit ställning. Det tyder på att man inom försvarsdepartementet inte har hunnit med att utreda konsekvenserna ännu i denna dag.

Enligt herr Jansson skulle direktiven för utredningen bl. a. innebära att Sveriges försvar snabbt borde anpassa sig till en internationell nedrustning. Låt mig bara erinra om att vi tyvärr inte kan se någon tendens till allmän nedrustning i världen.

Jag vill bara nämna ett markant exempel. Sovjet ökar sina försvarsbördor just nu. De stående styrkorna i Europa är mycket stora. Direktiven säger följande: »Utredningen bör vid sina överväganden av krigsmaktens sammansättning beakta de internationella förhandlingarna om nedrustning. För vårt lands vidkommande är det, vid sidan om andra relevanta krav, angeläget att eftersträva en sådan uppbyggnad av krigsmakten att Sveriges möjlighet att snabbt medverka i en allmän internationell nedrustning underlättas.»

Jag tror detta citat visar att vårt arbete inom utredningen är lagt så att det skall syfta inte till en nedrustning utan bara till en anpassning av försvarsorganisationen, om en sådan lycklig utveckling skulle kunna skönjas.

Herr DICKSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med herr Jansson om byggnadsverksamhetens vikt och är därför angelägen att i detta sammanhang redovisa, att jag för ungefär fjorton dagar sedan på en konferens i Schweiz träffade en schweizisk byggmästare, som bygger inemot 20 procent billigare än någon annan, beroende på — efter vad han själv säger — att han

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och alla hans anställda som motiv för sin verksamhet har inte att de skall tjäna så mycket pengar som möjligt utan att de skall åstadkomma så många bostäder åt människor som möjligt. Det råder större effektivitet och större arbetsglädje i hans företag än troligen i något annat. Där sker ingen maskning någonstans.

Kunde vi få in den andan och — jag understryker det — det motivet i verksamheten litet varstans, skulle bygg-nadsproblemet ganska snart lösas även här.

Herr HENRIKSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Varken dagen eller tidpunkten är väl lämpliga för någon debatt i denna fråga. Jag fann emellertid att herr Janssons inlägg i hög grad präglades av en ensidighet som knappast är på sin plats när det gäller att diskutera en så allvarlig fråga som bostadsbyggandet.

De tre storstadsregionernas problem på detta område är väl kända, och jag delar herr Janssons uppfattning om angelägenheten av att de beaktas. När han hävdar att staten skall ta ett särskilt ansvar för — som han uttrycker sig — Storstockholm, Storgöteborg och öresundsregionen är jag dock inte med längre. Jag menar att staten måste ta samma ansvar även för övriga delar av landet. Fördelningen av samhällets resurser är en fråga som gäller inte endast de tre storstadsregionerna utan hela landet. Vi skall också se saken i ett större sammanhang och tänka på de kommunala investeringar som krävs för de allmänna anordningar som är nödvändiga för att samhället skall vara funktionsdugligt.

För inte så länge sedan redovisades i TV Norrköpings situation med avseende på bostadsbeståndet, och enligt den redovisningen dras denna stad med den största bostadsslummen i våra städer, relativt sett. Norrköping brukar som bekant inte räknas till någon av de

tre storstadsregionerna men ligger inom ett område som präglas av hög expansionstakt. Här har tidigare under remissdebatten diskuterats angelägenheten av att ge industrien vad den behöver för att öka effektiviteten, och jag tillät mig säga i går att man i detta sammanhang bör tänka på att bostadsbyggandet bör ske så att industriens personalbehov tillgodoses.

Jag har känt ett behov av att göra detta uttalande, eftersom det inte är första gången som man har att avlyssna en förträdare för de s. k. storstadsregionernas inställning i bostadsfrågan. Än en gång vill jag framhålla att statens ansvar i detta sammanhang skall gälla hela vårt land.

Herr JANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag har litet svårt att fatta att herr Henrikson blev upprörd över att jag sade att statsmakterna måste ha ett alldeles särskilt ansvar för bostadsbyggandet i storstadsregionerna.

Under en femtonårsperiod har Storgöteborgs andel av det totala bostadsbyggandet ökat från 7 till 9 procent och Malmö-Lunds från 5 till 7 procent, medan andelen för Storstockholm förändrats från 20 % 1951 till 16 % 1965. Det har sagts av de flesta här i kammaren tidigare att man måste bygga mest där bostadsbristen är störst. Är vi överens om denna enkla formel, finns det ju ingenting att tvista om. Bostadskön i Storstockholm omfattar nu ungefär 180 000 sökande. Jag sade förut att det motsvarar ungefär fem årsproduktioner av nuvarande storlek, och det är för mig oförklarligt att vi skall behöva tvista om den synpunkt som jag framförde. Oberoende av var vi bor i landet måste vi väl kunna vara ense om att detta icke på något sätt innebär att Norrköping och andra städer inte skall ha sin del av bostadsbyggandet.

Till herr Nihlfors skulle jag vilja säga att jag avsåg just den passus i försvarsutredningens direktiv, där departe-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mentschefen säger att »det är angeläget att eftersträva en sådan uppbyggnad av krigsmakten att Sveriges möjligheter att snabbt medverka till en allmän internationell avrustning underlättas». Jag anser att den nuvarande uppbyggnaden av den svenska krigsmakten inte ger möjligheter att snabbt medverka därtill. Vi ser ju hur svårt det är. Det behöver bara komma ut ett rykte om att man skall pruta någon krona, så blir det en oerhörd affekt i generalstaben och bland övriga ledande militärer. Det blir dessutom lika stor affekt hos den privata krigsindustrien, som så fort den nås av ett meddelande av detta slag börjar släppa ut rykten om att en mängd folk säkert snart måste avskedas vid Bofors och SAAB och andra stora industrier. Jag anser att just denna formulering i departementschefens uttalande motiverar en helt ny försvarsordning.

Herr HENRIKSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Jansson i detta korta inlägg var betydligt mer nyanserad än han var i sitt första anförande. Herr Jansson vågade nämna en av de städer som ligger utanför de tre s. k. storstadsregionerna. Utifrån frågan om bostadsbristen och de långa bostadsköerna diskuterar han bostadsbyggandets lokalisering, vilket är ett sätt att diskutera som jag vet är modernt. Jag menar emellertid att frågan om bostadsköerna och deras storlek i hög grad är en fråga om hur dessa köer redovisas. Jag har för mig att det pågår en undersökning rörande detta problem och den dubbelredovisning, för att inte säga den fler-dubbelredovisning, som lär förekomma i en del av storstadsregionerna. Undersökningen kanske kommer att ge en något annan bild än den som vi vanligen möter i dessa sammanhang.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Ibland har jag tänkt på

hur det skulle kännas att staka i mål i Vasaloppets sista timma fram emot söndagskvällen, när skymningen faller över de vackra skogarna i ett vintervitt Mora. Jag tror att det vid den tiden har sänkt sig en viss frid över det sönderkörda spåret. Det är inte längre någon idé att försöka tävla med tätmännen. Man kan rent av hinna filosofera en del, och man hinner ägna en vänlig uppmärksamhet åt sina medtävlade. Något liknande känner jag i dag; det är inte söndagskväll, men det är lördagsmorgon och veckohelgen har brutit in.

Låt mig i denna anda få kommentera ett par tre av de ärenden som berörts i årets remissdebatt. Jag hoppas på herr måldomarens tålmod när han ändå har offrat sin lördagsfrid för oss som är senkomlingar på talarlistan.

Herr Ståhl tog vi halv ett-tiden i går natt upp en viktig fråga, och han gjorde det på ett synnerligen engagerat sätt. Han ställde mot varandra den fullkomligt skakande utvecklingen på kriminalitetens område och polissituationen i landet. Han krävde — och jag instämmer i detta krav — effektivare åtgärder mot vapenstölderna och ett långt mera helhjärtat stöd åt poliskåren.

Jag vill mot samma bakgrund erinra om ett annat sammanhang. Jag gör detta med anledning av den föreslagna straffskatten på bl. a. ungdomlokaler, vilken tidigare har berörts av herr Källstad och av en rad andra talare. Jag behöver inte gå in i detalj. I ett läge, herr talman, där vi mer än någonsin behöver bekämpa de nedbrytande tendenserna inom ungdomsvärlden, vilket man bäst gör med positiva och preventiva åtgärder, kommer detta dråpslag mot de fria och ideella organisationerna.

Folkpartiets kristet-sociala råd har i ett uttalande protesterat mot den föreslagna investeringsavgiften på 25 procent under viss tid för s. k. oprioriterade byggen. Vi har anført att den allvarligt skulle hämma de ideella orga-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nisationernas arbetsmöjligheter; den drabbar de kristna kyrkornas, nykterhetsrörelsens, arbetarrörelsens och idrottsorganisationernas verksamhet. Jag kan inte se annat än att det är ett mycket olyckligt förslag, och jag hoppas att det kommer att tillbakavisas. Det står visserligen i Skriften att man inte skall låta den högra handen veta vad den vänstra gör, men i detta fall borde man faktiskt tänka litet mer på orsak och verkan; det finns uppenbarligen ett samband mellan brottsligheten och den andliga utarmningen av vårt folk.

Herr Hansson i Skegrie tog tidigare under remissdebatten på ett ingående och varmhjärtat sätt upp u-landsbiståndet. Han kommenterade samtidigt det svenska biståndets administration och menade att planeringen i fortsättningen inte bör ske efter samma ovissa linjer som nu. Vi saknar planmässighet, sade herr Hansson i Skegrie. Just på grund av att jag delar herr Hanssons positiva grundsyn på u-landshjälpen vill jag något ifrågasätta riktigheten av hans bedömning av planeringen. Om denna anmärkning mot administrationen hade framställts för ett eller två år sedan skulle jag lättare ha kunnat förstå den. Nu ligger det ju, som alla vet, till på det sättet att biståndsorganet har utbyggt ungefär till den kapacitet som motsvarar de krav som regering och riksdag ställt och de utfästelser vi gjort. Den som på nära håll sett och ser detta ämbetsverk i funktion måste nog erkänna att det tillgodoser alla rimliga krav på effektivitet och planmässighet och dessutom ger ett intryck av en skapande öppenhet inför framtida uppgifter. Därmed är inte sagt att allt är fullkomligt, men apparaten är upptrimmad och väntar på resurser för att kunna utföra en maximal insats på u-landshjälpens område. I detta läge görs nu en upp-bromsning. Jag måste erkänna, herr talman, att den kommer mycket olägligt.

En av mina styrelsekamrater i SIDA, direktör Nils Thedin, skriver i denna

veckas nummer av tidskriften Vi något som är värt att beakta. Det heter där: »Detta SIDA:s dilemma ställer ett av u-landsbiståndets svåra problem i blyxtbelysning. Meningsfulla projekt kräver lång förberedelse, och denna förberedelse kan inte ske utan kontakt med myndigheterna i mottagarlandet, en kontakt som i sin tur måste väcka förhoppningar om bistånd. När projekten väl sätts i gång är det i regel fråga om en verksamhet på mycket lång sikt.»

Personalen var från början underdimensionerad, och detta med avsikt. Det sades också här i riksdagen att vi inte skulle skära till en alltför stor kostym från början utan låta utvecklingen bestämma personalbehovet. Det är därför som SIDA i år begär en förhållandevis stor personalförstärkning, så stor att jag personligen i början var tveksam inför storleksordningen. Nu vet jag bättre. SIDA har med otillräcklig personal genomfört en upptrimning av verksamheten som motsvarar mycket höga krav. Detta har skett genom övertidsarbete och på bekostnad i vissa fall av personalens hälsa. Jag betraktar därför personalfrågan som en nyckelfråga i årets u-landsproposition.

Visst är jag medveten om att årets budget är hårt ansträngd och att det är finansministerns sak att försöka begränsa statens utgifter. Men det är riksdagens sak att för sin del ompröva Kungl. Maj:ts förslag och som representanter för det svenska folket säga om vi vill arbeta vidare i den takt, som hittills t. o. m. kritiserats som alltför låg, eller bromsa upp våra insatser. Även om det ekonomiska klimatet är kärvare än i fjol skulle vi väl ändå knappast ha mod att gå ut till de svältande och misslottade folken och säga: »Sverige har visserligen en levnadsstandard som hör till de högsta i världen, men för att inte på minsta sätt äventyra den har vi inte råd att avstå mer än högst en fjärdedels procent av vår nationalinkomst.»

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag har inte mod att säga det.

Men, säger då någon, Kungl. Maj:t föreslår i alla fall en betydlig ökning av anslagen. Detta är riktigt. Vi har några plusposter. Men vi skall också komma ihåg att SIDA:s medelsförbrukning under det senaste budgetåret har legat väsentligt högre än årsanslaget och att detta varit möjligt tack vare från tidigare budgetår reserverade medel. Regeringen har varit medveten om det, och SIDA har haft rätt att utvidga sitt arbete.

Ser vi på fältverksamheten, så har SIDA:s åtagandevolym i u-länderna femdubblats under det senaste budgetåret. En sådan utveckling kräver naturligtvis en fortsättning i enlighet med de tankar som herr Thedin gav uttryck åt i tidskriften Vi. Därför har vi begärt att för fältverksamheten få disponera de 164 000 kronorna. Kungl. Maj:t har förklarat att vi inte har råd med mer än 99 000 kronor. Vad gör man då? Jo, man skickar återbud, prioriterar om, uppskjuter i och för sig nödvändiga åtgärder, beskär anslagen till frivilligorganisationerna, med vilka SIDA har ett fruktbart samarbete, och inleder något av ett sabbatsår. Och detta i en tid då varje nytt år är ett nödår.

Finns det, ärade kammarkamrater, sakliga skäl för ett sådant handlings sätt just nu? Står vi verkligen så på gränsen till statsfinansiell ruin? Jag vet att det finns behövande i vårt eget land. Dem skall vi också hjälpa. Men jämmern över u-landshjälpen kommer i regel inte från dem. De fattiga förstår varann både inom och utom landet. Det är vi, vi som har råd att avstå något litet mer av vår standardökning, det är vi som klagar och jämrar oss och ber om ett år av lättnad. Ty naturligtvis skall denna uppbromsning vara endast ett år — om det då inte är för sent att göra en hel del av det som behöver göras nu omedelbart i u-länderna.

Jag vill inte driva skrämselfpropaganda, men det är en samvets sak för mig

att säga åtminstone så mycket som jag har sagt hittills, efter vad jag sett i ett tiotal av våra fattigaste u-länder. Jag kommer att känna det som en tung dag om den svenska riksdagen någon gång fram i vår beslutar att följa regeringens uppbromsningsförslag. Det är min förhoppning att så inte kommer att ske. Oppositionspartierna kan inte gärna svika u-landsarbetet, och jag vet att det finns liknande ansvarstaganden inom regeringspartiet. Ett positivt beslut, med de ekonomiska omdisponeringar som blir nödvändiga, kommer säkert att hälsas med lättnad även av regeringen. Jag tror inte ett ögonblick att Gunnar Sträng och Torsten Nilsson ömmar mindre för de fattiga folken än exempelvis Ulla Lindström och jag; de har bara fallit offer för en felbedömning. Nu gäller det att vi gemensamt sätter skuldran till och beslutar oss att hjälpas åt.

Det har framhållits här i debatten, bl. a. av herr Svensson i Kungälv, herr Nelander och andra, att uppbromsningen naturligtvis också kommer att gå ut över samarbetet med de enskilda organisationerna. Jag har själv i ett intervjuuttalande i Dagens Nyheter i onsdags närmare motiverat dessa farhågor — de finns, de är reella. SIDA har ett förtroendefullt samarbete med missions-sällskapen och de humanitära hjälporganisationerna, och det råder nog bara en mening om värdet av detta samarbete, som för övrigt är direkt anbefallt av regering och riksdag. Trots all god vilja måste också stödet till dem reduceras, om statsanslaget skrivs ner med 65 miljoner. Kungl. Maj:t har ju dessutom själv prioriterat familjeplaneringen. Bortfallet av dessa pengar, som i SIDA:s petita upptar ett belopp av 6 miljoner, rubbar naturligtvis inte de enskilda organisationernas allmänna ekonomi, men det har två andra följdverkningar. Det begränsar SIDA:s möjlighet att hjälpa och det minskar missionernas möjlighet att bygga och utrusta sina yrkesskolor

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och sjukhus på ett sätt som även därute motsvarar nutidens krav.

Låt mig sedan få beröra ytterligare en fråga — Vietnamfrågan. Jag är oerhört tacksam för de klara deklARATIONER från mittenpartiernas sida som har avgivits av herrar Ohlin, Hedlund m. fl. Man behöver sannerligen inte misstänkas för antiamerikansk propaganda om man i dagens läge tar avstånd från bombningarna i Nordvietnam och förordar en villkorslös, ömsesidig vilja att gå till förhandlingsbordet för att göra slut på ett av vår generations mest meningslösa och omoraliska krig — om det nu någonsin har funnits moraliska krig!

Inställningen till Vietnamkriget kan naturligtvis uppvisa nyansskillnader, men det kvarstår i alla fall en gemensam svensk oro för detta verkligt ödes tunga och riskfyllda utrikespolitiska problem.

Sverige har också i FN:s generalförsamling upprepade gånger givit uttryck för denna oro och förklarat sig vilja stödja generalsekreterare U Thants outtröttliga försök att åstadkomma fred, att driva parterna till förhandlingsbordet och att få till stånd en återgång till Genèveöverenskommelsen. Senast under den gångna hösten anförde Sveriges utrikesminister i FN:s generalförsamling en synpunkt som jag tycker förtjänar att understrykas på nytt, även om detta inte är någon utrikesdebatt. Utrikesministern sade den gången: »Den onda cirkeln av misstroende måste brytas. Vad beträffar de konkreta villkoren för att över huvud få till stånd en situation, där förhandlingar kan bli möjliga, delar vi de synpunkter som vid upprepade tillfällen framförts av generalsekreteraren. Först av allt måste bombningen av Nordvietnam upphöra. För det andra måste en utvidgning av kriget i dess helhet undvikas och en gradvis minskning av krigsaktiviteten påbörjas. Förenta staterna har erbjudit sig att dra tillbaka sina styrkor, när de

andra drar tillbaka sina. Detta är ett erbjudande, som av alla bör allvarligt övervägas. Vi har länge ansett att man på något stadium måste påbörja en militär nedtrappning såsom inledning eller ackompanjemang till en meningsfull dialog mellan parterna. Med hänsyn till detta krigs särskilda natur skall erkännas, att svårigheterna är oerhörda om krav ställs på exakt symmetri i fråga om tidpunkt och antal.»

Och så kommer den svenske utrikesministerns fråga, som verkligen är värd att uppmärksammas, inte minst i en situation som är så hopplöst låst som den nuvarande. Han säger: »Är det orimligt att ifrågasätta, att den sida som förfogar över en klar numerär överlägsenhet tar första steget? Är det i så fall orimligt att ifrågasätta att ett gensvar möter från den andra sidan?»

Låt oss utgå från, herr talman, att båda parterna vill fred men att ingen vågar börja. För Vietnam, både i norr och i söder, gäller det liv och död, utrotning av civilbefolkningen, skördens och själva jordmånens systematiska förstöring, brända och förgiftade barn, oändliga lidanden och offer i stupade och lemlästade soldater. Även om livsviljan och försvarsviljan är fantastisk, för att inte säga fanatisk, måste det ju finnas en gräns också där.

Vad motsidan beträffar torde ingen i dagens läge ha mer att förlora på ett långt utdraget, penningslukande och blodigt krig i Sydostasien än just Förenta staterna. Utom förlusten av de 7 000 stupade soldaterna och mångdubbelt fler krigsskadade har Amerikas folk att bära en orimligt tung ekonomisk börda, som redan bromsat upp kriget mot fattigdomen och den hittills framgångsrika sociala upprustningen. Därtill kommer en prestigeförlust som i det långa loppet går ut inte enbart över Förenta staterna utan över hela den demokratiska västvärlden. USA har länge — och med rätta — betraktats som en exponent för den frihetstradi-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tion och den respekt för människovärdet som hör samman med västerländsk demokrati när den är som bäst. Man kan inte blunda för att detta förtroendekapital håller på att förbrukas runt om i världen och vändas i sin motsats. Inte minst är detta fallet i de afrikanska och asiatiska stater som nyss vunnit sin självständighet.

För den som — i likhet med mig — inte ett ögonblick tvekar i valet mellan västerländsk demokrati och världskommunism är dagens situation bekymmersam. Jag har ingenting emot att Sovjetunionen blir betraktad som en fredens ängel när den verkligen är det, men medaljens baksida är att man runt om i världen samtidigt beskyller USA för krigshets, aggressivitet och brott mot Genèveöverenskommelsen. Det ligger inte i vårt intresse — men väl i kommunistvärldens — att USA får nöta ut sina krafter i Vietnam och förlora sitt anseende ute i världen.

Det måste, herr talman, finnas en väg ut. Den starkaste måste vara stark nog att våga göra ett fredserbjudande för att åtminstone se vad som händer. Världsoinionen och den samlade FN-opinionen kan bli ett moraliskt stöd när det gäller att finna vägarna till förhandlingsbordet. Jag vet att den allt starkare opinionen i Amerika emot kriget i Vietnam räknar den utländska fredsoinionen som ett stöd, även om det känns förödmjukande att ta emot det. Och det länder USA till ovanskelig heder att detta inre motstånd så klart får artikuleras i amerikansk press, i radio och TV och från tusental av talarstolar och predikstolar. Det skulle knappast kunna ske i något annat land.

Kyrkornas reaktion i det stycket är betydelsefull, inte minst med tanke på den roll som kyrkorna spelar i ett land där omkring 50 procent av befolkningen besöker kyrkan minst en gång i veckan.

Kväkarna, vännernas samfund, började tidigast av alla. Redan 1954 var-

nade man regeringen för att engagera sig i Vietnam. Man skrev den gången till regeringen och avrådde från militär intervention. Det hette bl. a.: »På grundvalen av kväkarnas mångåriga erfarenhet i internationella sammanhang är vi övertygade om att ingenting annat än olyckor ligger framför oss på denna väg. Det moderna krigets ödeläggelse kan endast utlösa hat, även bland dem för vars rätt vi avser att kämpa. På hatet kan ingen frihet och ingen demokrati byggas.»

De andra kyrkorna har följt upp varningarna. Det nationella rådet för de protestantiska kyrkorna i Amerika gjorde vid sin konferens i Miami Beach i december ett ytterst allvarligt uttalande mot USA:s Vietnampolitik. Kyrkornas världsråds centralkommitté har gjort detsamma. Metodistkyrkan, som har 40 miljoner medlemmar världen över, har anslutit sig till världskyrkorådets vädjan och givit sitt helhjärtade stöd åt U Thants och FN:s fredsmision.

Jag tror också att den svenska opinionen, som så klart kommit till uttryck i remissdebatten i år, kan betyda något i detta sammanhang. Vi gör det väl allra bäst genom att ständigt ge vårt uppriktiga stöd åt U Thants fredsoffensiv. Kanske det olyckliga som nu sker i Vietnam — och tyvärr också på andra håll i världen, som vi inte hinner tala om — har det goda med sig att kriget självt, som instrument för lösandet av mellanfolkliga konflikter, bryter ryggen av sig.

Världen, vår lilla värld, borde vid det här laget vara mogen för ett annat sätt att leva tillsammans, ett sätt som en dag skall förverkliga de gamla profetorden som möter oss på en mäktig väggyta mitt emot ingången till Förenta Nationernas byggnad i New York: »De skola smida sina svärd till plogbillar och sina spjut till vingårdsknivar. Nation skall inte mer resa sig mot nation, och ingen skall mer lära sig att strida.»

Låt mig bara tillägga ett enda litet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ord, herr talman, en erfarenhet från 1959 års generalförsamling. Chrusjtjov hade deltagit i den, och när han reste hem begärde den ryska delegationen att som gåva till FN få överlämna ett konstverk som nu står på den vackra planen mellan huvudbyggnaden och East River. Det är en mer än manshög gestalt, en man som med utomordentlig kraft böjer samman ett svärd till en plog, och på sockeln har ryssarna graverat in bibelordet från Jesajabokens andra kapitel som jag läste nyss. Men de har skrivit om det, och jag vill inte bli missförstådd om jag säger att de har förbättrat det! Det står nämligen: »Vi skola smida våra svärd till poglobillor och våra spjut till vingårdsknivar.»

Om den målsättningen blir allmänt accepterad, finns det, herr talman och ärade kammarkamrater, hopp för vår gamla värld.

I detta anförande instämde herrarna *Wiklund* i Stockholm och *Westberg* (båda fp).

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! När man ser på den statsverksproposition som här debatterats, kan man klart konstatera att den präglas av återhållsamhet. Det är också en tvingande nödvändighet med tanke på de rent automatiska höjningar av statens utgifter som sker.

Men även om resurserna i år inte tillåter några större utsvävningar, kan man ändå fråga sig om inte vissa grupper hårdare än andra får känna på de påfrestningar som ett kärvare ekonomiskt klimat åstadkommer. Jag tänker här alldeles speciellt på barnfamiljerna, vilka trots de pålagor som en höjning av omsättningsskatten medför inte får den minsta kompensation för den utgiftsökning som dessa skattepålagor kommer att medföra. Barnfamiljerna är den grupp i samhället som drabbas hårdast av indirekta skatter därför att de är stora konsumenter av nödvändighetsartiklar. Med hänsyn till den ök-

ning som här föreslagits beträffande den indirekta beskattningen borde man ha givit barnfamiljerna en viss kompensation. Så har emellertid inte skett, och däremot har man anledning att reagera.

Centerpartiet har under flera år lagt fram ett familjepolitiskt program, med hjälp av vilket man har velat ge ett ökat stöd åt barnfamiljerna. Vi är väl medvetna om att det inte går att genomföra ett sådant program med en gång, men det går att genomföra det etappvis, och programmet är en målsättning för den framtida familjepolitiken. Man kan genom en viss omläggning av bostadsrabatterna och genom införande av ett inkomstprövat barntillägg sätta in stödet där behovet är störst.

Förra året fattades beslut som väsentligt ökade samhällets insatser på barnstugeverksamhetens område. De ökade bidragen till såväl byggnation som driftkostnader har starkt stimulerat kommunerna till ökade insatser på detta område.

Däremot har riksdagen varit mindre intresserad av att ge stöd åt familjebarndaghemmen. Det är beklagligt, eftersom dessa inte minst utanför de stora tätorterna har sin stora uppgift att fylla. Detsamma gäller för- och lek-skolan, en skolform som också visat sig ha en betydande uppgift. Denna verksamhet har genom förra årets riksdagsbeslut ställts utanför möjligheterna att erhålla statsbidrag, såvida den inte bedrivs som en integrerad del av en barnstuga. Även denna verksamhet borde ha fått ekonomiskt stöd.

År 1967 kan på sitt sätt bli ett ödesdigert år. Detta gäller alldeles speciellt september månad. Den 3 september genomföres övergången till högertrafik, och två dagar dessförinnan, den 1 september, träder ett nytt jordbruksavtal i kraft. Dessa båda frågor är av den allra största betydelse; de berör oss alla och kommer utan tvekan att bli märkbara under lång tid framåt.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Beslutet om övergång till högertrafik fattades för flera år sedan, och förberedelserna för övergången har pågått under lång tid. Man rustar sig nu för att möta de många problem som uppstår just vid övergången den 3 september. I denna situation hoppas jag att man från alla håll, från myndigheter och enskilda, skall mana till största möjliga mått av lugn och hänsyn. Det är här fråga om en trafikomläggning som kräver en synnerligen stor uppmärksamhet och försiktighet — det krävs ju alltid i trafiken, men det krävs i ännu högre grad i en situation som denna.

I riksdagen i höstas har liksom i tidningarna under den senaste tiden diskuterats frågan om fartens betydelse, d. v. s. vad hastighetsgränserna betyder. Vi har diskuterat fartgränser på 30 eller 50 km/tim., 40 eller 60 km/tim. Vad resultatet blir betyder mindre — det väsentliga är att vi själva ställer det omutliga kravet på hänsyn, uppmärksamhet och försiktighet, alldeles speciellt under de dagar då övergången sker. Den hastighetsgräns som är fastställd gäller den maximihastighet, som inte får överskridas, och man borde väl våga hoppas på att alla — enskilda såväl som organisationer, press och övrig propaganda — enigt skall mana till respekt för en dylik gräns.

Hastigheten är och kommer förmodligen att bli en av de främsta orsakerna till de trafikolyckor som redovisas i den hemska statistik som finns på detta område. Tusentalet människor dödas varje år i trafikolyckor, och det gäller här för oss och för samhället att göra allt vad som kan göras för att bringa ned antalet trafikolyckor som återspeglas i denna hemska olycksfallsstatistik.

Jag blir något betänksam, när jag finner att departementschefen har prutat av på det begärda anslaget till trafiksäkerhetsforskning. Trots den prutning som har skett i äskandet höjes ändå anslaget något, och jag får väl hoppas att detta skall innebära att man får något bättre

möjligheter att komma till rätta med detta mycket allvarliga problem.

Press, radio och TV både bör och kan göra en mycket stor insats för information i dessa frågor, men det är också angeläget att det ställs resurser till förfogande, så att man verkligen kan följa upp och kontrollera att givna regler och fattade beslut efterlevs för att på så sätt både under övergångstiden och därefter kunna skapa trafiksäkra förhållanden på våra vägar.

Som jag nämnde beräknas ett nytt jordbruksavtal träda i kraft den 1 september i år. Jag har också redan tidigare sagt, att detta har sin speciella betydelse, framför allt därför att en siffra om hur stor del av livsmedelsbehovet, som skall produceras inom landet, troligen kommer att fastställas.

Man har ganska svårt att förstå hur denna fråga kan föranleda så mycken debatt, när man just nu i stora delar av världen diskuterar om vad man kallar för framtidens största problem — att få livsmedlen att räcka till, ja, att lindra världssvälten. I den situationen diskuterar vi att köpa livsmedel från u-länderna, länder där stora delar av befolkningen svälter. Vore det inte mer angeläget att satsa på att dessa länders livsmedelsproduktion inriktas på att täcka deras egna behov av livsmedel?

Förslaget om riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken skall ju framläggas i en särskild proposition senare i år, och vi får anledning att då återkomma till diskussionen därom. Jag vill dock nämna några ord av det som står i finansplanen, bland annat att jordbrukarnas inkomster från jordbruket av jordbruksnämnden beräknas ha minskat starkt åren 1965—1966. Siffran beräknas utgöra 18—19 procent. Medverkande till denna minskning var dels avsevärt sämre skörd, dels en fortsatt kraftig stegring av produktionskostnaderna. Det nämnes vidare, att beträffande skogsbruket beräknas utvecklingen ha varit mindre gynnsam, varför jordbru-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kets sammanlagda inkomster beräknas ha minskat med 11,5 procent från 1965 till 1966. För 1967 väntas en svag uppgång av jordbrukarnas sammanlagda inkomster, men ändå beräknas inkomsterna av jordbruket sjunka med 6 procent. Däremot skulle skogsbruket ge en ökning med 9 procent.

Jag tycker dessa siffror talar ett tydligt språk, och de står i hjärt kontrast till det resonemang som stundom förts om utsikterna till lägre priser på livsmedel. Vill vi inom landet skapa garantier för att själva kunna producera huvudparten av livsmedel, då måste vi också skapa sådana riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken att jordbruket och dess anställda beredes ett inkomstförhållande som är likvärdigt med andra grupper.

Betydelsen av lantbruksnämndernas verksamhet har ofta mycket starkt betonats, och jag vill inte på något sätt bestrida vikten därav. Också på detta område kommer senare i år att framläggas en särskild proposition. Jag förväntar mig att man kommer att lägga fram förslag om förstärkta resurser för lantbruksnämnderna. Det är nödvändigt om de skall fylla den betydelsefulla uppgift som de har i dag — detta inte minst därför att man kan konstatera att åtminstone på en lantbruksnämnd tar det för närvarande två år efter det att ansökan inlämnats innan man kan ta i tu med en så enkel sak som att upprätta en täckdikningskarta. Det är bedrövligt att förhållandena är sådana i en tid, då så stora krav ställes på jordbrukets intensitet och produktionskraft.

Till sist ett par ord om den proposition som Kungl. Maj:t framlagt angående investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten. I propositionen föreslås att den, som under tiden från den 1 mars 1967 till den 30 september 1968 sätter i gång med vissa byggnadsarbeten, skall betala en investeringsavgift motsvarande 25 procent av byggnadskostnaden.

Utan tvekan finns i dag många byggnadsarbeten planerade och projekterade för snar igångsättning. Men så helt plötsligt ställs man inför ett ultimatum: antingen vänta till i oktober 1968 eller också betala 25 procent till staten.

I den situationen kan man fråga: Vad kommer framtiden att innebära? Hur mycket kommer byggnadskostnaderna att stiga, om jag väntar? Hur mycket förlorar jag på att vänta?

Syftet med denna nya investeringsavgift är väl inte att skapa en ny inkomstkälla för staten; syftet skall väl vara, om jag rätt uppfattat det — och det tror jag att jag har gjort — att med denna investeringsavgift dämpa ner intresset för investeringar på det område som föreslagits skall beläggas med denna avgift. Skulle man då inte ha kunnat åstadkomma denna dämpning av investeringarna på ett annat och mera sympatiskt sätt, på ett sätt som tagit större hänsyn till de verkliga förhållandena i de enskilda fallen?

Speciellt reagerar jag emot att man föreslår införande av förbud för byggande av kyrkliga samlingslokaler. Jag säger förbud för det verkar närmast som ett sådant. Vi är ju ett folk som har krävt och även beslutat om religionsfrihet. Detta beslut har jag bedömt på det sättet, att det är ett beslut som ger frihet för religiösa sammanslutningar att arbeta i vårt land och inte, som man kanske ibland vill tyda det, ett beslut om frihet från religion. Det är alltså ett beslut som innebär frihet för religiösa sammanslutningar att arbeta fritt i vårt land. Jag blir därför betänksam och reagerar starkt emot att man här tycks vilja belägga byggandet av lokaler för detta ändamål med en investeringsavgift på 25 procent.

Alldeles speciellt skrämmande ter sig detta förslag när man tänker på de stora bostadsområden som bebyggs omkring våra storstäder. Där får inte, om detta förslag vinner riksdagens bifall, några kyrkliga lokaler byggas förrän om drygt ett och ett halvt år, såvida

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte investeringsavgift skall behöva erläggas för dessa.

Med det beslut om religionsfrihet som föreligger bör enligt min uppfattning riksdagen inte genom åtgärder som denna förhindra eller försvåra kyrkans och de religiösa samfundens verksamhet.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Det är ett problem som vi här i landet i stort sett har varit befriade från i en lång följd av år men som nu tyvärr återkommit och oroar flertalet medborgare, i första hand kanske anställda och företagare. Jag syftar på driftsinskränkningarna och företagsnedläggelserna. De har på senare tid ökat avsevärt. Det skapar självfallet oro och bekymmer i berörda trakter, framför allt om det inte finns andra näringsgrenar som snabbt kan absorbera den friställda arbetskraften.

De senaste åren har det talats mycket om att arbetskraften bör styras mot expansiva näringsgrenar, men marknaden skiftar snabbt. Branscher som för några år sedan ansågs starkt expansiva har i dag att kämpa mot betydande svårigheter för att hävda sin marknadsandel. Våra basindustrier t. ex. bedömer i dag framtidsutsikterna väsentligt mera pessimistiskt än för bara några år sedan. Dagsläget inom nästan varje bransch skiftar snabbare än förr, och man bör vara försiktig då det gäller att bedöma om den ena eller andra näringsgruppen har speciellt goda eller dåliga framtidsutsikter.

Jag säger detta därför att det på senare år har blivit något av en modesak att undervärdera vissa delar av det svenska näringslivet. De mindre och medelstora företagen inom industri, handel, hantverk och service har därvid kommit i skottgluggen.

Min uppfattning är att man i debatten påtagligt har övervärderat betydelsen av en snabb utveckling mot större enheter över hela linjen. Inom åtskilliga

branscher är det visserligen klart att teknik och konkurrens tvingar fram stora företagsenheter, t. ex. inom cellulos- och varvsindustrien, men samtidigt som även våra stora enheter på detta område nu tydligen behöver bli allt större, arbetar emellertid en betydande del av svenskt näringsliv inom andra områden i företag av begränsad storlek. Ett faktum är att man just inom småindustrien på senaste år kunnat konstatera en snabb ökning av effektivitet per anställd, vilket betyder att rationalisering och mekanisering utnyttjas effektivt även inom dessa företagsgrupper.

De mindre företagens andel av industriens totala maskininvesteringar beräknas år 1966 uppgå till 15 procent, vilket innebär en nedgång med hela 6 procentenheter jämfört med föregående år. Dessa siffror skall jämföras med utvecklingen under perioden 1962—1965, då småindustriens andel av maskininvesteringarna steg från 15 till 21 procent.

Utvecklingen är naturligtvis inte entydig, men av allt att döma föreligger här ett starkt tecken på hur hårt de mindre företagen drabbas av ett kärvt läge på kreditmarknaden. Småindustrien, handeln, hantverket är, när det gäller att täcka sitt kreditbehov, huvudsakligen hänvisade till bankerna eftersom affärsbankerna svarar för omkring tre fjärdedelar av den mindre industriens kreditförsörjning. Det är då uppenbart att en åtstramning inom denna sektor blir betydligt kännbar.

Det är självklart att strukturomvandlingen gör sig gällande även inom hantverk och mindre industri. Vi får här i fortsättningen och säkert i ökad takt se sammanläggningar, fusioner och andra former av samarbete på samma sätt som inom storindustrien. Detta behöver dock inte ändra dessa företags karaktär av individuellt ägda och drivna enskilda företag. Statistiken visar också att den mindre och medelstora industrien under de senaste tio åren visat mycket stör-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

re anpassningsförmåga och motståndskraft än kritikerna haft reda på. Småföretagens motståndskraft vid en konjunkturedgång har tidigare dokumenterats, och myndigheterna bör vara glada över den i ett läge där framtidskonjunkturen är så oviss som just nu. Det finns ingen anledning att nedvärdera eller nonchalera deras insatser. Småföretagen utgör en del av näringslivet som har förmåga att följa utvecklingen och öka sin produktivitet, om de får arbeta under något så när ostörda förhållanden och bereds tillfälle till konkurrens på exakt samma villkor som andra företag i t. ex. statlig eller kommunal regi då det gäller såväl erhållande av krediter som avsättning till investeringar, erläggande av omsättningskatt och möjligheter att inlämna anbud och få dessa rättvist bedömda.

I stället för att medverka till att underlätta och stimulera ökad produktion inom denna sektor av näringslivet föreslår regeringen åtgärder som enligt min uppfattning kommer att försvåra utvecklingen. Den allmänna varuskatten höjes därför att, som det heter på sidan 19 i finansplanen, »det är en angelägenhet för både näringslivet och samhället att underlätta den pågående strukturomvandlingen och att verka för att den sker i en takt och i former som tar hänsyn både till den långsiktiga ekonomiska effektiviteten och till de sociala problemen». Mot denna bakgrund föreslås inrättande av en s. k. näringspolitisk fond på 500 miljoner kronor »för finansiellt stöd till rationaliserings- och utvecklingsprojekt av sådan omfattning eller art att projekten inte i sin helhet kan finansieras på marknaden eller med egna medel».

Även om det vidare meddelas att lämpliga åtgärder kommer att övervägas i samråd med näringslivet, synes det enligt samma finansplan, och likaså att döma av statssekreterare Wickmans uttalande i TV och de ord som fölls i gårdagens debatt av bl. a. herr Hag-

nell, helt klart att den del av näringslivet — handel, hantverk, mindre industrier, serviceföretag m. fl. — som skall driva in dessa pengar, kommer att ställas helt utanför möjligheten att påverka fondens förvaltning liksom att eventuellt få något finansiellt stöd från densamma. I den mån den används till finansiellt stöd till vissa utvalda, i första hand statliga och kooperativa, företag hotar den att ytterligare snedvrیدا konkurrensen, och under alla förhållanden innebär dess inrättande, att 500 miljoner kronor undandras den reguljära kreditmarknaden, vilket i sin tur försvårar kreditmöjligheterna just för den sektor av näringslivet som jag här berört och som jag personligen representerar.

Finansministern hoppas på en allmän anslutning till förslaget. Herr talman, det är alltför mycket begärt — i varje fall av oss i det sista distributionsledet — att glatt medverka till en åtgärd som ytterligare försvårar våra konkurrens- och utvecklingsmöjligheter. Jag tror för övrigt inte att konsumenterna blir så särdeles glada över dessa nya pålagor, som per familj med normalinkomst sannolikt kommer att uppgå till åtskilligt över 1 000 kronor om året i kostnadsökning.

Så några ord om den allmänna varuskatten. Då den infördes uppgick den till endast några få procent. När vi då från högerpartiets sida påpekade att omsen med tiden kunde väntas bli lika hög som i Norge, då 11 procent, väckte detta enbart löje inom regeringen. Det skulle inte kunna inträffa här. Nu är vi redan där! Enligt finansministerns förslag måste vi, som har den äran att av konsumenterna inkassera, ansvara för och till statsverket inleverera dessa omsmiljarder, lägga på cirka 11,11 procent på varans utförsäljningspris. Detta plus höjda pensions- och försäkringsavgifter, högre bilskatter samt dyrare porto- och transportkostnader kommer att ytterligare driva upp priserna, framför allt på

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

våra inhemska varor. Dessutom genomförs en del andra åtgärder som ofördelaktigt drabbar vissa speciella branscher i en tid när vår handelsbalans enligt finansministerns egen bedömning i finansplanen är helt otillfredsställande och t. o. m. av finansministern måste uppfattas såsom en varningssignal som ingen statsledning får nonchalera. Samtidigt kan vi nästan dagligen läsa om ytterligare företagsnedläggelser och permitteringar bl. a. på grund av att kostnadsläget stigit för hastigt och att vi inte längre är tillräckligt konkurrenskraftiga på vare sig den utländska marknaden eller den inhemska i förhållande till importerade varor. Detta kan enligt min mening inte vara ägnat att slå vakt om det svenska näringslivet, som är källan till vårt välstånd och den fulla sysselsättningen.

Sedan vill jag anföra några andra synpunkter på omsättningsskatten. När den kommer upp i så höga siffror som 10—11 procent medför den enligt nu gällande förordning allvarliga konkurrenshämmande verkningar. Grundläggande för all beskattning är och bör vara att den skall vara rättvis och slå lika. *Det gör den inte* för närvarande, och det gör naturligtvis inte heller punktskatterna. Vi vet att vissa branscher drabbas särskilt hårt av omsättningsskatt jämte punktskatter ända upp till 35 procent. Jag skall dock inte trötta kammarens och regeringens ledamöter med att ge exempel på aktuella skatteärenden. Låt mig bara erinra om att ett textilföretag i Hässleholm hos JO hemställt om utredning av vissa statliga upphandlingar, vid vilka högre anbud, inlämnade av statliga verk, antagits. De senare är ju dessutom befriade från omsättningsskatt, ett förhållande som enligt min mening är direkt konkurrenshämmande. Skall det vara oms på varor och tjänster skall denna utgå lika, oavsett vem som levererar, eller också skall leveranserna till stat och kommun vara fria från oms för samtliga leverantörer.

Ärendet utreds av statsrevisorerna, och det skall bli intressant att se resultatet.

En annan sak som gör den här höjningen av omsättningsskatten ytterst vansklig, sett ur vår synpunkt, och som det finns all anledning för finansministern och finansdepartementet att uppmärksamma, är det förhållandet att omsen nu är upp i en så hög procent-sats att allt fler och fler mindre nogräknade konsumenter söker ordna sina inköp på ett sådant sätt att de icke anser sig skyldiga att erlägga denna skatt. I några fall är det t. o. m. enligt gällande bestämmelser oantastligt t. ex. i fråga om guldköp på flygplan eller varor för utförsel. Även i branscher med vida större omslutning praktiseras olika metoder för att undgå de 10—11 procenten.

Jag skall inte gå närmare in på dessa metoder, men naturligtvis hoppas vi som lojalt följer förordningarna att denna handel stoppas, och enklaste sättet är sannolikt att införa någon form av produktionsskatt eller varuskatt. En enhällig utredning har ju också framlagt ett förslag om en dylik.

Bara två saker till, herr talman! En rätt stor del av vårt svenska näringsliv är lokaliserad till Norrland, och den delen har en avsevärd betydelse för landet. I fjol drabbades det norrländska näringslivet av ytterligt besvärande trafikproblem på grund av rådande väderleksförhållanden. Det är risk att något liknande händer även i år med tanke på bl. a. den rikliga snömängd som redan fallit i Norrland. Det vore önskvärt att man övervägde någon form av beredskapsplan för den händelse att liknande naturkatastrofer med ty åtföljande trafikkaos åter skulle inträffa. Det var beklämmande att se hur det var uppe i Norrland föregående vinter, och det är bekymmersamt även denna vinter när man inte kan få fram råvaror eller andra varor till respektive avnämare.

Till slut, herr talman, bara en enda sak till. Jag har tidigare vid olika tillfällen här i riksdagen tagit upp mörker-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

olyckorna på våra vägar, som tyvärr alltför skördar det ena oskyldiga offret efter det andra.

Den förutvarande kommunikationsministern försäkrade mig att pågående utredningar ägnade sig åt dessa problem och bedrev undersökningar. Mig veterligt har ännu inga effektiva förslag framlagts som är ägnade att minska dessa olyckors frekvens.

Jag ber därför att nu få fråga vår nuvarande kommunikationsminister, som tyvärr inte är närvarande i kammaren, om han är beredd att lämna några besked om hur långt man kommit med nämnda försök, och — om detta inte är möjligt — om man i varje fall är villig att påskynda denna utredning och de utlovade försöken?

I detta anförande instämde herr *Wennerfors* (h).

Herr **BLOMKVIST** (s):

Herr talman! Herr Nordgren har liksom många andra talare från högerpartiet framfört åtskilliga kritiska synpunkter på olika förslag i årets statsverksproposition, kanske inte minst när det gäller finansministerns framställning om bildandet av en utvecklingsfond för näringslivet. I anslutning till denna fråga kommer jag att säga några ord om lokaliserings- och näringsfrågorna och avslutningsvis också något om huvudmannskapet för vissa vårdområden.

Lokaliseringspolitiken i dess nuvarande form är ju av mycket sent datum. Erfarenheterna av denna verksamhet är kanske ännu inte fullt tillräckliga för att man skall kunna göra en säker bedömning av de vidtagna åtgärderna. Men när man tar del av inrikesministerns redogörelse för resultatet av de gångna årens verksamhet kan man notera en mycket positiv utveckling i det norra stödområdet. Från 1963 fram till utgången av november 1966 har genom olika ekonomiska insatser skapats omkring 20 000 nya arbetstillfällen. Den

alla största delen av lokaliseringsspengarna har satsats på Norrland, främst de norrländska kustområdena. I de norrländska länen äger fortfarande en omfattande befolkningsomflyttning rum, men numera sker denna på så sätt att människorna flyttar från inlandet till tätorter och industriområden vid kusten. Dessa områden har redan tidigare haft ett någorlunda differentierat och expansivt näringsliv. I sin nuvarande form kommer lokaliseringsstödet att påskynda befolkningskoncentrationen till ett fåtal expansiva regioner vid kusten. En sådan utveckling är säkerligen nödvändig för att lägga en så säker grund som möjligt för näringslivets framtida verksamhet i norrlandslänen. Men samtidigt försämras livsvillkoren alltmer för den kvarvarande befolkningen i glesbygderna. Många gånger blir människorna där ställda inför valet att antingen acceptera långa och oekvåma resor till arbetet och de serviceanordningar de vill anlita eller att lämna hembygden och den invanda miljön.

Sedan 1965, då riksdagen fattade beslut om den nya lokaliseringspolitiken, har tusentals människor i Syd- och Mellansverige friställts och varit tvungna att flytta till andra orter med bättre arbetsmöjligheter. Under en lång följd av år, inte minst under 1966, har landets dyrbaraste produktionsfaktor, den mänskliga arbetskraften, utsatts för mycket stora påfrestningar. Så har skett även i mitt hemlän. Där har t. ex. ett flertal kommuner med ensidigt näringsliv under 1966 drabbats av många svåra industrinedläggningar, främst inom textilbranschen. Till detta kommer sedan att ett stort företag inom metallindustrin successivt skall lägga ned sin tillverkning och friställa omkring 450 personer.

Eftersom länet ligger utanför stödområdet och arbetsmarknadsstyrelsen inte har ansett sig kunna bevilja lokaliseringsstöd till intresserade företag, har länsarbetsnämnden på alla sätt för-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sökt lösa de uppkomna sysselsättningssvårigheterna, främst genom omskolning, utbildning, beredskapsarbeten och sysselsättning i skyddade verkstäder.

Liksom i andra län med liknande problem har många av dessa människor blivit starkt bundna till sin hemort. I många fall kanske ett uppbrott varit omöjligt med hänsyn till äldre anhöriga, bostadsförhållanden och annat. Många av de friställda har dock fått flytta till helt nya arbetsområden och till orter som varit dem helt främmande.

Jag är fullt medveten om att bl. a. den internationella konkurrensen skärper kravet på allt större och rationellare enheter. Med hänsyn härtill måste naturligtvis lokaliseringpolitiken genomföras med sikte på framtiden. Men den måste samtidigt vara en praktisk sysselsättningspolitik. I särskilt svåra situationer kan det därför vara befogat att arbetsmarknadsstyrelsen gör s. k. brandkärsuttryckningar både inom och utom stödområdena, inte minst med tanke på den äldre arbetskraften. För en stor del av dessa människor innebär omställningsperioden betydande svårigheter.

Herr talman! Med anledning av de problem vi i detta sammanhang har ute i vårt land, vill jag framföra ett tack till inrikesministern för hans mycket betydelsefulla arbete när det gäller att skapa en aktiv arbetsmarknadspolitik, något som i dagens läge är av allra största betydelse. Trots ett mycket bekymmersamt ekonomiskt läge har regeringen även i år lagt fram många viktiga förslag till ökade insatser för att bevara sysselsättningen och säkra tryggheten för de enskilda människorna. Den föreslagna utvecklingsfonden för näringslivet kommer säkerligen att stödjas av största delen av landets löntagare. Tack vare denna samverkan mellan staten, samhället och näringslivet ökas möjligheterna att få fram nödvän-

diga investeringsobjekt inom viktiga industrigrenar. Men genom denna utveckling kommer samhället också i allt större utsträckning att med skattemedel finansiera näringslivets strukturomvandling. Härtill kommer att samhället och den enskilde får bära en rad andra kostnader för denna strukturomvandling, såsom investeringar i kommunikationer och olika slag av serviceinrättningar — de kostnaderna ligger ju helt utanför industriernas kalkyler, inom dessa områden tar näringslivet inga risker för felinvesteringar. Här kanske man ändå borde ställa större krav på näringslivet. Det bör väl inte vara orimligt att även det mera direkt deltar i samhällets olika kostnader för näringslivets lokalisering och strukturomvandling.

Till sist bara några ord om olika vårdområden, herr talman. Under senare år har omfattande reformer och samhällseliga insatser kunnat förverkligas på skilda vårdområden. Jag skulle här vilja peka på landstingens övertagande av statens mentalsjukvård och provinsialläkarväsendet. Genom dessa reformer har vi lyckats skapa en enhetlig organisation och ledning för sjukvården, och jag tror att en fortsatt samordning av olika vårdområden vore ytterst värdefull för samhället. Huvudmannaskapen inom viktiga vårdområden — såsom den slutna åldringsvården, vården av långvarigt kroppssjuka, nykterhetsvården och barnavården — är i dag mycket splittrade och det skapar betydande svårigheter för såväl de vård sökande som huvudmännen. Jag skulle kunna ge en rad exempel på detta men avstår. För min del anser jag dock att vi så snart som möjligt bör genomföra en längre gående samordning än vad vi för närvarande har inom våra vårdområden.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag har vid åtskilliga tillfällen från denna talarstol redogjort

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för de problem och svårigheter som industrien i Skaraborgs län brottas med, speciellt då textilindustrin. Jag vill understryka vad min länskollega herr Blomkvist anförde beträffande de svårigheter som den friställda arbetskraften och industriföretagen har speciellt inom Skaraborgs län. Det är angeläget att myndigheterna i allt större utsträckning ägnar uppmärksamhet åt dessa problem. Frågan är om det inte borde ges möjligheter att släppa investeringsfonderna fria när det gäller Skaraborgs län, och i viss mån kanske det också vore motiverat med ett lokaliseringstöd.

Jag har, herr talman, begärt ordet för att beröra en fråga som för mig är nära nog en hjärtesak. Med tanke på det nordiska samarbetet som vi alla uppfattar som en självklar grundsten i svensk utrikespolitik — och där vi inte får glömma att Island är med som visserligen geografiskt och ekonomiskt mindre men dock likvärdig partner — vill jag vända mig mot vad jag uppfattar som en diskriminering som den svenske kommunikationsministern tydligen i samförstånd med sin danske ministerkollega beslutat i fråga om Island och det isländska flygbolaget Loftleidir. Islänningarna har genom sitt friska initiativ velat medverka till att skapa en sund konkurrens på flygtransportområdet, där det — enligt min mening — alltför länge varit för mycket av osunt prishälsande monopol. Om vi i Sverige bekämpar islänningarnas i många stycken vällovliga strävanden att genom en speciell trafik med turbojetplan högst väsentligt förbilliga flygresorna från Skandinavien till USA och vice versa, har vi illa lönat Islands strävan att effektivt medverka i ett praktiskt ekonomiskt nordiskt samarbete. Jag hör till dem som i detta fall vill dra en lans för Islands sak, till gagn för Loftleidir och dess lufttrafik, och därför ställer jag mig helt negativ till kommunikationsministerns politik på

denna punkt. Jag vill instämma med den norske statsministern Per Borten, som vid sitt besök nyligen i Sverige sade sig finna det ovärdigt att ett problem som detta ej kan lösas i en progressiv nordisk anda. Den svenske kommunikationsministern har all anledning att tänka över sin hittillsvarande ståndpunkt i denna fråga, som har så stor principiell betydelse för det nordiska samarbetets framtid.

För det andra: I en rad länder, framför allt i Sydeuropa, har man på goda grunder kommit att reagera mot den verksamhet som bedrivs av en rad svenska resebyråer. Av och till inträffar upprörande skandaler där äventyrliga och insolventa resebyråer inte bara åsamkar godtrogna svenska resenärer dyrköpta besvikelser, utan också allvarligt försämrar vårt lands förtroende och ekonomiska anseende i en rad främmande länder.

Det senaste exemplet är bara någon vecka gammalt. Ett hundratal resenärer förlorade alla sina reseinsatser i en resebyrå i Malmö, där det enligt Dagens Nyheter visade sig att skulderna uppgick till 84 000 kronor och tillgångarna till 5 000 kronor. Detta är bara ett fall av många. Under de senaste åren har pågått en högst tvivelaktig utveckling på resebyråmarknaden, vilket har framgått inte minst av tidningsuppgifter om den ena resebyråskandalen efter den andra.

Det är enligt min mening uppenbart att vi behöver ett slags resebyrålag, som möjliggör en sanering i denna snabbt växande bransch och skapar ett helt nytt auktorisationssystem. Jag har talat med många människor som känner sig grovt bedragna av resebyråer, vilka i sina prospekt förklarar sig erbjuda helt andra tjänster än de sedan i praktiken kunnat stå för. Särskilt då det gäller sjuka, handikappade och pensionärer, som ofta för en rekreation utomlands satsar knappa besparingar, kan rådande missförhållanden med ofta

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

förekommande bedrägerier leda till verkligt tragiska situationer. Det är nödvändigt att skapa trygghet för rese-
närerna genom ett nytt auktorisations-
system samt lämplig övervakning av
resebyråerna, deras prissystem och so-
liditet. Ingripanden på detta område
i syfte att förhindra rent geschäft krävs
också med hänsyn till destinationslän-
derna. Frågan om resebyråverksamhe-
ten kommer för övrigt att tagas upp i
samband med riksdagens behandling av
propositionen angående resebyråverk-
samheten, vilken proposition beräknas
komma på riksdagens bord någon gång
under mars månad i år. Man har där-
för all anledning att räkna med att
kommande lagstiftning medverkar till
en sanering av resebyråverksamheten.
Därmed undvikes i framtiden nya rese-
byråskandaler.

Så vill jag, herr talman, övergå till
en utomordentligt allvarlig inhemsk frå-
ga: de tilltagande våldsbrotten och de
åtgärder från regeringens sida som des-
sa snarast bör ge anledning till.

Polismorden i Handen, som upprört
hela vårt folk och som — tillsammans
med de s. k. nyköpingsmorden och
träskmorden i Stockholm i höstas —
vittnar om en kuslig tendens till allt
grövre kriminalitet och uppfordrar till
allvarlig eftertanke i fråga om både lag-
stiftningen och polis- och vaktväsen-
dets resurser för att stävja sådana före-
teelser.

Det har uppgivits att kriminella ele-
ment varje år begår närmare ett hund-
ratal inbrott i obevakade militära för-
råd, där man nu förvarar eldhandva-
pen, både pistoler och kulsprutepisto-
ler, jämte ammunition till dessa vapen.
Ett par hundra vapen — d. v. s. till-
räcklig beväpning för ett helt kompani
— försvinner varje år på detta sätt ur
våra militära beredskapsförråd. Enligt
rikspolischefen stals enbart under 1966
ett 60-tal kulsprutepistoler och närmare
200 pistoler ur sådana förråd. Härtill
kommer stölden i skytteföreningarnas

vapenförråd, vanliga gevärstölden. Det
är dessa stulna vapen som används vid
rån och överfall samt dråp och mord
på vaktmän och poliser.

Hela det nuvarande systemet för för-
rådering av vapen är enligt min me-
ning otidsenligt och oförsvarligt ur sä-
kerhetssynpunkt. De tusentals isolerade
vapenförråden över hela vårt land är
obevakade och i regel i avsaknad av
betryggande larmsystem. Visserligen
finns en organisation av s. k. tillsyns-
män, som mot en närmast symbolisk
ersättning skall se till förråden då och
då, kanske någon gång i veckan, men
tillsynsmännen har endast att konsta-
tera faktum då ett inbrott redan ägt
rum. En och samma tillsynsman har
att svara för ett 50-tal vapenförråd, ut-
spridda på över ett 20-tal mil.

Effekten av ett sådant system kan
naturligtvis inte bli annat än under-
målig. Det är nödvändigt att regeringen
nu på allvar tar itu med hela denna
fråga och genom en skyndsamt tillsatt
utredning överväger en radikal omlägg-
ning till skydd inte blott mot yttre utan
också mot inre fiender mot vår trygg-
het. Det nuvarande låt-gå-systemet är
oförsvarligt. Om en utspridning av va-
penförråden anses ofrånkomlig ur be-
redskapssynpunkt — jag tror att på-
ståendena härom är berättigade — bör
man vid en utredning inte förbise möj-
ligheterna att på ett helt annat sätt än
för närvarande använda sig av den bo-
fasta befolkningens tjänster, exempel-
vis lantbrukare, mot skälig ersättning
och eventuellt i samordning med hem-
värnets verksamhet.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Här har snart i dagarna
tre talats om mer eller mindre stora
problem i belysning av den ekonomis-
ka situation som det föreliggande bud-
getförslaget avspeglar.

Jag vill ta upp ett problem som sam-
manhänger med den strukturförändring

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som många här har talat om och av vars följder många i vårt land lider.

Herr Johansson i Trollhättan framhöll så riktigt i sitt anförande, att vi måste acceptera den dynamik som den snabba förändringen av vår ekonomiska situation medför. Själv har jag i vardagslivets hårda realitet kommit att uppleva följderna av denna dynamik, sådana dessa följder visar sig på det speciella område, inom vilket jag arbetar utanför riksdagen. Jag åsyftar den äldre och utrationaliserade arbetskraftens situation.

Strukturrationaliseringen är nödvändig för framtiden och urbaniseringen är ofrånkomlig, men lika nödvändigt och lika ofrånkomligt är att vi måste mobilisera resurser för att förhindra de mänskliga tragedier som kan följa i deras spår.

De gångna årens arbetsmarknadspolitik vittnar också om att problemen uppmärksammats. Ingen kan bättre än en arbetsförmedlingstjänsteman vittna om vilka kolossala förändringar vår arbetsmarknadspolitik undergått under de senaste 10—15 åren och om den ökning av service och hjälpmöjligheter som skett. Det är fascinerande att på nära håll följa den kraftiga utbyggnaden av arbetsmarknadspolitiken. Knappast på något annat område i vårt samhälle har det blivit ett sådant nytänkande som på arbetsmarknadspolitikens område. Arbetsmarknadsverket med dess många förgreningar både lokalmässigt och vad gäller arbetsuppgifter är ett välskött och jag tror också att jag vågar säga väldokumenterat instrument med förtroende inom alla grupper i vårt arbetsliv. I propositionen nr 152/1966 understök inrikesministern också med all önskvärd tydlighet den nyckelposition som arbetsförmedling, arbetsvård och rehabilitering har i den omvandlingsprocess som vi alla nu så starkt upplever.

I årets statsverksproposition får vi också glädjande bevis på att regeringen

följer upp växlingarna på arbetsmarknaden, inte minst när det gäller offren för den strävan efter välfärd och framåtskridande som ständigt måste pågå i en värld präglad av konkurrens och automation. Dessa människor skulle jag vilja beteckna som biprodukten av teknikernas och ekonomernas jakt mot högre standard. Det är de mest sårbara, de minst motståndskraftiga, de handikappade och de i arbetslivet utslitna människorna. Det är arbetaren som i många år utfört en viss bestämd arbetsuppgift kanske i ett och samma företag men eu arbetsuppgift som inte längre ger företagaren önskat resultat. Det är kanske en människa som ersättes av en maskin eller passas in i nya arbetsmoment i ett alltmer uppskruvat arbetstempo, där endast de fysiskt friskaste och psykiskt hårdföraste är inkalkylerade.

De kommer till arbetsvårdsexpeditionerna antingen genom remiss av läkaren eller sända av företagaren-arbetsgivaren. Det är inte alls ovanligt att företrädare för näringslivet kontaktar arbetsvårdsexpeditionerna och talar om att de har arbetskraft som man inte längre har arbetsuppgifter till — det gäller gamla och utslitna människor som det anses att arbetsvården bör försöka omplacera eller omskola. Det finns arbetsgivare som resonerar som så att de inte längre har socialt ansvar för dessa »utrationaliserade» människor, ty de anser att eftersom de betalar höga avgifter till samhället bör det vara samhällets uppgift att sköta den sociala servicen och omvårdnaden. Många av dessa människor kommer ofta alltmer på eget initiativ, drivna av osäkerheten i sin tillvaro och av den begynnande känslan av att inte orka hänga med i den hårt upptrivna arbetstakten. Den skaran växer och växer.

Den apparat, som sätts i gång när dessa människor kommer till arbetsvården och en omedelbar omplacering inte kan ske, är arbetskrävande, och liksom alla

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

andra utredningar kan den ta tid. Trots de senaste årens kraftiga utökning av antalet tjänstemän inom arbetsvården, är arbetsbördan så stor att smånga arbetsvårdsexpeditioner måste ha tidsbeställning med långa väntetider. Det är inte alltid så roligt för tjänstemännen att känna detta tryck av att veta att det är många människor som behöver hjälp som man inte omedelbart kan hjälpa.

Tack och lov för alla de hjälpmedel vi har fått, men de är ändå otillräckliga och måste förstärkas — och det kostar pengar. Det är läkareexpertis, de psykotekniska anlagsproven, arbetsprovning, provanställningar, träningsverkstäder, omskolning, beredskapsarbete och hel- eller halvskyddad sysselsättning. Det är fråga om ett lagarbete mellan arbetstjänstemän, läkare, kuratorer och mellan samhällets olika organ. Det är ett arbete som gör underverk i många fall, men som också många gånger misslyckas. Varje dag upplever vi som är ute på fältet att resurserna ändå är för små och kommer att bli än mer otillräckliga, allteftersom kravet på större samhällsengagemang tränger sig på. De åldersgrupper växer, för vilka man inte längre kan tala om valfrihet på arbetsmarknaden.

Under en femårsperiod har antalet placerade i skyddad verksamhet fördubblats. Allt klarare tycks det framstå krav på att vi måste komma fram till en annan lösning — ett komplement till den halvskyddade och skyddade sysselsättningen. Med samhället som arbetsgivare. Vi måste på ett eller annat sätt skapa verksamheter, där vi kan placera biprodukten av rationaliseringsprocessen. Det är också en fråga om ett ackumulerat behov. Så länge som konkurrensen från världen utanför inte hade den genomslagskraft som den har i dag och då det under tidigare år var ett konstant underskott på arbetskraft, tog arbetsgivaren emot folk även med mindre goda arbetsegenskaper och hade större överseende med arbetskraft av mera

ambulerande karaktär. Så länge kartellbildningarna gav de orationella och kanske ibland mindre välskötta företagen chansen att hänga med — man fick ju i realiteten samma pris för sin vara även om man tillverkade den under orationella produktionsförhållanden — skapade detta i sin tur en lönesättning som baserades på mindre bärkraftiga företags likviditet. På så sätt laddades den dynamik upp som ger oss bekymmer i dag. Ett enda exempel är tillräckligt: 1966 hade vi fortfarande 200, 300 människor som inte kunnat placeras i Älvsborgs län, där textil- och beklädnads-krisen gått fram. I alla län upplever vi denna problematik mer eller mindre. 15 procent av alla långtidsarbetslösa är offer för den dynamiken. Människor som är för gamla att omskolas, som är bundna vid bostadsorten och inte kan förflyttas till annan plats — deras problem löses inte annat än temporärt av beredskapsarbete. Deras problem måste lösas på lång sikt genom en företagsform som kan ge trygghet intill den dag då pensionsåldern inträder.

Den nya formen för att stimulera företagen till anordnande av halvskyddad sysselsättning som departementschefen föreslår i årets statsverksproposition måste givetvis hälsas med den allra största tillfredsställelse mot bakgrunden av vad jag här har anfört. Försöksvis skall under en tid av två år ett garanterat bidragsbelopp per plats och halvår med 2 500 kronor kunna utgå till arbetsgivare som anordnar sådana arbetsplatser, med villkor att platserna står till arbetsförmedlingens förfogande och att lön utgår enligt gällande kollektivavtal samt att platserna inrättas i samråd med den fackliga organisationen på platsen.

Denna stimulans från samhället kan träda in även när det gäller mindre företag som endast kan ställa enstaka platser till förfogande. Detta senare vill jag särskilt uttrycka min tillfredsställelse över, eftersom jag anser det vara be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tydelsefullt att kunna placera in dessa människor i arbetslivet på ett sådant sätt, att deras arbetsplatser undgår att alltför mycket få prägeln av välgörenhetsinrättningar.

Jag vill i detta sammanhang understryka att det ändå hitintills är den privata sektorn som vi har och har haft att lita till när det gäller omplaceringen av sådan arbetskraft. Industrien svarar också för 85 procent av arbetsuppgifterna på de skyddade verkstäderna i landet. Att kunna placera en mindre arbetsför person i statlig eller kommunal verksamhet är fortfarande något av ett underverk. Omställningen inom jordbruk och skogsbruk, tätorternas expansion med allt hårdare krav på arbetskraftens kapacitet, gruppäckorden med tävlingsmomentet, som bryter ner den psykiskt mjukare människotypen — allt detta är standardjaktens avigsida, som kommer att bli ett av de närmaste årens största samhällsproblem. Det gäller inte längre bara vad man kallar manuell arbetskraft, alltså människor som stått i industrien eller i grovarbete ute i samhället, utan varje år ökas skaran av ut-rationaliserade tjänstemän. Det kommer där in ett ännu starkare tryck av den sociala anpassningssvårigheten, något som kan skapa nevroser, alkoholbruk etc., allt faktorer som också på sitt sätt bidrar till att det blir allt svårare att omplacera dessa människor.

Den vidgade ram för hjälpåtgärder som föreslås och den speciella uppmärksamhet som ägnas den äldre och i övrigt svårplacerade arbetskraften är stora plussidor i årets budget som jag vill uttala min glädje över.

Under budgetåret skall bl. a. inrättas 35 tjänster. Dessa tjänstemän skall bilda s. k. samarbetsgrupper som skall kunna bli ambulerande, man kan kalla det för ett slags brandkärsutryckning, det blir ett team av tjänstemän, yrkesvägledare, arbetsförmedlare, arbetsvårdare etc. som skall kunna placeras ut på orter, där snabb hjälp är av nöden. Denna nya

form av gruppering av tjänstemän vill jag beteckna som en mycket stor förstärkning i vår arbetsmarknadspolitik.

Arbetsmarknadsverket har naturligtvis inte fått det antal tjänster det velat ha, men om man jämför det antal tjänster som kommer att inrättas i detta verk med många andra äskanden inom andra verks områden, så måste man ändå säga att vi kan vara glada över att statsrådet har föreslagit sammanlagt 70 nya tjänster inom arbetsmarknadsverkets område.

Jag tror att det ändå så småningom måste inrättas verksamheter av den typ som föregående år startades i Norrköping, där arbetsmarknadsstyrelsen svarar för industriverksamhet. Det är säkert en väg som vi måste pröva i större utsträckning i framtiden.

Lika väl som vi hyr maskiner till vägarbeten, som användes som beredskapsarbeten, lika väl bör vi kunna hyra maskiner och inrätta industrilokaler för att skaffa människor en mera varaktig försörjningsmöjlighet, liksom vi nu börjar inrätta arkivarbetscentraler och förvandlar arkivarbetet till fast försörjningsobjekt och alltmer går ifrån det tidigare betraktelsesättet, att just arkivarbetet är ett mera tillfälligt beredskapsarbete.

Det gäller den enskilda människan, hennes trivsel och hennes rätt till trygghet. Det är en människa här, två eller tre där, som kommit i kläm i den omställningsprocess som vi litet var medverkar till och som alla bör känna ansvar för. Det behöver inte vara fråga om fysiskt eller psykiskt handikapp, utan det kanske endast är beroende av vilken ort man bor på eller årtalet i prästbetyget. Jag föreställer mig att inte minst riksdagsmännen bör ha tillräcklig fantasi för att kunna förstå hur det känns att plötsligt bli utkastad från en fast anställning och försöka börja om i nya försörjningsområden vid 55—60 års ålder.

Fru Sundberg talade i går kväll något

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om arbetsmarknadsfrågor. Hon är inte här i dag, och jag skall därför inte närmare bemöta hennes inlägg, men jag vill uttala förhoppningen att vi vid annat tillfälle skall kunna diskutera dessa problem. Jag hoppas också att fru Sundberg så småningom skall lära sig något om samhällsekonomi och arbetsmarknadspolitik.

Människovård, arbetsvård, rehabilitering, eller vad vi vill kalla det, är den enskilda människans problem, men dessa problem kan inte lösas utan en känsla av ansvar hos alla oss som är privilegierade, som har arbete och inkomster, som har erövat vad herr Hedlund under första dagens debatt kallade »allas rätt till arbete».

Under dessa dagar har så många framfört önskemål om utbyggnader på olika områden i vårt samhälle, inte minst på vårdområdena. Att samtidigt tala om skattesänkningar rimmar emellertid ganska illa, i varje fall när man, som man ofta har gjort, klagat över de höga marginalskatterna, som ju drabbar de större inkomstagarna. Det synes mig riktigt att de grupper, som är lyckliga nog att ha en fast anställning på arbetsområden med trygghet och också ganska höga inkomster, bör vara intresserade av och glada över att få offra något för att hjälpa de människor som kommer i kläm vid den pågående omställningsprocessen.

Ett faktum är ju att det vid förra årets lönerörelse tagits ut mera än vad totalproduktionen medgav, och när nu finansministern efteråt måste göra en korrigering är det väl också helt naturligt, att de löntagargrupper som genom löneförhandlingarnas automatik får procentuellt sett större löneökningar — ja, som kanske får en större löneökning i månaden än låglönegrupperna under ett helt år — skall vara med om att korrigera den överlöpningsen och avstå något för att återvinna ekonomisk balans.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! I år liksom förra året har nedskärningen av anslaget till polisen varit anmärkningsvärd. Där liksom på många andra områden har uppenbarligen låtgåsystemet varit vägledande. Samtidigt som man anser sig ha råd med t. ex. partistöd och en kraftig utbyggnad av radio och TV, skär man ned, även där ett tillgodoseende av varje del av det yrkade anslaget skulle på sikt innebära en direkt besparing.

Det är ju uppenbart att en förstärkning av poliskåren, inte minst för övervakning, har en starkt brottsämmande effekt. I dagens läge med en fortsatt ökning av brottsligheten — nu särskilt av grövre och mera svårutredda brott — är det alltså av utomordentlig vikt att vi satsar på en förstärkning av poliskåren och dess tekniska resurser. Det blir anledning att senare i år återkomma till den frågan.

Ett annat problem som jag i detta sammanhang inte kan underlåta att beröra är frågan hur allmänheten och då särskilt ungdomen ser på polisen. Vilken ställning har egentligen polisen i vårt svenska rättssamhälle? Det som skedde ute i Handen natten efter nyårsdagen 1967 ger en kuslig bild av hur värdeslöst den frågan har behandlats på sistone. Detta att någon kommer på idén att skjuta en polisman med kulspjutepistol — ger det oss inte anledning att tänka om?

Därtill kommer denna gång att mördaren eller mördarna, när de skall avhämta tidigare ihopsamlat tjuvgods, tar med sig ett sådant vapen för att kunna döda den polisman eller nattvakt som skulle kunna hindra deras arbete. Varje risk i form av överlevandes vittnesmål måste också elimineras. Det gäller att skjuta tills alla säkert är döda.

Här kan ingen komma och tala om panikreaktion. Inte ens den som blir överraskad vid första besöket på en brottsplats och då använder vapen kan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

anses handla i panik. Han har ju tagit med sig vapnet i tanke att använda det i händelse av upptäckt. Än mindre kan den anses handla i panik som återvänder till en brottsplats för att hämta kvarlämnat gods och därvid brukar vapen.

Kort efter det som skedde i Handen försökte en femtonåring i södra Sverige skjuta en polis. Det kan invändas att det är enstaka, missanpassade personer som handlar så. Så enkelt är problemet dess värre inte. Handlingar utförda av någon eller några kan vara symptom på ett allmännare tänkesätt. Det som nu hänt och det som förra året hände i Furuvik och Nyköping visar att det skett en avrubbning av respektkänslan för rättssamhället och dess väktare. Detta är något som icke kan tolereras. Den som ger sig på en polisman ger sig på rättssamhället. Kanske har den osmakliga uppmärksamheten med snudd på glorifiering av en för mord på polis misstänkt i viss press i somras bidragit till av avrubbynda andra.

Faktum är att inställningen till polisen undergått en påtaglig förändring till det sämre, och en mer negativ inställning till polisen är i själva verket det samma som en mer negativ inställning till rättssamhället. Polisen är den del av rättssamhället som närmast har att svara för och skall vara en garant för den enskilde medborgarens säkerhet. Den enskilde polismannen skulle egentligen inte ens behöva bli utsatt för hot. Blir en brottsling överraskad då har brottslingen, inte polisen, förlorat spelet. Det är spelets regler.

Något måste göras och det måste göras nu. Här är det inte fråga om vederläggning. Det som är gjort är gjort. De familjeband och kamratband som nu senast i Handen så brutalt slitits kan ingen regering återknyta. Vad det nu gäller är att vi får tillbaka respekten för lag och rätt, respekten för liv och i detta sammanhang respekten för dens liv som har till uppgift att själv oskyd-

dad skydda oss andra till liv och egen-
dom.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Den statsverksproposition som i år lagts på riksdagens bord kännetecknas onekligen av en viss kärvhet, och i så måtto kan man väl säga att den harmonierar ganska bra med den ansvarige utgivaren. Det skall väl också sägas att det inte är så lätt att åstadkomma enbart positiva aktstycken i en konjunktur som vår, som är så oenhetlig och uppvisar så många, ofta varandra motsägande yttringar.

Man har under denna debatt karakteriserat konjunkturen som en högkonjunktur för många branscher med brist på arbetskraft och behov av utbyggnad, men med starka inslag på andra håll av friställelser och omstruktureringar; situationen kan för vissa branscher och områden sägas vara krisartad.

Skaraborgs län avviker ingalunda från detta mönster; i varje fall finns omställningsproblemen med i bilden. Länet har under senare år undergått en klart positiv utveckling, även om utvecklingskurvan inte gått speciellt brant uppåt. Det fenomen som man ofta kallar strukturrationalisering har medfört att även negativa krafter påverkar utvecklingskurvan — som vi hoppas utan att lyckas vända den nedåt. Sålunda har det under fjolåret varslats om friställelse av 1 800 anställda. Hälften av dessa friställdes under 1966, och cirka 900 beräknas friställas under 1967. Arbetet med att skaffa dem nya anställningar pågår och kan väl sägas hittills ha givit ett relativt hyggligt resultat. Men ännu återstår mycket att göra. Vad jag speciellt skulle vilja påpeka är att länet har cirka 500 byggnadsarbetare som för närvarande inte arbetar inom facket. Ett hundratal av dessa sysselsätts med beredskapsarbeten, men det vore onekligen värdefullare om denna arbetskraft finge bygga bostäder och därmed utföra ett me-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningsfullt arbete i det yrke som är deras eget.

Vi kan konstatera att den tilldelning av bostadskvoten som länet får fortfarande är otillräcklig och att länets andel av bostadskvoten inte är proportionell mot länets andel av vår befolkning. Den del av bostadskvoten som tilldelats Skaraborgs län är klart otillräcklig. Jag skall belysa detta med några siffror.

I den kvot som anges med ramar för 1967 fördelas 80 000 lägenheter. Folkmängden i riket är 7,8 miljoner. Storstadsområdena, med en befolkning som motsvarar 28,9 procent, får en kvottilldelning inom ramen på 37,5 procent. Kvottilldelningen i förhållande till folkmängdsandelen blir då 1,29. Där är alltså ett positivt förhållande mellan de två procenttalen, uttryckt i tilldelning av lägenheter i förhållande till procenttal av folkmängden.

Jag skall nu inte trötta kammarens ledamöter med att referera hur samma relation ställer sig för samtliga län utan tar enbart Skaraborgs län. Där är motsvarande siffror 2,3 procent av lägenhetstilldelningen inom ramen, medan folkmängdsandelen är 3,2 procent. Förhållandet mellan lägenhetstilldelning och folkmängdsandel är alltså här 0,72 mot storstadsområdenas 1,29. Det säger ju en del om variationerna i tilldelningen.

Jag har inte för avsikt att kverulera här gentemot storstadsområdena, men det är intressant att ställa siffrorna i relation till varandra.

I en del områden väger relations- och procenttalen i stort sett jämnt. Ur jämförelsesynpunkt vore det kanske riktigtast att utgå från dessa tal. Jag vill därvidlag endast nämna att endast två län har sämre relationssiffror än Skaraborgs län och att fyra län delar positionen för Skaraborgs län i närheten av botten på förmånstabellen — om man nu kan kalla den så. Och då skall man lägga märke till att våra två nordligaste

län, som brukar betraktas som speciellt känsliga i detta avseende, ligger klart bättre till.

Nå, vad är då att göra? Vi kan inte minska byggtakten i storstadsregionerna. Det är självklart, och det är inte heller min mening. Helst skall vi öka den även där. Men jag anser det felaktigt att människor som har till yrke att bygga hus inte skall få göra det, när vi behöver bostäder, utan dels skall sysselsättas i beredskapsarbeten och dels friställas — eller, som ofta sker, arbeta på byggen som mycket väl kan anstå ett tag. Att så skett finns det som känt exempel på. Det har visat sig att det ofta även skulle ha gått att ordna kapitalfrågan genom lokala ansträngningar och med god vilja, så att man med ett friare system skulle ha kunnat öka den viktiga bostadsproduktionen i icke oväsentlig grad.

En annan sak, som skulle underlätta ett smidigare och ökat byggande, är om man räknade givna ramar i kronor, tusentals eller miljoner kronor, alltså i produktionskostnad i stället för i antal lägenheter. De sistnämnda kan ju variera avsevärt i storlek och byggkostnad. Man skulle då få till stånd en automatisk strävan att bygga fler och billigare bostäder inom givna kostnadsramar, och alla är väl överens om att fler bostäder och billigare bostäder, det är vad vi i dag behöver.

Jag skulle så vilja anknyta till inrikesministerns positiva svar i höstas på min fråga om lokaliseringstöd i händelse av allvarliga störningar i sysselsättningen i Skaraborgs län. Hittills har man inte bedömt friställelserna vara så allvarliga, att man vill lämna sådant stöd från statsmakternas sida. Man har väl räknat med att näringslivet självt, med det stöd länets egna organ kan prestera, skall kunna lösa det mesta av problemen, och vi hoppas att så skall kunna ske.

Jag tillät mig i höstas i samband med nyss nämnda svar från statsrådet Rune

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Johansson att påpeka, att investeringsfondernas frisläppande betyder en avsevärd hjälp för de aktuella företagen att erbjuda fler arbetstillfällen. Det borde därför i dagens läge, med det stora antalet friställelser på vissa orter, vara angeläget att man omprövar några negativa beslut om användande av investeringsfonder för företag i Skaraborgs län; följden skulle i en del fall kunna bli väsentligt ökad export samtidigt som arbetstillfällena ökar. Jag hoppas på en positiv behandling, om det kommer nya ansökningar.

I detta sammanhang vill jag peka på de svårigheter som vissa svenska företag kämpar med då de vid export har mottagarlandets skyddstullar att övervinna samtidigt som motsvarande tullskydd inte finns på vår egen hemmarknad vid import av samma artiklar från det andra landet. Dessa tullmurar rör sig om 10—15 procent, i några fall 20 procent. Jag tycker att det innebär ett gott betyg åt det svenska företagets effektivitet och rationalisering, när man trots en sådan tullmur kan framgångsrikt konkurrera med företag på exempelvis den tyska marknaden som kopierat och tillverkar samma artiklar. Vad ett slopande av dessa tullmurar skulle betyda för våra exportmöjligheter säger sig självt, och jag vill understryka vikten av att vi snart kommer in i en större marknadsgemenskap, såsom vi eftersträvar. I varje fall borde samma villkor gälla ömsesidigt i handeln mellan två länder. Handelsministern gav tidigare i debatten uttryck åt liknande synpunkter, och jag vill hoppas att han skall få snar framgång i dessa strävanden.

Utrikesministern yttrade tidigare i debatten beträffande u-landshjälpen, att han delade den uppfattningen, att missionens erfarenhet och offervilja bör utnyttjas för ett effektivt utslussande av u-landshjälpen; han hade också förvissat sig om att SIDA har en positiv inställning i det fallet. Jag noterade

detta med tillfredsställelse och konstaterar, att man nu har en mer realistisk syn på hur vår u-hjälp bäst skall användas. Det är ju u-landet och inte vår svenska administration som skall få den avgjort största delen av de tillgängliga medlen.

Herr Rimmerfors har tidigare i dag berört denna fråga, varför jag inte skall gå djupare in på den. Jag vill emellertid ytterligare understryka det orimliga i att den ideella verksamhet inom landet — som även här på hemmaplan fyller en stor uppgift genom sitt arbete för ungdomen och för en harmonisk och allmänmänskligt positiv livsföring och som bär upp den frivilliga u-hjälpen och missionen — till stor del just i sitt arbete här hemma skall drabbas av den föreslagna orimliga 25-procentiga avgiften för investeringar i kyrkbyggen.

Jag vill instämma i de föregående talarnas protest mot att människors frivilliga gåvor till detta högst angelägna ändamål skall straffbeskattas av staten som samtidigt säger sig vilja stödja syftet med den verksamhet som bedrivs.

Herr talman! Jag vill åter anknyta till utrikesministerns anförande där han talade om solidaritet även över landets gränser. Jag vill instämma däri och uttala förhoppningen, att denna solidaritet skall kunna bli märkbar såväl inom vårt land som ut över dess gränser — märkbar och mätbar i praktisk handling — och ge synbara resultat.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Eftersom jag står som 94:e man på talarlistan, och en del statsråd har begagnat sin rätt att deltaga i debatten, borde de frågor man kan ta upp till diskussion i många variationer redan vara avklarade. Det är emellertid åtminstone två frågor som jag ändå skulle vilja närmare beröra. Dessförinnan skall jag dock säga några

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ord med anledning av herr Börjessons i Falköping stora glädje över att det skall bli en resebyrålag för att förhindra den spekulation som svenska resenärer utsättes för av mindre nogräknade resebyråer.

Jag delar hans glädje över att frågan tas upp på riksdagsplanet. Den har varit här förr, och den är välkommen åter. Den är välkommen också därför att den kommer att hyfsa debatten om resebyråverksamheten. Det faktum att det hittills inte varit någon enda auktoriserad resebyrå eller medlem av Svenska resebyråföreningen som genomfört en s. k. skandalresa vittnar om en snedvridning av diskussionen rörande resebyråverksamheten. Jag hoppas att riksdagsdebatten, när vi får tillfälle att ta del av kommunikationsministerns proposition under vårriksdagen, skall rensa upp härvidlag.

En av de frågor som jag helt kortfattat vill beröra är den som har anknytning till utnämningen av fru Alva Myrdal till ledamot av den svenska regeringen. Hon har under flera år spelat en uppmärksam roll vid internationella fredsförhandlingar och hon fortsätter därigenom Sveriges goda traditioner, som har givit vårt land ett mycket gott anseende i praktiskt taget hela världen. Jag tänker på Sveriges skiftande insatser i FN, krönta av den framgång som den s. k. Undénplanen rönt i FN:s generalförsamling 1961. Jag kan också påminna om fredsförhandlingarna i Genève och om våra insatser för u-länderna, som trots sin otillräcklighet ändå har givit uttryck för ordentliga ambitioner. Jag tror att jag tolkar meningen hos många av dem som är starkt engagerade i fredsarbetet, när jag säger att det råder glädje och tillfredsställelse över att den svenska regeringen — i likhet med den brittiska regeringen — ansett nedrustningsfrågorna så angelägna, att den som handlägger dessa frågor fått status av regeringsledamot. Det är utan tvekan en

av de mera glädjande händelserna i vårt land på senare tid.

En annan fråga som jag skall beröra är några synpunkter på försvarets kostnadsram. Vi fick en liten försmak av den debatten redan 1964, då 31 socialdemokrater i andra kammaren motionerade om en översyn av försvarskostnaderna. Motiveringen för denna begäran om översyn var det påtagligt avspända internationella läge, som rädde redan då och som ytterligare har förbättrats sedan den diskussionen. Givetvis kan man ha olika uppfattningar om ett internationellt läge ur militär och även ur politisk synpunkt. Men jag tror att det vore olyckligt om vi i hela vårt perspektiv — beträffande vår utrikespolitik, vår neutralitet och vårt försvar — skulle anslå så pessimistiska tongångar, att vi inte skulle våga beakta den fullt skönjbara ljusning som nu finns i varje fall i det övriga Europa, som vi väl närmast har att ta hänsyn till.

Jag vill ha detta sagt, ty diskussionen gäller inte endast ett försvar som skall ha en viss utrustning och organisation. Det är inte endast fråga om att skapa underlag för en fast neutralitet, utan det är också mycket angeläget att betona att kostnaderna för försvaret skall integreras i samhällsekonomin.

Det har under remissdebatten framförts många önskemål om ökade statsutgifter. Man har pekat på bostadsfrågan, på familjepolitiken, på eftersläpande bostadsrabatter och på vårdområdet, och fru Heurlin tog upp diskussionen om anslagen till polisen. Bakom alla dessa påpekanden ligger önskemål om att åstadkomma snara förbättringar, en uppfattning som vi från socialdemokratiskt håll givetvis hälsar med utomordentligt stor tillfredsställelse. Men där har vi att erkänna begränsningarna av våra resurser — att vi måste hålla upp av ekonomiska skäl, att en tidtabell måste förlängas därför att vi inte kan skaka fram de resurser som behövs

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för att på kortast möjliga tid klara av hela den problematik vi har att brottas med på skilda områden. Jag menar att det skulle vara fullkomligt orealistiskt att plocka ut försvaret ur denna diskussion och tro att försvaret är en stat i staten som inte får röras, att försvarets kostnadsutveckling är automatiserad så till vida att den är oberoende av samhällsekonomin och att försvaret, oberoende av det internationella lägets förändringar, skall ha en given del av den kaka som vi skall använda i samhällets och nationens intresse.

Det har under årens lopp varit så och är alltså så att alla de som fullgör sin värnplikt eller gör beredskaps-tjänst egentligen gör enorma uppoffringar för Sveriges försvar. Det vore en överdrift att säga att dessa unga män åker in till sin militärtjänst, fyllda av entusiasm, ty många av dem har kanske en annan mening om försvarets utformning, en annan mening om den kostnadsram som bör stå till försvarets disposition. Men just för att ge ett lojalitetsuttryck för en svensk neutralitet, för den svenska utrikespolitiken, har man gjort dessa enorma personliga och ekonomiska uppoffringar. Många har fått avbryta sina studier och sin utbildning. De har gjort månader i försvarets tjänst och sålunda hjälpt till att skapa helheten kring det som har bildat underlaget för den svenska neutraliteten.

Det skulle vara en stor orättvisa mot alla dessa hundratusentals män, om vi inte i ett läge som det nuvarande skulle kunna åstadkomma en mera normaliserad kostnadsram för försvaret, där förändringarna är motiverade av just en lättnad i det internationella läget och med hänsyn till samhällsekonomin.

Jag har, herr talman, velat understryka detta i anslutning till den diskussion som förts, inte minst i det brev som överbefälhavaren skickat till regeringen, där han målar upp en fruktansvärd bild av vad som kan ske om inte

försvaret får mera pengar och där det uppenbarligen är en klart skiljaktig uppfattning mellan militärledningen och den politiska ledningen. I denna diskussion har också frågan om neutralitetsskyddet kommit in. Eftersom resonemanget förts mycket öppenligt är det väl förklarligt om det finns de som har fått uppfattningen att om försvaret inte får vad det begär innebär detta att vi inte längre kan upprätthålla den svenska neutraliteten.

Det är inte militärledningen som är den högste väktaren av den svenska neutraliteten, utan det är regering och riksdag. Det är en politisk bedömning. Jag vill understryka vikten av att man i detta läge inte förledes till att ge större ramar åt försvaret än vad som utrikespolitiskt och samhällsekonomiskt är motiverat. Som framgått av de senaste dagarnas pressdebatter har ett underlag för samverkan åstadkommit mellan socialdemokratien och de båda mittenpartierna. Det vore lyckligt om man härvid kunde uppnå ett resultat, men jag vill framhålla att det måste åstadkommas med respekt för samhällsekonomin. Vårt mål måste vara att slå vakt om och säkra neutraliteten. En förutsättning är dock att kostnaderna för försvaret integreras i den svenska samhällsekonomin.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Sedan jag haft tillfälle att ta del av den debatt som fördes i första kammaren i förrgår och sedan jag uppmärksammat att vissa missförstånd uppstått i press och andra massmedia beträffande försvarsfrågan, finner jag det nödvändigt att här göra två klarlägganden. Jag skall emellertid börja med en något mera principiell inledning — det är så sällan som vi har tillfälle att föra en principiell debatt. Herr Erlander ville, märkvärdigt nog, att vi skulle ha en sådan under de tjugo minuter som stod till förfogande för varje talare före pausen i den sista TV-de-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

batten före valet, då vi dessutom skulle belysa alla frågor. Någon gång borde vi dock ha tillfälle att här i riksdagen föra en sådan debatt. Jag skall emellertid med hänsyn till tiden försöka fatta mig relativt kort och hoppas på en fortsättning av denna typ av debatt längre fram.

Vad jag här syftar på är skillnaden mellan en liberalt och en socialistiskt färgad trygghetspolitik i fråga om sysselsättningen. Även om här inte finns några skarpa gränser, tror jag att man kan säga att tyngdpunkterna är olika förlagda. För den sociala liberalismen är det naturligt att fästa mycket stor vikt vid att ha smidigt fungerande marknader i folkhushållet, även om speciella ingripanden inte kan undvikas.

Mot denna bakgrund framstår det som en huvuduppgift att undvika akuta bristfenomen, sådana som under krig och avspärrningstider är oundvikliga, ty då kommer reglerings- och ransoneringsåtgärder som ett brev på posten.

Ta t. ex. kapitalmarknaden! Har man fört en sådan ekonomisk politik, att det föreligger en skriande brist på kapital, då blir det svårt att undgå åtgärder som stycker sönder kapitalmarknaden och inför en rad regleringar. Detta gäller särskilt om man har en socialistisk benägenhet för sådana ting. Därför har vi i folkpartiet år efter år betonat vikten av att den ekonomiska politiken skall sträva efter att sörja för en rikligare tillgång på kapital, ty det är under denna förutsättning som marknaden fungerar bäst. Den mängd av åtgärder som föreslagits behöver jag väl här inte upprepa. Jag vill betona att om man har en rimlig kapitaltillgång kan marknaden fungera utan förekomsten av skyhöga räntor. Man får också mindre uppdelning av densamma i olika delmarknader med skiftande grader av prioritering och politiska beslut. Att inflationen, som regeringen enligt vår mening kunnat effektivare bekämpa, snedvrider själva planeringen inom ekonomin, är uppenbart. Att den också

minskar människornas sparande, är lika klart. Den misshandel av spararna, som inflationen innebär, kan inte undgå att få konsekvenser. På denna punkt har vi krävt större rättvisa.

När det gäller utländska kapitalrörelser, som i vissa lägen kan öka tillgången på kapital i Sverige, har vi begärt en mindre restriktiv politik än regeringens. Jag erinrar här om ett litet exempel som visserligen är rätt gammalt men ändå nog så belysande. När det stora automobilföretaget Volvo ville ta utländska krediter för att kunna öka produktionen och därmed exporten till utlandet, uttalade handelsminister Lange en utomordentlig stor skepsis mot tanken på att man skulle kunna få någon nämnvärd svensk automobilexport. Denna bedömning ingick som ett inslag i regeringens mycket kallsinniga attityd till upplåning i utlandet.

Med socialdemokratisk kapitalmarknadspolitik och regleringspolitik har det visat sig att bostadsbyggandet följer en mycket ojämn kurva. Det blir, kort sagt, mycket ryckigt, delvis beroende på att riksbankens ingripanden på kapitalmarknaden inte har samordnats med bostadsbyggandet och dess planering, delvis av andra skäl. Det är klart att detta medför risker för en viss otrygghet i sysselsättningen för en hel del människor. En mer energisk kamp mot inflationen är alltså enligt liberal mening en central förutsättning för att det ekonomiska systemet skall fungera så smidigt att riskerna och otryggheten för människorna beträffande sysselsättningen blir så små som möjligt.

Från socialdemokratiskt håll har man ofta sagt, att det gäller att välja mellan inflation och full sysselsättning. Jag tror att herr Gustafson i Göteborg kritiskt belyste den saken för inte så länge sedan. Det är en felaktig frågeställning. I själva verket medför en stor del av den inflation vi har risker för sysselsättningen. Den medför risker för en försvagad konkurrensförmåga, för en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

alltför liten export, för svårigheter när det gäller betalningsbalansen och alltså för en ojämn sysselsättning; kanske rent av för företagsnedläggelser eller korttidsarbete, som eljest kunnat undvikas. Vi har varnat för detta och sagt, att ni felbedömer denna fråga, när ni ställer ett bättre skyddat penningvärde som alternativ till den fulla sysselsättningen.

Ta England som ett exempel! Där har man fört en politik som medfört att kostnadsnivån har kommit för högt upp, där betalningsbalansen har blivit svag, där arbetarregeringen har tvingats tillgripa en restriktiv politik, som direkt framkallar arbetslöshet och som också leder till en mycket ringa produktionsökning. Finansminister Sträng sade för sin del att han inte ville kritisera den engelska regeringens politik. All right, men den är till stor del en följd av den utveckling beträffande kostnadsnivåer och konkurrensförmåga, som vi så ofta har berört. Den frågeställningen är i viss mån och kan bli ännu mer aktuell för vårt land de närmaste åren.

Enligt vår mening, som här så ofta har understrukits, är det en grundläggande uppgift för den ekonomiska politiken att sörja för att de relativa kostnadsnivåerna utvecklas på ett någorlunda tillfredsställande sätt. Eljest uppstår risker för minskad sysselsättning. Att regeringen har skjutit den saken åt sidan och därigenom försvårat eller omöjliggjort en planmässig ekonomisk politik, måste jag således än en gång konstatera, utan att därför upprepa debatten om hela vårt mångsidiga program för ett bättre skydd åt penningvärdet.

En annan sak som också inverkar på tryggheten i sysselsättningen, är såsom också framhållits, att väl konsoliderade företag har större möjlighet att stå emot de svårigheter som uppkommer av och till av hänsyn till konjunkturerna eller av andra skäl. Vi har därför sagt att det är ett allmänt intresse också för löntagarna att man tillåter en viss konsolidering av företagen. Det blir större trygg-

het för de anställda på det sättet och därigenom större möjligheter att, såsom vi också har förordat, på olika vägar direkt öka anställningstryggheten.

Statsminister Erlander har i första kammaren uttryckt den meningen, att det inte är regeringens politik som gör att finansieringsgraden inom det svenska näringslivet har minskat, alltså att företagen är mindre väl konsoliderade och därför mindre väl kan motstå svårigheterna, varigenom riskerna för en tryggad sysselsättning har ökat.

Jo, herr statsminister, detta är till betydande del ett regeringsansvar, bl. a. därför att ni genom det sätt, på vilket ni har genomfört bestämmelser om enskilda företags pensionsfonder och genom det sätt, på vilket ni har reglerat mycket knappa möjligheter att göra avskrivningar på byggnader, faktiskt har bidragit till att likviditeten inom och konsolideringen av företagen är svagare än den behövde vara. Ni har förmodligen ursäktat er med att säga, att om man konsoliderar företagen kan det medföra fördelar inte bara för de anställda, vilket ju är uppenbart, utan också för företagens ägare. Men nu ser vi att landet har bragts i ett sådant läge, att nu kommer regeringen till skattebetalarna och säger att nu skall ni betala 500 miljoner kronor extra som skall användas på ett eller annat, inte närmare angivet sätt till stöd för företagen. Hela denna tankegång, att man skall skilja så starkt på de olika gruppernas intressen, tror jag i längden leder till en återvändsgränd. Det finns mycket mera av parallella intressen när det gäller väl konsoliderade företag som kan ge tryggad sysselsättning än vad man på socialistiskt håll brukar erkänna.

Jag förbigår, herr talman, betydelsen av den stora skattereform som vi så ofta har talat om och som bl. a. helt enkelt innebär ett försök att rationalisera skattesystemet så att näringslivet på det sättet kan arbeta smidigare. Detta skulle också utgöra ett bidrag till att skapa me-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ra likartade konkurrensförhållanden mellan svenskt näringsliv och utländska företag ute i Europa.

Kort sagt, herr talman, enligt liberal mening gäller det att skapa sådana förutsättningar för det ekonomiska maskineriet, att man kan *förebygga* uppkomsten av sådana »bristande balansproblem» som leder till otrygghet i sysselsättningen. Helt kan detta naturligtvis inte ske, men som jag här helt kort antytt bör det kunna ske i högre grad än som hittills varit fallet.

På socialdemokratiskt håll tycks man inte riktigt vilja inse betydelsen av att förutsättningar skapas för en effektiv marknadshushållning. Detta är en orsak till att vi nu hamnat i det läge där vi nu befinner oss och där regeringen ständigt föreslår mera omfattande ingripanden.

Låt mig säga att det är klart att här behövs en energisk arbetslöshets- och sysselsättningspolitik. På den punkten har det, såvitt jag vet, inte rått några väsentliga meningsskiljaktigheter på mycket länge. Betydelsen av rörlighet för arbetskraften, omskolning, utbildning och allt detta är problem som kunnat lösas i stort sett i enighet. Jag har såsom ledamot av arbetsmarknadsutredningen faktiskt på vissa punkter gått med på mera långtgående åtgärder, som jag hoppas att det så småningom skall skapas förutsättningar att genomföra.

Investeringsfonderna ger vissa möjligheter. De användes från början huvudsakligen med tillämpande av generella regler för ökad sysselsättning inom vissa områden, när konjunkturerna försvagades. Sedan har det kanske blivit en tendens att använda dem genom direkta regeringsbeslut för enstaka företag. En problematik som jag tror behöver tas upp till övervägande är i vad mån man kan komma längre med generella åtgärder och mindre behöver tillgripa sådana punktbeslut av politisk karaktär.

Beträffande lokaliseringspolitiken vill jag säga att vi på vårt håll när det gäller

resursernas storlek velat gå något längre än regeringspartiet. Jag skall inte här närmare diskutera den saken.

Om strukturrationaliseringen, som statsministern hänvisade till, vill jag bara säga att jag gick in på frågan i mitt anförande i förrgår. Jag gjorde däri klart att det kan uppkomma situationer, där den aktiva sysselsättningspolitiken behöver en viss komplettering för att uppnå lösningar av de stora omställningsproblem som blir aktuella, lösningar som är samhällsekonomiskt och socialt berättigade på lång sikt. Själva problemställningen är vi, såvitt jag förstår, inte oeniga om.

Emellertid kom statsministern här med en del mycket förbluffande uttalanden. Han tycktes vilja göra gällande att de reflexioner, som hade förts fram inte bara från högerpartiets utan också från mittenpartiernas sida rörande den s. k. fonden, på något sätt skulle innebära att man inte ville ställa resurser till samhällets förfogande för erforderliga åtgärder. Jag ber därför att få påpeka, herr talman, att det gjordes fullt klart, inte bara av mig utan även av andra talare här när vi uttalade oss om budgeten, att vi var med om att ställa erforderliga resurser till förfogande. Den fråga som vi diskuterade — diskuterade preliminärt eftersom regeringen inte har kommit med detaljerade förslag — var med *vilka metoder* man bäst kan använda dessa resurser. Att här ge intrycket av att vi liksom säger nej till att här kan behövas resurser för strukturrationalisering är, kort sagt, att direkt vanställa vad som har uttryckts i en rad yttranden.

Att vi i folkpartiet skyndsamt vill uttrycka en viss oro i fråga om de metoder som kan komma att användas när staten skall slussa detta kapitel över till näringslivet torde få betraktas som helt naturligt. Vi önskar såvitt möjligt ha för det första en viss decentralisering, för det andra sådana metoder som inte i onödan leder till att politikerna skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sitta och fatta de avgörande besluten i enskilda fall. Likväl säger statsminister Erlander i första kammaren på tal om fonden att oppositionen för några år sedan fick en läxa. »Ni kommer att få en till nu när vi försöker att göra gällande att medborgarnas krav på trygghet i föränderlighetens samhälle, kravet på att strukturrationaliseringen skall på en gång både stödjas av samhället och göras på ett sådant sätt, att man kan säkra den enskilda människans trygghet.»

Vem är det herr Erlander vänder sig emot? Vad han kritiserar har ingen, jag betonar *ingen* förbindelse med de ståndpunkter som folkpartiet har intagit och redovisat i debatten under timmarna före, och det gäller både första och andra kammaren. Varför skall statsministern försöka måla en sådan här bild i stället för att diskutera den fråga som saken gällde, nämligen *vilka former* man kan finna för att undgå olägenheterna av en onödig politisering av själva handhavandet av dessa kapitalresurser.

Det är klart att här uppkommer många problem, som vi får återkomma till när regeringen har kommit med mera detaljerade förslag, men vi har varit med om förut att regeringen, låt vara utan att erkänna det, tar hänsyn till kritik som framföres från oppositionen. Det är naturligt att vi bl. a. av detta skäl inte ville helt avvakta framläggandet av propositionen innan vi kommer med offentligt framförda synpunkter på själva administrationen.

Jag skall inte gå in på statsministerns historiska paralleller, ty det har redovisats i pressen hur föga relevanta de var. Jag vill bara erinra om att han nämner Dals Långed och Ådalen som exempel på områden där ett speciellt samhällsintresse är naturligt. Vem har bestritt det? Detta är emellertid till stor del en fråga för den lokaliseringspolitik som regeringen kanske var något trög att gå med på och i vilken den

i varje fall inte har spelat någon ledande roll.

Herr talman! Jag vill alltså konstatera att statsministern, i stället för att hålla sig till frågan om lämpliga metoder för att få ett så gott resultat som möjligt av kapitaltillförseln till näringslivet med hänsyn till bl. a. strukturrationaliseringsproblemet, hela tiden har sökt tala om något annat och ge intrycket att vi inte skulle vara villiga att i tillräckligt hög grad ställa resurser till förfogande för detta problems lösning. Det är att fullständigt snedvrیدا hela debatten om detta viktiga spörsmål. Jag hoppades verkligen att regeringen skulle vara intresserad av att försöka skapa en så god konstruktion som möjligt — det har man sagt att man är — men statsministerns uttalande är inte av den arten.

Sammanfattningsvis vill jag, herr talman, framhålla att en politik, som ger människorna trygghet för sysselsättningen, ur liberal synvinkel framstår såsom i grunden väsentlig och avgörande för ett gott samhälle. Det gäller att befria människorna från det beroende och den otrygghet som de utsätts för ifall icke detta problem löses. Detta är alltså inte bara en ekonomisk effektivitetsfråga utan en fråga som får ses från andra, både humanitära och frihetsmässiga aspekter. Det är klart att man skall försöka lösa dessa problem på ett så effektivt sätt och med så gott resultat och så måttliga kostnader som möjligt och söka undvika en onödig politisk maktkoncentration, som inte bidrar till effektiviteten och som i längden kan medföra risker för demokratin.

Av dessa skäl finner vi det nödvändigt att i varje enskilt fall söka finna lösningar som så mycket som möjligt minskar de fall då politiska statsråd skall överta funktioner med kapitaltilldelning — funktioner som de faktiskt inte passar för. Men de ekonomiska resurserna som behövs och därför skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skapas vill vi ställa till förfogande för lösning av en så central uppgift som den här berörda.

Herr talman! Det har uppstått vissa missförstånd beträffande försvarsfrågans aktuella läge vilka jag helt kort vill söka undanröja. Som ledamoten av utredningen herr Ståhl uttalade i kammaren sent i går kväll har vi inom folkpartiet — och jag tror detta även gäller centerpartiet — varit med om att en reduktion av försvarskostnaderna är ofrånkomlig, jämfört med vad som skulle bli följden vid ett bibehållande av nuvarande grunder. Något annat politiskt ställningstagande än att en väsentlig reduktion är ofrånkomlig, jämfört med nuvarande grunder, har vi inte varit med om.

Nu har frågan varit vilka utredningar som skulle sättas i gång inom försvarsutredningen för att få problemet belyst, och då gäller det naturligtvis att få olika alternativ undersökta, så att man därefter kan ta ställning till hur försvaret skall ordnas i framtiden. Det gäller att få en bild av hur man — om jag får uttrycka mig litet populärt — skall kunna på längre sikt få så mycket försvar och så effektivt försvar som möjligt för varje miljon i anslag. Det är ju nödvändigt att få detta utrett och belyst innan man tar ställning. På denna punkt tror jag väl att försvarsministern och jag är överens, ty annars skulle vi ju inhibera utredningen.

Tidpunkten för det politiska ställningstagandet kommer alltså *efter* utredningarnas utförande och inte före. För att markera detta användes i höstas uttrycket »ett räkneexempel»; jag tycker inte att denna term är så lyckad och vill inte upprepa den, men den anger i alla fall att det inte är fråga om ett politiskt ställningstagande. Jag vill därför, herr talman, konstatera att inga förhandlingar har ägt rum om en fixering av den framtida kostnadsnivån för försvaret. I varje fall har folkpartiet inte deltagit i sådana förhandlingar.

Däremot har vi diskuterat hur utredningsarbetet skulle tillrättaläggas, så att man skulle få så gott material som möjligt för att sedan kunna ta politisk ställning. Liksom ledamoten av utredningen herr Nihlfors hoppas jag att förutsättningar skall kunna skapas, så att inom utredningen förhandlingar skall komma till stånd, när materialet föreligger, varvid man bör eftersträva att fullfölja den gamla svenska politiken om allmän demokratisk enighet om det svenska försvaret.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag hälsar naturligtvis med glädje och entusiasm det tillfälle som jag fått att nu, klockan halv två på lördagen, ta upp en principiell diskussion med herr Ohlin! Min hänsyn till kammarens tid hade gjort att jag, eftersom kammaren verkligen har penetrerat dessa ting så noggrant, inte hade tänkt besvara kammaren mer, men självfallet är jag tacksam för det här tillfället som herr Ohlin har givit mig.

Och varför ger han mig det? Såvitt jag förstår är det väl helt enkelt så att han, sedan han börjat fundera på sina partikamraters inlägg i första kammaren, har funnit det nödvändigt att ro bort från högern. Det är en undanmanöver för att markera att han med tiden kommer i närheten av herr Hedlund, och det hälsar jag naturligtvis med stor tillfredsställelse, ty herr Hedlund är onekligen bättre än herr Ohlin.

Det är alltså den lilla undanmanövreringen från tidigare uttalanden, som gör att vi nu får stanna kvar här och diskutera. Den historiska analysen får emellertid vara vad den vill. Jag skall ta upp de synpunkter som herr Ohlin har fört fram.

Den otillräckliga kapitalmarknaden är det, som man skall skylla på att vi nu har besvärligheter inom den stora omställningsprocess, som alla är överens om kommer inom den svenska in-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dustrien. Det var säkert många lyssnare — om det nu fanns många lyssnare här — som fick den föreställningen att vi befinner oss i en ytterligt ansträngd situation, eftersom vi investerar mycket *litet* i Sverige. I själva verket beror ju det ansträngda läget på kapitalmarknaden därpå, att investeringsverksamheten i Sverige är *fantastiskt hög*. Detta känner naturligtvis herr Ohlin till, men det kan ju finnas någon av mina åhörare som inte vet det och som av herr Ohlin fick den uppfattningen att här rådde en mycket katastrofal situation.

Bruttoinvesteringarna i Sverige per invånare uppgick under exempelvis år 1965 till 590 dollar. Det är en mycket hög siffra, som i Europa endast överträffas av Schweiz. Andra länder, t. ex. det efter mera liberala principer styrda Västtyskland, ligger på 500 dollar per invånare, alltså ungefär 500 kronor lägre då det gäller investeringarna. Och vi skall inte tala om England, som i tretton år har haft glädjen av att ha en högerregering och där bruttoinvesteringarna år 1965 uppgick till 320 dollar per invånare, alltså något mer än hälften av de svenska investeringarna.

Så snart man resonerar om ekonomi, måste man ha klart för sig, att de svenska industri- och bostadsinvesteringarna samt de allmänna investeringarna ligger på en mycket hög nivå — en så hög nivå att det för att skaffa fram det kapital som behövs har varit nödvändigt att vidtaga extraordinära åtgärder. En av dessa åtgärder har varit att staten i så liten utsträckning som möjligt har gått ut på kapitalmarknaden. Detta är viktigt, herr Ohlin, att nu erinra sig. Vår strävan att överbalansera budgeten — eller i varje fall totalbalansera den — under hela 1950-talet möttes ju av en hårdhänt kritik från herr Ohlin. Han påstod gång på gång från kammarens talarstol, att det är orimligt att skattebetalarna skall finansiera bostadsbyggandet. Hade vi icke lyckats slå till-

baka herrar Hjalmarsons och Ohlins gemensamma ansträngningar att förstöra det kapitalsparande, som då skedde, så skulle vi under 1950-talet inte ha fått den betydande investeringsverksamhet inom industrien som möjliggjordes av den socialdemokratiska regeringens — till en början koalitionsregeringens — envisa krav på att staten så litet som möjligt skulle störa kapitalmarknaden.

Det verkliga förhållandet är alltså, att herr Ohlins eget parti och herr Ohlins egen ekonomiska politik skulle ha omöjliggjort den användning av kapitalresurserna, som ledde till en ännu högre investeringsverksamhet i slutet av 1950-talet och som medförde den starka produktionsökningen inom svensk industri.

Det brukar påstås, att jag har anlag för att vara skrytsam — det är fel; jag bara talar om hur det är. Jag vågar konstatera, att utan den av socialdemokratien i huvudsak styrda och av bondeförbundet stödda politiken under 1950-talets senare del med de starka budgetförslag, vi då lade fram, skulle vi icke ha fått uppleva den välstandsökning som vi nu har haft. Herr Ohlin kan aldrig komma förbi att folkpartiets politik under dessa kritiska år innebar ett direkt hot mot den kapitalmarknadslettighet som han nu talar om.

Låt oss sedan fortsätta, herr Ohlin, och tala om en annan åtgärd, beträffande vilken jag dock dess värre inte hade något stöd av bondeförbundet. Denna andra åtgärd, som medfört ett så omfattande kollektivt sparande att det fanns en chans att lägga fram så väldiga investeringsplaner, är tillkomsten av pensionsfonderna — en väsentlig del av den svenska kapitalmarknaden har åstadkommit genom det sparande som gått till ATP-fonderna.

När jag i torsdags erinrade om ert förflutna tillät jag mig att säga följande: Ni kommer att lida samma nederlag när ni nu av doktrinära skäl motsätter er den »maktkoncentration», som ni anser att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det skulle innebära om man genom en höjning av omsättningsskatten med 1 procent får en möjlighet att disponera denna del av det offentliga sparandet genom den näringslivets fond det här är tal om.

Vi skall ha klart för oss vad saken gäller. Fonden skulle — det är alldeles riktigt — icke behövas för industriens kapitalförsörjning i och för sig, om det verkligen vore så att vi hade en kapitalmarknad som vore så »lätt» som herr Ohlin påstår att den är. Men i själva verket är kapitalmarknaden på grund av vår höga investeringsnivå utomordentligt ansträngd.

Har vi möjligheter att sänka denna investeringsnivå? Det har vi inte! Vi kan inte pressa ned investeringsnivån; bostadsbyggandet pressar på, de kommunala investeringarna är betydelsefulla och vi står inför en strukturomdaning inom svensk industri.

Det ledsamma med herr Ohlins anförande var att han förde ett så statiskt resonemang. Han tycktes tänka: svårigheterna går alltid att klara med arbetslöshetsmedel. Ådalens problem i dag kan man naturligtvis lösa med hjälp av arbetslöshetsmedel och lokaliseringsmedel. Men tror herr Ohlin verkligen att det går att med lokaliseringsmedel finansiera de väldiga strukturförändringar inom svensk cellulosaindustri, som vi måste genomföra om vi skall ha en möjlighet att hävda oss på den internationella marknaden? Tror vidare herr Ohlin t. ex. att det på vår kapitalmarknad, som redan nu är hårt ansträngd, kommer att bli lätt att mobilisera kapital för de strukturrationaliseringar som sannolikt måste göras inom stål- och varvsindustrierna?

Det är bra att herr Ohlin nu har givit upp allt motstånd mot en positiv arbetsmarknadspolitik. Han hade inte exakt samma inställning för några år sedan. Men det är bra att han nu har gjort det och vi skall då inte tala mer om det. Men det är ett hopplöst föråldrat och

statiskt resonemang man för, när man förfäktar att de strukturomdaningar som svenskt näringsliv i dag står inför kan klaras med arbetslöshets-, arbetsmarknads- och lokaliseringsbidrag.

Då är frågan: Varifrån skall pengarna tagas? Är det möjligt att på den vanliga kapitalmarknaden göra en inbrytning av denna väldiga storleksordning?

Vi har sagt, att det är det inte. Den vanliga kapitalmarknaden är redan nu på grund av våra ambitioner — som jag hoppas att herr Ohlin delar — så hårt ansträngd, att extraordinära åtgärder måste till. Och den extraordinära åtgärd vi nu föreslagit är att öka konsumtionsbeskattningen och använda medlen för detta ändamål. Det är sålunda ett direkt sparande.

Den enda invändning som rests här emot är att den »ökar vår makt». Men det är ju ett löjligt resonemang! Ni förde precis samma tal i ATP-diskussionerna, då vi förde fram frågan om människornas trygghet. Då sade ni att de väldiga fonderna kommer att betyda ökad makt för samhället. Men det är ju ett sekundärt resultat! I det anförande som jag vände mig emot i första kammaren var det emellertid inget sekundärt resonemang. Herr Dahlén slog där helt enkelt fast att detta var typiskt socialdemokratisk politik, avsedd att öka vår makt.

Det var detta resonemang som jag vände mig emot och sade, att om ni spelar ut människornas krav på trygghet och inte vill vara med om att se framtiden i ögonen — med de väldiga kapitalanspråk som kommer att ställas — och under hänvisning till att ni hellre vill låta makten över dessa kapitaltillgångar ligga i bankernas händer än i händerna på Sveriges riksdag, då kommer ni att riva upp en strid, som ni förlorar, därför att detta krav på trygghet är så enkelt och självklart. Det var helt enkelt ett utslag av min vänlighet att tala om för folkpartiet, att det kommer att gå så om partiet envisas med att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

av doktrinära skäl försöka rida spärr mot utvecklingen.

Detta var vad jag sade, och jag tar inte tillbaka en enda sak. Kanske skulle jag inte yttra mig så här kraftigt, eftersom ju herr Ohlin är på full flykt från högerens ståndpunkt beträffande denna fond. Det är klart att jag hoppas att han under välvillig ledning av herr Hedlund kommer på rätt sida när avgörandet skall fattas!

Det är alldeles riktigt, herr Ohlin, att det är viktigt att hantera fonden på rätt sätt. Innan vi tog striden i ATP-frågorna frågade jag gång på gång alla de borgerliga partierna: Finns det inget intresse hos er att försöka lösa problemet om den makt, som fonderna otvivelaktigt innebär? Nej, det fanns inget intresse för detta vid den tidpunkten. De borgerliga partierna var då övertygade om att de skulle kunna slå oss och förhindra tillkomsten av ATP-fonderna.

Nu vill jag säga, att vi naturligtvis är intresserade av att få en så bred samling som möjligt kring den näringspolitiska fonden. Trygghetsproblemet är det väsentliga. Att få med högern har jag inget som helst hopp om, men det är självklart att jag hälsar med tillfredsställelse om vi i övrigt kan resonera oss fram till en lösning, som innebär att människorna i den väldiga omställningsprocess, som vi går att möta, kan känna att samhället står som garant för att svensk industri skall få den kapitalförsörjning som är nödvändig för att den skall kunna hävda sig på den internationella marknaden.

Hela mitt tal var alltså en vädjan: försök att släppa doktrinerna — ta upp denna fråga som en praktisk angelägenhet! Jag tror att jag ordagrant skulle kunna hänvisa till vad jag sade innan ATP-striden började: Släpp den doktrinära inställningen, låt oss resonera om de allvarliga problem som svenskt näringsliv står inför, även om man på industrihåll låtsas än så länge inte förstå vad det gäller. Jag är övertygad om

att när vi väl har lagt fram vårt förslag om den näringspolitiska fonden, så kommer man att finna att det innehåller så mycket av sunt förnuft, att det blir väldigt svårt att gå emot förslaget av doktrinära skäl; skäl som inte har med de reella förhållandena att göra. Och framför allt varnar jag än en gång: Låt inte skräcken för att öka samhällets — riksdagens och regeringens — makt hindra er från att vidta de dispositioner som människorna kräver i trygghetens intresse.

Ja, herr talman, jag skulle verkligen haft lust att ta upp ett allmänt resonemang omkring de problem som här möter — jag tror nämligen att de för närvarande är väsentliga i svensk politik. Om det utrikespolitiska lugnet får fortsätta, räknar jag med att näringspolitiken blir det problem som vi — och kanske våra efterträdare under 1970-talet! — får ägna större uppmärksamhet än några andra frågor.

I den diskussionen har vi hittills haft ytterst liten glädje av de inlägg som gjorts från den borgerliga sidan i årets remissdebatt. Jag antar att det sammanhänger med den allmänna inaktivitet som har präglat den borgerliga sidan, sedan de partierna vunnit den för dem själva tydligen helt överraskande framgången vid kommunalvalet.

Det blir kanske bättre när motionerna kommer! Jag har ytterligt sällan glädjen att kunna instämma med Expressen, men jag vill göra det helhjärtat i dag när tidningen säger, att det ju ändå är bedrövt att inte oppositionen har lagt fram sina motioner så att man kan få diskutera dem på en gång. Jag har aldrig förstätt varför oppositionen har valt att ständigt vara i underläge. Man är tydligen så van vid detta att man trivs med det, men annars vore det väl naturligt att på en gång få diskutera regeringens alternativ och oppositionens alternativ. Framför allt vore det intressant detta år, då vi står inför så många nya och intressanta synpunkter.

Den politiska diskussionen har emel-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lertid inte haft mycket att ge när det gäller dessa frågor. Däremot tror jag att man kan säga, att våra författare på ett utomordentligt sätt har belyst mycket av den problematik som här möter oss. Jag tror faktiskt att det skulle vara nyttigt om politikerna tog sig en funderare exempelvis på frågeställningarna i boken »Insändarna» med dess kritik av Skånska Cements sätt att behandla en del av Gotland, eller ett studium av Fagerbergs »Det vitmålade hjärtat».

Jag tror nu inte att det recept, som Fagerberg har att ge, egentligen har någon betydelse, därför att jag inte ett ögonblick tror på att vi skall kunna minska takten i produktionsstegringarna.

Det kan emellertid vara mycket värdefullt att vi politiker och även industrimänniskorna då och då frågar: Vad är det vi kämpar för? Varför är vi så ivriga att produktionsresultatet skall stiga? Ja, det är väl inte så som Fagerberg säger — därför att avfallskvantiteterna skall bli större, så att vi skall få större och större möjligheter att förgifta atmosfären och det skall bli smutsigare både i vattnet och på våra gator. Det är inte heller för att trängseln och köerna skall öka.

Men otvivelaktigt kan det förhållandet vilseleda oss, att vi inte tänker på mycket annat än produktionsstegringen. Visst skall vi slåss för produktionsstegringen; vårt förslag till näringslivsfonden är ett uttryck för vår vilja att medverka till att produktionen kommer att stiga även i fortsättningen. Det skadar dock inte, om vi ibland funderar över *varför* vi gör allt detta — inte därför att vi skall vägledas av en teknisk pessimism, som jag tycker mig märka hos Fagerberg, utan därför att vi skall komma ihåg att det ändå ytterst är människorna det gäller.

Efter det enligt min mening utmärkta anförande, som Viola Sandell höll för någon timme sedan, är det kanske onö-

digt att ytterligare fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på problematiken: Hur skall vi göra för att snabbast möjligt få en så stark produktionsstegring, att vi kan skapa om miljön för människorna? Och hur skall vi göra för att med bibehållande av högkonjunkturens tendenser ändå kunna förhindra att lönesplittringarna blir alltför våldsamma?

Det hade varit mycket intressant, herr talman, att ta upp dessa problem. Jag tror att dessa frågor är väsentligare för 1970-talets politik än resonemanget om att vi måste vara så rädda för överflyttning av makten till samhället, till riksdagen och regeringen, att vi inte vågar handla när det gäller Sveriges medborgares trygghet.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Erlander talade nu om vikten av en snabb produktionsstegring, som kunde skapa resurser för tryggare och i olika avseenden bättre förhållanden för människorna. Jag hälsar herr Erlander välkommen — han tycks nu vara beredd att ansluta sig till den politik som centerpartiet och folkpartiet sedan länge förordar och som just lägger sin tyngdpunkt på att en snabbare tillväxt av resurserna ger möjlighet att lösa problemen och inte minst att i ordets mest generella bemärkelse skapa en bättre miljö för människorna.

Får jag, herr talman, bara påpeka, att statsministern helt förbigick att kapitaltillgången blir summan av enskilt och offentligt sparande.

När vi från folkpartiets sida föreslog en *större* pensionsfond enligt vårt ATP-system än regeringen, så fick vi kritik för det, därför att det hade vissa konsekvenser. Nu har statsministerns minne svikit honom, så att han har glömt bort detta. Men får jag erinra om att medlen från dessa fonder ju går till kapitalmarknaden på vanliga vägar och alltså inte används på det sätt som statsministern nu talar om.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr talman! Vad jag vill understryka är följande.

Statsministern talar visserligen av och till som om vi inte ville ställa resurser till förfogande för en energisk politik när det gäller strukturrationaliseringen. Men statsministern tvingas i alla fall att medge — han sade det uttryckligen en gång — att den enda invändning som framförts har inte gällt resurserna, själva pengarna, utan metoden att använda dem — där vi har önskemål. Då kan det alltså konstateras att diskussionen här gäller vilken metod som samhället skall använda för att befrämja utveckling och strukturrationalisering.

Vad säger då herr Erlander om denna metod, när vi framfört vissa principiella synpunkter? Jo, han säger — och herr Sträng sade det också — att metoden får vi närmare diskutera längre fram. Men inte desto mindre avger herr Erlander nu högtravande förklaringar om att vi en gång kommer att finna att vi gör oss skyldiga till misstag av väldig räckvidd.

Diskussionen gäller alltså *inte* resurserna — den gäller i stället den inte närmare specificerade metod, som föreslås av regeringssidan, och den heller inte närmare specificerade metod, som vi anlagt vissa synpunkter på. Och så kommer statsministern med dessa varningar för stora, oerhörda nederlag. Det skedde mot bakgrunden av att han i andra delar av sitt yttrande liksom i första kammaren ville ge intrycket att vi inte ville ställa erforderliga resurser till förfogande.

Men nu säger han också: Låt oss resonera! Ja, herr statsminister, låt oss resonera om metodfrågan, och låt oss i så fall i riksdagen behandla också de andra sidorna av en politik som behövs för att få en väl fungerande kapitalmarknad.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag måste verkligen rätta till här!

Det enda skäl som här har anförts var alltså rädslan för maktkoncentrationen. Men tänk, herr Ohlin, om detta enda skäl är tillräckligt för att ni skall inta samma negativa inställning som ni gjorde till tjänstepensioneringen? Det kanske behövs bara ett enda skäl för att ta en negativ ställning?

Det var detta jag reagerade mot. Det stora och intressanta som hänt nu är ju att herr Ohlin avlägsnar sig från den ståndpunkten — givetvis är det så. Han är villig att resonera *också* om formerna, även om det skulle finnas en risk för att samhället, riksdag och regering, skulle få en aning större makt genom fonden.

Men det var inte vad som sades i första kammaren när vi diskuterade dessa ting, utan då anfördes maktkoncentrationen hos de politiska organen som en allvarlig belastning. Vad jag sade var: Låt er nu inte lockas av era en aning statiska doktriner till att inta en negativ hållning!

Detta enda skäl som anfördes var alltså det skäl som i stor utsträckning anfördes mot ATP-fonderna.

Herr Ohlin säger nu att det hade blivit större fonder med hans ATP-förslag. Ja, det har vi diskuterat så många gånger, herr Ohlin, att vi inte skall trötta kammaren med det nu. Faran med era fonder var kanske mest att det inte skulle bli några alls, eftersom medborgarna hade rättighet att gå ut ur försäkringen! Det var den obligatoriska försäkringens styrka som var avgörande, och därför vet vi nu inte om era fonder hade blivit 100 miljoner kronor, 2 eller 4 miljarder kronor. Det enda man visste var att det skulle bli en nära nog hopplös röra på arbetsmarknaden med ett av era förslag, det förslag som för närvarande tycks locka herr Ohlin mest. Det fanns icke en arbetsmarknadsorganisation, som icke avstyrkte detta förslag, som otvivelaktigt skulle ha kommit att innebära mycket stora belastningar på enhetligheten inom svensk arbetsmarknad.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Som sagt, lämna er doktrinära inställning, resonera praktiskt och var inte rädd för samhället.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Två saker har framgått med önskvärd tydlighet av statsverkspropositionen och av den debatt som pågått kring densamma under dessa dagar. Regeringen är helt ense med dem som säger, att våra ekonomiska bekymmer beror på att vi har levt litet för fort. Vi har intecknat litet av kommande inkomster och alltså vandrat för raskt fram. På den andra punkten är man också tydligen överens med dem som säger, att den ekonomiska politiken fått en föga lycklig utformning. Finanspolitiken har varit för svag, och kreditpolitiken har varit för hård. Vi har fått en kolossalt hård kreditåtstramning. Jag vill säga att från alla håll inom näringslivet hör man klagomål över hur svårt det är att få fram erforderliga krediter.

Vid ett tillfälle var jag uppe hos en bankman i en angelägenhet — det gällde inte något lån, så det var inte alls det som det var fråga om — och det var lustigt att se en skylt på hans bord, vänd mot den besökande. Texten var engelsk och löd i översättning: Du måste säga nej! Det var här i Stockholm.

Vi har, som sagt, fått en hård kreditåtstramning, och vi har fått en skyhögt ränta. Till statsministern vill jag säga att i den mån han tyckt sig finna bristande aktivitet hos oppositionen beror detta säkerligen på just det förhållandet att pengarna redan är konsumerade för rätt lång tid framöver. Sedan finansministern gjort upp sin utgiftslista finns inte mera att ta. Att sedan vara aktiv i fråga om utgiftspolitiken är knappast försvarligt.

Nu hoppas vi att kreditåtstramningen mildras, och vi hoppas på en snabb ränteändring. Därvidlag har vi, om jag så får kalla det, fått assistans i våra krav av personer som står regeringen tämligen

nära. Jag läste i tidningarna i morse att en av LO:s ekonomer sagt: Sänk räntan och gör det snart, så mildras friställningarna av arbetskraft. Motiveringen var ungefär så, och yrkandet gällde i varje fall en snabb räntesänkning.

I fråga om näringspolitiska fonden, som varit föremål för så mycken diskussion, har jag för min del framhållit att näringslivet behöver pengar och mycket pengar och att man står inför en stor rationaliseringsprocedur. Vi måste kunna vidareutveckla våra produkter till högvärdigare varor, varigenom vi kan få in mera pengar för att kunna klara oss ur de svårigheter vi har i vår handel med utlandet. Vi skall också motverka de friställningar av arbetskraft som förekommer, visserligen sporadiskt här och var men ändå i ganska oroande omfattning.

Jag är naturligtvis överens med herr Ohlin om att om man har i övrigt oförändrade inkomster i budgeten, om man alltså har de pengar som omsättningskatten ger, och stryker fonden kan staten nöja sig med att låna upp 500 miljoner kronor mindre på marknaden, och då blir det 500 miljoner kronor mer till de enskilda. Det är ren matematik som man knappast kan diskutera. Men jag har sagt mig: Vad finns det egentligen för garantier för att dessa 500 miljoner kronor i så fall går till den strukturrationalisering av näringslivet som nu är så angelägen? Jag kan inte se att det finns någon sådan garanti. Därför är jag positivt inställd till fonden. Jag har emellertid framhållit att den definitiva ställningen till förslaget kommer att tas från vårt håll när vi får se om det är några speciella villkor knutna till denna. Är det inte det, kommer jag att rösta för den. Jag har lyssnat mycket noga på vad herr Ohlin har sagt i debatten i denna fråga — vi har inte precis resonerat internt härom — och jag har fått den uppfattningen att även för honom är det väsentliga i sammanhanget att det inte ställs några villkor som skulle

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

innebära en bindning för näringslivet i den ena eller andra riktningen.

Ekonomisk välfärd är viktig. Alla människor måste ha rätt till arbete. Alla måste ha rätt till trygghet. Men vi skall komma ihåg att det bara är den ena sidan av välfärden. Det är mycket annat som är väsentligt för oss människor — mycket som inte kommer in i nationalproduktskalkylen — av både positiv och negativ art. På den negativa sidan kan man nämna miljöförstöringar, luft- och vattenföroreningar, som egentligen är avgående poster från det positiva vi räknar fram i nationalprodukten. Det är saker som vi, när vi får råd, måste försöka komma till rätta med, även om det kostar en del och även om det visar sig påverka nationalproduktsiffrorna i en något negativ riktning.

Nationalprodukten är alltså ett bristfälligt mått på just välfärdsökningen, eftersom inte alla poster kommer med och stora negativa poster helt enkelt saknas. En sak är i alla fall klar, nämligen att den stegrade produktionen är grundläggande för att vi också skall kunna komma till rätta med problemen i övrigt.

Det är glädjande att konstatera ett ökat intresse inom den allmänna opinionen för människan i den strukturovandlingsprocess som nu pågår. Det är inte alls många år sedan man bara talade om att hela detta problem skulle kunna lösas genom att flytta folk. Nu framstår det allt klarare att vi måste ha ett samspel mellan rörlighet på människor och rörlighet på arbetsplatser. Forskningen kring avflyttandets problem och de kvarboendes villkor måste kraftigt stödjas. En stor respekt för människornas trygghetsbehov i vidaste mening är vi skyldiga att visa. Hela miljöforskningen — om jag får använda detta uttryck som sammanfattningsord — måste stödjas. Hälsovårdens företrädare måste få medverka på områden där nu bara tekniker och ekonomer är verksamma, familje- och äktenskapsrådgivningen

bör ökas och åldrandets problem måste bättre undersökas. Vi måste samordna resurserna på samhällsplaneringens område. Vi måste också forska när det gäller ett så allvarligt och betydelsefullt problem som stressen.

En annan viktig sida av välfärden är hur vi skall utnyttja fritiden så bra som möjligt. Om vi planerar samhällena så att resorna mellan bostad och arbetsplats tar flera timmar om dagen, blir det mindre tid över för ledighet. Vi bör undvika alltför stora koncentrationer av arbetsplatser på ett ställe. Det är helt säkert en olycklig väg vi är inne på, om vi vill ha fram tre kraftiga befolkningscentra i landet kring de tre största städerna och sedan anser det vara bra i övrigt. Jag tror att vi i detta avseende får försöka att tänka om.

Vi måste slutligen föra en politik, som tar hänsyn till såväl den ekonomiska som den psykiska tryggheten och trivseln — en politik som inte lämnar den enskilda människan i sticket i det alltmer komplicerade samhället. Vi måste anpassa den tekniska utvecklingen, som det har sagts, till vår biologiska förmåga och inte tvärtom. Men just för att kunna åstadkomma detta behöver vi nu en utgiftspaus, och vi behöver kraftfulla insatser för att öka produktionen i vårt samhälle.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! I sitt behjärtansvärda försök att gjuta nytt liv i en debatt, som inte bara är dagen efter utan ytterligare en dag gammal, anförde herr Ohlin att det är regeringens politik som åstadkommit de nuvarande svårigheterna. Det finns naturligtvis en riktig kärna i det påståendet, men det är i så fall därför att regeringen i alltför hög grad har följt herr Ohlins recept och herr Ohlins åsikter. Man har stannat i blandekonomiens system, och därför har man fått hela det utvecklingsmönster som är kännetecknande för vad man kan kalla neokapitalism med

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sysselsättningskriser, med begynnande arbetslöshet och med ökade klyftor när det gäller inkomst- och förmögenhetsfördelningen i samhället. Tendenserna till sysselsättningssvårigheter kan man naturligtvis motverka med räntesänkning, som herr Hedlund har varit inne på. Jag vill för övrigt nämna att den kommunistiska riksdagsgruppen i en motion har begärt att riksdagen skall uttala sig för en sådan räntesänkning. Men sådana delätgärder löser naturligtvis inte problemen.

Herr Ohlin vände sig mot vad han kallade en tilltagande maktkoncentration inom samhället. Det är nog alldeles riktigt att maktkoncentrationen är nyckeln till en del av de problem som herrar Ohlin och Erlander här har börjat att diskutera. Men jag vill påpeka att vårt samhälle för närvarande när det gäller maktkoncentration kännetecknas framför allt av en sådan inom det ekonomiska livet, inom näringslivet. Det är den maktkoncentrationen som måste brytas för att man skall kunna komma över till en bättre politik.

I sin roman »Det vitmålade hjärtat», som statsministern här åberopade, kritiserar Sven Fagerberg storfinansens maktställning, den makt som de femton mäktigaste familjerna har i vårt samhälle. Det är *den* som man måste attackera. Vad Fagerberg kallar Rasmus Rud och hans gäng förgiftar nämligen inte bara den fysiska miljön, utan de förgiftar enligt hans uppfattning hela samhället — det är kvintessensen av hans bok.

Jag är glad att herr Erlander har läst den, och jag hoppas att den också ger utslag i regeringens politik. Samförstånd med det s. k. privata näringslivet, samförstånd med storfinansen är nämligen inte en hållbar grundval. Det möjliggör inte genomförandet av en progressiv linje i politiken.

Herr Ohlin vände sig också mot reglering och planering, men jag tror statsministerns konstaterande är allde-

les riktigt, att herr Ohlin har stannat i ett statiskt betraktelsesätt. Frågeställningarna har nämligen förskjutits i oerhört hög grad sedan 1930-, 1940- och även 1950-talet. Vad diskussionen nu gäller i alla västeuropeiska stater är ju inte om man skall *ha* planering och reglering, utan den gäller vilka som skall *utöva* denna planering och reglering, i vilka former den skall utövas och vilket syfte den skall tjäna, och oavsett om man är liberal, socialist, kommunist eller högerman är det *den* frågan som är den aktuella och som man måste diskutera.

Man har beträffande förslaget till näringspolitisk fond sagt att det är felaktigt om politikerna skulle få ökat inflytande över näringslivet. Man har ställt politikernas makt och inflytande mot en automatiskt verkande kapitalmarknad. Men sanningen är ju den att vi inte har någon sådan automatiskt verkande kapitalmarknad. Den frågeställning det här gäller är ju — om man personifierar de agerande såsom de borgerliga debattörerna har gjort — huruvida herr Sträng eller det nya statsrådet herr Wickman skall ha ett visst inflytande såsom representanter för regeringen, samhällsorganen och riksdagen, eller om Marcus Wallenberg skall ha det helt avgörande inflytandet när det gäller vilka investeringar som skall göras. Några personer, några maktgrupper, några centra måste ha detta inflytande och träffa de avgörande besluten. Frågan är som sagt om det är samhällsorganen eller om det är de stora affärsbankerna som skall ha ett avgörande inflytande när det gäller väsentliga delar av näringslivets utbyggnad och fortsatta funktion. Det är denna fråga som man måste ta *ställning* till.

Den nya näringspolitiska fonden är ju i och för sig ingen märklig sak. Det bör kanske observeras att man i alla västeuropeiska stater söker att med olika medel påverka investeringarna och investeringspolitiken. Jag kan hänvisa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

till det internationella seminarium om dessa frågor som hölls i fjol sommar och till den OECD-rapport som snart kommer ut och som ger ett utförligt material om dessa frågor. Det är alltså ingen märklig sak. Vi har ställt oss positiva till denna form därför att vi har den åsikten att kollektivt kapital i ökad utsträckning bör komma till användning när det gäller utbyggnaden av näringslivet. Vi anser att även de medel som finns i de allmänna pensionsfonderna bör användas i detta syfte för att utvidga samhällets och löntagarnas inflytande och för att skapa ett mera rationellt näringsliv.

Jag ställde i förgår en fråga till finansminister Sträng. Jag frågade om samhället kommer att få inflytande i någon form över de näringsgrenar och företag som kommer att få medel från denna nya fond. Han ville inte lämna något besked. Han hänvisade till kommande överläggningar bl. a. med representanter för näringslivet. Det är beklagligt att regeringen, när den för ut sitt förslag om en näringspolitisk fond till debatt, inte bestämt förklarar att denna skall förenas med ett inflytande för samhället. På den punkten vill jag helt instämma i den kritik som riktats mot regeringen också i det senaste numret av tidskriften Fackföreningsrörelsen. Jag tror att det hade varit lyckligt om man bestämt sagt ifrån på den punkten. Det är inte uteslutet att vi kan dryfta i vilka former som detta inflytande skall utövas, men den principiella målsättningen borde ha varit klart utsagd. Det är annars mycket svårt att diskutera hela detta spörsmål eftersom målsättningen för fonden på väsentliga punkter icke har utsagts av regeringen.

Herr talman! Jag skall bara säga några få ord om en fråga som herr Ohlin också tog upp men som har förbigåtts av de övriga talarna i den här lilla avslutande remissdebatten. Herr Ohlin tog upp försvarsfrågan och ville

ge den bestämda deklARATIONEN att mellanpartierna icke hade kommit till något samförstånd med regeringen, med socialdemokratien när det gällde en lösning av försvarspolitiken. Det var å andra sidan mycket tydligt att herr Ohlin gärna ville komma till ett sådant samförstånd, och då kan jag uppriktigt sagt inte förstå vilket syfte hans deklARATION här tjänade.

Samförstånd och enighet när det gäller försvarspolitiken är säkerligen mycket viktiga, men de kan inte få vara helt avgörande. Vi har länge haft s. k. samförstånd om riktlinjerna för försvarspolitiken men det har varit kring en linje som nu allmänt börjar kritiseras. Det avgörande måste ju vara att få fram en riktig linje för försvarspolitiken, inte i och för sig att man får ett s. k. samförstånd omkring den ena eller andra ståndpunkten. Jag vill här bara uttala den meningen att den försvarspolitiska debatt, som vi har fått under det senaste året och som fortsätter efter många år av tystnad omkring dessa mycket viktiga militärproblem, är odelat positiv och bra, och jag tror att vi bör hälsa dess fortsättning med glädje.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Våra remissdebatter börjar verkligen bli alltmer besynnerliga. Här sitter vi i tre dagar, och den ena talaren efter den andra för fram sina, för honom själv och för den berörda kretsen, intressanta synpunkter inför en kammare som är nästan tom. Statsråden lyser med sin frånvaro utom under de första fem hektiska timmarna den första dagen. Så flammnar det i elfte timmen — eller snarare fem minuter före tolv — upp en debatt med inte mindre än sex statsråd, ett före detta statsråd och tre partiledare närvarande; hur många blivande statsråd här är skall jag naturligtvis inte yttra mig om.

Det är någonting galet med detta, och det finns sannerligen anledning

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för oss alla att diskutera hur vi skall göra remissdebatterna innehållsrika. En debatt som den i dag skulle ha hållits inför ett fulltaligt auditorium och inte på en lördag, då de flesta givit sig i väg hem.

Detta aktualiserar en fråga som statsministern till min glädje tog upp och som vi parentetiskt berörde häromdagen, nämligen frågan om vår budgetbehandling. Vi borde försöka skilja ut debatten om de stora frågorna kring budgeten till en dag och behandla alla de andra, i och för sig intressanta spörsmål vid något annat tillfälle. Vi borde låta riksdagen ägna budgeten en grundlig behandling för att på detta sätt — det är den enda pnkt på vilken jag håller med statsministern — på en gång få en presentation av oppositionsidans alternativ och ge utrymme för ett sakligt meningsutbyte.

När jag har fört fram propäer i denna riktning har det framför allt från det parti som regeringen företräder rests motstånd. Om jag får ta statsministerns uttalande i dag som ett löfte om en förutsättningslös diskussion kring en bättre tingens ordning, har vi i varje fall vunnit något denna eftermiddagstimme sent en lördag.

Vad själva den stora och betydelsefulla frågan beträffar talar statsministern som vanligt i djupa brösttoner om strukturförändringar som om de vore någonting alldeles nytt, som om inte strukturförändringar alltid hade karakteriserat det svenska näringslivet. Nu för han fram de »väldiga behov» som måste tillgodoses för att vi över huvud taget skall kunna klara våra trygghetsfrågor och lösa våra välbästandeproblem i framtiden. Det är »väldiga» problem och »väldiga» behov, säger statsministern och åker omedelbart hiss upp till femte våningen för att sedan åka ner igen till botten och påminna om att fonden som skall klara allt detta innehåller 500 miljoner kronor, d. v. s. ungefär lika mycket som det behövs för att

uppföra knappt en och en halv massafabrik. Detta belopp skulle alltså räcka till för att möta alla de »väldiga» behov som vårt samhälle skall tillgodose.

Jag sade i går i en debatt med inrikesministern att man inom det svenska näringslivet, liksom inom andra länders näringsliv, har den uppfattningen att stillastående betyder tillbakagång, att det måste pågå ett ständigt utvecklingsarbete för att skapa nya produktionsresurser och för att alla vårt lands möjligheter skall tillvaratas för att öka välbästandet. Kapital är bara en av de faktorer som därvid utnyttjas. Tekniskt kunnande, initiativ, företagsamhet och kunskaper över huvud taget måste komma till användning. Det enda som regeringen kan påverka är kapitalförhållandena, medan näringslivet, i fortsättningsen liksom hittills, självt kommer att svara för de andra.

Vem är det som bär ansvaret för den politik som har lett till de svårigheter som vi nu börjar skönja för framtiden? Det är regeringen som fört politiken, som hållit tillbaka de investeringar som näringslivet ropade på mot slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet, som byggt ut den offentliga sektorn och som överansträngt våra resurser. Det är klart att inte statsministern tror på mig, men det räcker väl att åberopa finansministerns deklamationer att vi överansträngt resurserna och »levt över tillgångarna» — och den som har haft ansvaret för den politik som lett till detta är den socialdemokratiska regeringen. De bekymmer som vi nu börjar se framför oss beror bl. a. på det höga kostnadsläge som den överansträngande politiken och inflationen har skapat. Först nu upptäcker alltså statsministern vad strukturförändringar egentligen innebär och vad de kräver inom näringslivet. Då kommer dessa våldsamma deklamationer, fyllda av patos, som vi nyss kunde lyssna till.

Det är klart att socialdemokraterna från sina utgångspunkter kan kritisera

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

högerpartiet. Vi sätter värde på det. Det betraktar vi många gånger som beröm. Men då det gäller omtanken om det svenska näringslivet, om vår industri och möjligheterna att öka produktiviteten och våra insatser, då kan man verkligen inte kritisera vårt parti. Om det är något parti som har försökt hävda sådana synpunkter och som har försökt göra klart för väljarna, att det är i näringslivet som vårt välstånd och vår trygghet skapas, så är det vårt parti. Det har dröjt länge, innan socialdemokraterna kommit underfund med att de välståndsskapande krafterna finns i det svenska näringslivet. Jag behöver inte gå tillbaka ända till debatterna och striderna under tiden närmast efter kriget, det räcker med ett par år för att få bekräftelse.

Makten »ligger i bankernas händer», sade statsministern. Det skulle vara förklaringen till att vi nu behöver göra dessa nya insatser. Strax efteråt förklarade statsministern att vi skall släppa vår »doktrinära» inställning. Är det inte uttryck för en ålderdomlig doktrin att göra gällande att det svenska näringslivet och dess utveckling ligger i bankernas händer? Är det inte ett uttryck för den enklaste form av torgpropaganda? Och det skall man höra från landets statsminister i nådens år 1967!

Det förefaller som om för statsministern den enda möjligheten att lösa strukturomvandlingens problem vore att staten skaffade en fond och satte in pengarna däri. Genom tvångssparande skulle vi alltså bygga upp fonden. Är det alldeles otänkbart att det sparande i samhället som vi behöver i ökad utsträckning skulle kunna ske genom insatser från de enskilda medborgarna själva?

För att verkligen stryka under hur det nu förhåller sig i det svenska näringslivet med dess »oerhörda» maktkoncentration åberopar statsministern såsom källa Fagerbergs mycket besynnerliga bok. Är den boken verkligen

den källa som landets regering öser ur när den skall berika en debatt med sakliga argument? Har statsministern inte några andra kunskapskällor, vore det verkligen beklagligt.

Låt oss resonera, säger statsministern. Ja, men har regeringen resonerat i denna viktiga fråga? Betydelsen av att tillse att vi i vårt land har tillräckliga resurser för att kunna följa med i den strukturomvandling som pågår och kommer att pågå snabbare än vad den har gjort tidigare är vi helt överens om. Det är *metoderna* vi kritiserar, det av metoderna som vi hört talas om i den knapphändiga redovisning som vi har fått. Om regeringen var ute efter att lösa detta betydelsefulla problem i samförstånd med olika grupper i samhället och i näringslivet, varför tog regeringen då inte upp en förutsättningslös diskussion och försökte klarlägga vilka vägar som till äventyrs skulle följas för den händelse det skulle visa sig att vi inte kommer att ha tillräckliga resurser för omvandlingen?

Tillräckliga resurser, sade jag. Vi får ju inte ökade resurser genom att bygga upp en fond som kanaliserar pengar via staten. De resurser som det är fråga om är de som finns tillgängliga och som skapas i näringslivet i hela det svenska samhället. För regeringen är det inte fråga om att skapa *nya* resurser, utan att fördela dem på olika ändamål efter sina egna bedömningar.

Vi tror inte på förslaget om en näringspolitisk fond sådant det nu har belysts i debatten och i finansplanen. Vi tror inte på det av flera skäl. För det första skapar förslaget, som jag nyss sade, inte mera pengar. I nuvarande situation med ett lånebehov på bortåt 1 000 miljoner kronor innebär förslaget bara att man för över pengar från kreditmarknaden till en specialdestinerad fond. För det andra har vi kritiserat förslaget därför att vi anser att dessa frågor inte skall avgöras av regeringen. Härvidlag har vi kanske varit ute i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ogjort väder; när propositionen ligger på riksdagens bord kommer det kanhända att visa sig, att det inte är regeringen som skall styra fonden. Så mycket bättre vore det, men vi har ju en del erfarenhet att bygga på och vi vet hur det brukar gå till.

Det är inte något misstroende mot »statsmakterna» i och för sig som dikterat vår inställning; till statsmakterna hör ju även riksdagen. Jag själv och flera andra talare i denna kammare har understrukit, att de stödaktioner som kan bli nödvändiga — behov av sådana har funnits tidigare och kommer säkert att finnas även i framtiden — bör åstadkommas på vanligt sätt genom att regeringen när en stödaktion behövs framlägger förslag för riksdagen, där vi kan få en ordentlig diskussion om hur vi bör gå till väga. Detta är bättre än att frågan avgörs bakom mer eller mindre lyckta dörrar i kanslihuset eller i någon mindre krets, med vilken man utökat kanslihusets personal.

»Svensk industri förstår inte sitt eget bästa», säger man vidare. Inom det svenska näringslivet och den svenska industrien skulle man alltså vara så fången — det framgick väl indirekt av statsministerns uttalande — av något slags »doktrinär» inställning, att man inte begrep vad som behövdes i form av resurser för den pågående och väntade strukturomvandlingen. Det är naturligtvis en helt felaktig — jag skulle nästan vilja säga illvillig bild — av situationen i det svenska näringslivet som statsministern målar när han vill göra gällande att det skulle vara sådana doktrinära synpunkter som ligger bakom näringslivets samlade attityd. Vi är framför allt rädda för — på goda grunder, tycker jag — att den prövning av olika behov som i dag sker ute på kreditmarknaden, varvid man verkligen väger räntabilitet och andra skäl mot varandra, skall ersättas av en rent politisk prioritering. Jag hoppas att statsministern, om han går upp i talarstolen

igen, dementerar detta; det vore i så fall utomordentligt värdefullt.

Den form av prioritering som vi är rädda för skulle inte minst gå ut över vårt lands småindustri som utgör och kommer att utgöra ett värdefullt komplement till de stora företag som väl förmodligen kommer att bli ryggraden i det framtida samhället. Det kan tyckas vara en paradox att småföretagen, den kompletterande småindustrien, får allt större arbetsuppgifter och blir alltmer betydelsefull samtidigt som det sker en koncentration mot stora företag. Skulle man nu skapa en fond som prioriterade de stora företagen och därmed berövade de mindre företagen deras möjligheter att få tillgång till motsvarande belopp på kapitalmarknaden, så vore det en olycka.

Herr talman! Med anledning av de synpunkter på försvaret som herr Ohlin framförde skulle jag sedan bara vilja säga att det gläder mig om det förhåller sig så — och jag hoppas att herr Ohlin menar allvar — att det utredningsalternativ, som folkpartiets representanter i försvarsutredningen lade fram häromdagen, inte medför att folkpartiet och centerpartiet är bundna i denna för landet utomordentligt viktiga fråga. Vi var oroliga — det vill jag gärna medge — över att man hade så bråttom att man fattade beslut i frågan på en dag då enligt försvarsutredningens egna premisser *inga* beslut skulle fattas.

I detta anförande instämde herr *Nordgren* (h).

Herr *OHLIN* (fp):

Herr talman! Bara några korta repliker.

Jag vill säga till herr Erlander att statsministerns argument att Sverige — som har en relativt hög nationalinkomst per huvud — också kan investera ganska stora belopp inte utgör något försvar för det rådandet läget. De bostadslösa kan inte bo i herr Erlanders statistik!

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Beträffande internationella jämförelser noterar jag att man i regeringen nu är ointresserad av de jämförelser som man vid vissa tillfällen tidigare har varit rodd av och som visar att inom den grupp av stater som vi brukar jämföra oss med ligger Sverige i dag i toppen när det gäller prisstegringar och nära botten när det gäller produktionsökningar.

Vad totalbalanseringen angår har jag argumenterat mot uppfattningen att det skulle vara en princip att av löpande inkomster ta ut precis det överskott på driftbudgeten som motsvarar vissa statliga lån, och annat, alltså inte bara statens egna affärsinvesteringar. Den principen har också finansministern gått ifrån. Han har erkänt att överskottet på driftbudgeten, den totalsumma som det är naturligt att ta ut, måste variera med konjunkturerna.

Frågan har varit hur stort överskott på driftbudgeten man bör ha av hänsyn till det ekonomiska läget. Det är den saken man diskuterar. Och det problemet löses inte lättare om man förvillar allmänheten med uttalanden om att vi alltid har underskott.

Jag kan tala om för statsministern att jag för inte så länge sedan träffade en person som var mycket förvånad över uppgiften att staten blev rikare och rikare. Det kan väl inte vara sant? frågade han. Budgeten visar ju ständigt underskott.

Jo, sade jag, det är sant. Staten skaffar sig räntabla fordringar i växande mängder, den ena miljarden efter den andra.

Och vi skattebetalare får betala? frågade han.

Ja, sade jag, så är det.

Han tyckte det var överraskande att man kan bli rikare och rikare genom att att ha väldiga underskott.

Men nog om detta problem för i dag.

Viktigare är att herr Erlander ingalunda tycks komma ihåg att det är summan av offentligt och enskilt sparande som bestämmer kapitaltillgången och

att det, om vi t. ex. föreslår ändrade varulagervärderingsregler för att möjliggöra en viss konsolidering av företagen, är orimligt att i en samhällsekonomisk debatt räkna detta som en belastning på folkpartiets förslag.

Herr talman! Jag förbigår också herr Erlanders egendomliga uttalande om att det inte skulle ha blivit några fonder med folkpartiets pensionsförslag för några år sedan. Det kan han inte gärna vidhålla, ty det skulle innebära att han menar att Sveriges folk inte vill ha några pensioner.

Intressantare än detta sista, herr talman, är att statsministern påstår att vi har framfört en kritik som endast är baserad på vår rädsla för statlig maktkoncentration. Nej, det är inte bara det. Vi har också framfört den kritiken att vi vill ha så effektiv användning av pengarna som möjligt. Effektiv med avseende att befrämja rationaliseringen och öka produktionen, men effektiv också ur den synpunkten att söka bereda människorna trygghet. Detta, lika väl som maktkoncentrationsproblemet, är viktiga ting, herr statsminister. Vill Ni verkligen bestrida att problemet gäller en större eller mindre statlig maktkoncentration och att själva samhällstypen påverkas av det? Herr Hermanson är tydligen väl medveten om det, vilket inte förvånar mig. Även en del socialdemokratiska vänsterriktningar driver målmedvetet en politik mot ökad statlig makt, därför att de vill påverka hela samhället i socialistisk riktning.

Att vi betonar att en långt gående maktkoncentration gör människorna mer beroende av staten och medför vissa risker för deras frihet och därför också en sämre miljö för demokratin, är naturligt, men det är ingalunda den enda synpunkt vi anlägger.

Får jag sedan med anledning av statsministerns och herr Bohmans yttranden om debatten säga, att den springande punkten i statsministerns uppläggning — jag vet inte om herr Bohman obser-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

verade det — är att herr Erlander vill komma ifrån den rena budgetdebatten som sysslar med regeringens förslag. Jag har flera gånger erbjudit statsministern en debatt som jämför regeringens förslag med oppositionens, så tidigt som möjligt sedan regeringen lagt fram sina förslag. Men då skall det inte vara vita fläckar på viktiga punkter i propositionen — det läget omöjliggör en verklig debatt. Men låt oss få debatten så snart regeringen lagt fram sina förslag och oppositionen sina och man hunnit studera dem på ömse håll; debatten kan komma i mars, i april, kanske även i maj, fastän det är något sent. Men se, då är statsministern inte intresserad. Nej, han vill komma ifrån denna budgetdebatt som förs åtminstone i alla länder jag känner till och som innebär att folkrepresentationen verkligen får diskutera den ansvariga regeringens förslag. Jag har fattat herr Bohman så, att även han i och för sig vill ha en sådan budgetdebatt — jag hoppas att jag inte missförstått honom. Det ena goda utesluter inte det andra.

Men observera att det passar regeringschefen att smita undan denna budgetdebatt och säga: »Vi skall ju jämföra med motionerna — visserligen har regeringen inte lagt fram hela sitt förslag» o. s. v. På det sättet skall han — som dessutom får tala hur länge som helst — ha sina opponenter i det läget att de använder sina repliker på sex plus tre minuter inte till att kritiskt belysa regeringens statsverksproposition utan till att försvara sig mot herr Erlanders angrepp på oppositionen. Och det får jag säga, att någon ledande svensk politiker med mindre talang att rättvist referera oppositionens förslag än Tage Erlander har vi inte haft i den svenska riksdagen på många årtionden.

Det är en omöjlighet att på sex plus tre minuter tillrättalägga herr Erlanders missförstånd. Men låt oss för all del ordna en debatt där vi jämför regeringens och oppositionens förslag, och

låt oss också skapa en sådan form för den att oppositionen kan få rimlig tid att svara på regeringens kritik. Är statsministern villig att till ett snabbt avgörande ta upp frågan om en ordentlig möjlighet för oppositionen att yttra sig? Det förhållandet att sådana möjligheter saknas förklarar varför man i vissa fall är nödsakad vänta till slutet av en mycket lång debatt för att få tillfälle till åtminstone någon diskussion på någorlunda lika villkor.

Herr talman! Jag vill sedan endast säga att herr Hedlund underströk samma synpunkt som har framförts från folkpartiet, att det inte räcker att ta in ett hundratal miljoner och säga att dessa pengar flyter ut på kapitalmarknaden. Man måste vidtaga andra åtgärder. Man måste ha trygghet för att de problem man diskuterar blir lösta. Herr Hedlund berörde handläggningen av dessa resurser. Jag vet inte hur långt herr Hedlund går därvidlag, men det är samma grepp som vårt så till vida att även vi vill diskutera metoder och villkor när det gäller dispositionen av dessa resurser.

Beträffande herr Hermansson vill jag säga att han har en egendomlig uppfattning om vad decentraliseringen i det svenska samhället innebär. Han tycks tro att det finns endast staten och en enda företrädare för näringslivet. Men det är ju ett stort misstag.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag understryka att på skäl som vi har anfört gäller nu diskussionen att finna lämpliga metoder. Då är det egendomligt att herr Erlander kan säga att den, som vill ställa resurser till förfogande i samma utsträckning som regeringen för närvarande men som inte vill i förväg acceptera regeringens ännu inte närmare angivna metoder utan anger vissa principiella riktlinjer i metodfrågan, gör sig skyldig till ett misstag av historisk räckvidd, som kommer att leda till ett avgörande nederlag. — Förlåt, herr statsminister, men skulle Ni inte kunna

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vänta med dessa tongångar tills Ni lagt fram ett eget förslag om metoderna, så att vi kan föra en närmare diskussion om de lämpliga åtgärderna?

Vilken är då förklaringen till detta herr Erlanders beteende? Jo, den är att han i första kammaren och i någon mån här, fastän han fått göra en viss reträtt, sökt suggerera fram intrycket att man inte inom hela oppositionen vill ställa resurser till förfogande. Det är detta försök att skapa ett vilseledande intryck — vilket också gick ut över televisionen till Sveriges folk — som gjort att jag, herr talman, velat konstatera att sådant är icke läget. Problemet är ett annat, och det får vi återkomma till när regeringens förslag äntligen föreligger.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Hade inte herr Ohlin haft så bråttom med att deklarerera en mening om fonden på ett tidigt stadium, skulle ju denna diskussion ha varit komplett onödig. Vad jag sade i första kammaren — och jag ber herr Ohlin läsa protokollet en gång till, ty herr Ohlin har tydligen även i det fallet haft för bråttom — var ingenting annat än att människornas trygghetsproblem skall lösas utan att man av doktriner låter sig hindras att välja de bästa och mest praktiska lösningarna.

Ni gjorde ett misstag därvidlag en gång — jag erinrar om detta — och det gick inte så bra. Ni är i färd med att göra samma misstag en gång till, och då vill jag bara varna för det.

Om herr Ohlin däremot tidigare hade sagt vad han sade i sitt senaste anförande hade denna diskussion självfallet aldrig uppkommit. Jag hälsar med tillfredsställelse att herr Ohlin nu flyr från den ståndpunkt som föreföll vara hans — herr Ohlin säger att han skall pröva saken när propositionen en gång framlägges. Därmed är väl kontrover-

sen mellan oss ur världen skulle jag tro. Jag litar i det fallet på den analys av läget som herr Hedlund gav nyss och till vilken jag i alla delar kan ansluta mig. Det finns ingenting där som inte motsvarar de intentioner jag haft med denna fond.

Min värderade vän högerledaren säger att vi upptäckt dessa förhållanden nu. Det intressanta är att beträffande det anförande som jag höll när jag presenterade de här tankarna i början på året har en av mina vänner inom mitt eget parti påpekat att det inte var helt nya ting, eftersom jag nästan ordagrant sade detsamma 1964 på våren. Men vi skall väl i fortsättningen bättre komma ihåg vad vi gör.

Läget är följande, herr Bohman. Mellan 1964 och 1965 — nu citerar jag ur minnet och det kan tänkas att mina uppgifter inte är helt korrekta — steg den svenska industriens intrång, kan man säga, på kapitalmarknaden med över en och en halv miljard kronor. Det var bl. a. detta som gjorde att vi hade svårigheter med bostadsförsörjningen. Vad gjorde då regeringen? Jo, vi hälsade detta »intrång» med den största tillfredsställelse. Vi sade att det är utmärkt, ty det betyder sannolikt att svensk industri driver en mycket intensiv rationaliseringsverksamhet, och det behövs. Denna stegring fortsatte i fjol, och vi har nu på den svenska kapitalmarknaden ett engagemang ifrån den svenska industriens sida på ungefär två miljarder kronor mer än vi hade för två år sedan. Det är i och för sig utmärkt. Det är fortfarande en fördel att vi på det viset får en högrationaliserad industri. Men det är väl inte konstigt om vi säger oss följande: Vi har klarat kapitalförsörjningen nöjaktigt, låt vara med stora ansträngningar både för bostadsbyggande och kommuninvesteringar. Vi har klarat det trots att det fanns så många andra ting som är viktiga. Men om vi ser framför oss att de kapitalinvesteringar som vi hittills

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

med nöd och näppe har klarat blir större och kommer att bli mycket svårare att klara i fortsättningen, är det då inte ett problem att fundera över? Varför skall man då ögonblickligen när vi börjar fundera på detta problem ta upp maktproblemet? Varför skall man vara så doktrinär att man inte kan säga: All right, vi förstår att en växande investeringsverksamhet hos den svenska industrien är glädjande, men den ställer kapitalmarknaden inför sådana problem att det på ett helt annat sätt än tidigare blir en samhällselig angelägenhet.

Vidare, herr Bohman: Det är väldigt lätt att säga att vi kan överlåta det hela åt det privata näringslivet. Men vi kommer inte ifrån vårt ansvar, att det är vi i denna kammare och i kammaren bredvid som har att bestämma hur mycket av den svenska kapitalmarknadens tillgångar som skall gå till bostadsbyggandet. Visserligen höll vi löftena i fjol, men vi har för första gången tvingats till en lägre målsättning än vi hade i fjol. Vi höll löftet om de 92 000 lägenheterna i fjol, mot alla påståenden under valrörelsen, men vi tvingas till sänkning nu. Varför? Jo, vi kan inte komma förbi ansvaret för avvägningen mellan industriens investeringar, bostadsbyggandet och kommunernas investeringar.

Det ansvaret kommer ingen i denna kammare ifrån. Är det då inte rimligt att säga: Vi kommer inte ifrån fördelningsproblematiken. Vi kommer inte ifrån att ta upp hela kapitalförsörjningsproblemet. Vi kommer inte ifrån att vi har tvingats att kanske som vi gör i år genom en konsumtionsbeskattning tillföra kapitalmarknaden ett visst belopp. Det är ju inte bara höjningen av omsättningsskatten, herr Bohman, utan det är en hel rad andra ting som belastar konsumtionen. Jag hinner inte bemöta herr Bohmans missuppfattningar, men jag kan låtsas ett ögonblick att jag tror på vad han säger. Det är alltså många andra ting som vi också belastar

konsumtionen med. Räkna även med dem, så blir det orimliga i herr Bohmans uttalande klarlagt.

Vi har tvingats i denna kammare och i regeringen att fråga oss: I vilken utsträckning kan vi hjälpa kapitalmarknaden till en vettig försörjning inför problem som är illustrerade med de två miljardernas ökning på två år — vilket är bara början. Då säger man: Det där skall vi inte bry oss om att syssla med, ty vi kan klara oss med socialpolitik, arbetsmarknadspolitik och lappverk. Jag tror att man bör fundera på detta en gång till.

Mina informationer om svenskt näringsliv kommer icke bara från herr Fagerberg — det var synd att högerledaren återigen inte lyssnade på vad jag sade. Jag tog upp en polemik med herr Fagerberg på den punkt som herr Bohman nu kritiserade mig för. Jag framhöll att jag inte tror på att produktionsökningen inte skall fullföljas. Men vad jag menade var en tankeställare för alla politiker — t. o. m. för högerns — det är: Vart tar den enskilda människan vägen i detta? På den punkten glädde det mig mycket att både herr Ohlin och herr Hedlund hade mera förståelse för den synpunkten än vad högerns talesman hade. Det var det som jag sade, och det kommer nog att framgå av protokollet.

De är mycket jag här skulle kunna säga, men egentligen skulle jag för länge sedan ha befunnit mig på annan ort, och jag förstår att herrarna hade tänkt detsamma. Men det skall väl bli så småningom.

I fråga om debatterna begriper jag fortfarande inte varför oppositionen frivilligt placerar sig i ett sådant underläge som ni gör. Jag förstår inte att ni inte har några budgetalternativ klara, vilket medför ett klart underläge. Men ännu en gång säger jag att herrarna tycks trivas med att befinna sig i underläge, och vi skall göra vårt bästa för att ni skall få fortsätta med det.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Men jag skulle inte vilja ha det så ur debattsynpunkt.

Herr Ohlin säger att jag slingrar mig undan debatt. Det är första gången under mina, jag höll på att säga 65 år — ja, under de första åren minns jag inte hur det var — då någon har påstått att jag har försökt slingra mig undan en debatt.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Jag skall bara ge två korta repliker till herrar Ohlin och Bohman.

Herr Ohlin sade att jag liksom även en del socialdemokrater vill driva frågan om ökad statlig maktkoncentration och att jag inte ser de problem som är förenade med en sådan.

Jo, herr Ohlin, jag är mycket klart medveten om att där finns mycket svåra problem. Herr Ohlins beskrivning av min position var inte helt riktig. Vad jag vill ha fram är ett ökat inflytande för samhället och löntagarna. Felet med den hittillsvarande utvecklingen, där staten har fått ökad makt, är att denna makt väsentligen har legat hos en byråkrati, medan löntagarna, de vanliga människorna, har haft mycket litet att säga till om.

Men om jag erkänner att detta är ett problem, tycker jag att herr Ohlin å andra sidan kunde erkänna att den ekonomiska maktkoncentrationen inom näringslivet är ett problem. Men något sådant erkännande har han, såvitt jag vet, aldrig gjort här i kammaren. Men den sidan av saken är i alla fall ett större problem när vi diskuterar maktkoncentration och liknande frågor.

Jag har heller inte den uppfattningen att staten bara skulle stå emot en enda enskild representant för näringslivet, exempelvis herr Wallenberg. Näringslivet ägs fortfarande av något fler personer, även om vi har en stark utveckling mot koncentration. Jag reagerade emellertid mot herr Ohlins tal när vi startade remissdebatten. Han beskrev då

demokratien och det demokratiska systemet, regeringens och riksdagens makt, på det sättet att det var herr Sträng som träffade alla avgöranden. Jag ställde då frågan om det vore bättre att herr Wallenberg träffade dem. I själva verket var detta, som jag sade, en personifiering av samhället kontra det privata näringslivet eller storfinansen. Båda fenomenen är något mer nyanserade, och jag är glad över att herr Ohlin nu erkänner detta.

Herr Bohman vill inte alls höra talas om den ekonomiska koncentrationen inom näringslivet. Han avvisar sådana påståenden och betecknar dem som »torgpropaganda». Jag skulle snarast vilja beteckna herr Bohmans uppfattning som brist på realism. Den som är direktör i Stockholms handelskammare vet naturligtvis mycket väl att de stora affärsbankerna har en betydande makt inom näringslivet. Varför bygger de annars nya stora skrytpalats för att manifestera denna makt? Det är inte maktlöshet som lyser emot en från de nya kolosser som vi har fått runt Sergels torg. Fortfarande har vi ett stort problem med denna privata maktkoncentration inom samhällslivet. Så länge högern inte accepterar detta helt grundläggande faktum i vårt nuvarande samhälle kan den självfallet inte lägga fram realistiska förslag beträffande politiken.

Herr Bohman var glad över att man inom arbetarrörelsen nu hade nått fram till en bättre förståelse för vad han kallade de välståndsskapande krafterna. Jag vill erinra herr Bohman om att en full förståelse för de välståndsskapande krafternas betydelse växte fram inom arbetarrörelsen samtidigt som denna skapades. Vad är det för krafter som skapar det grundläggande välståndet i vårt samhälle? Jag trodde att det var arbetsinsatserna, och jag tror att det i alla samhällen kommer att vara insatserna av den mänskliga arbetskraften. Vi ser nu samhällen utan kapitalister. De ver-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kar att fungera bra. Samhällen utan arbetare och tjänstemän har vi däremot inte upplevt ännu och kommer heller inte att få göra det. Det är dessa grupper som är de verkligt välståndsskapande krafterna.

Slutligen bara ett ord beträffande frågan om politisk prioritering eller ej när det gäller hela det ekonomiska livet. Herr Bohman vände sig mot kravet på en sådan. Det innebär i själva verket att det är andra krafter som skall sitta och träffa de avgörande besluten. Jag vill för min del mycket bestämt tala för en politisk prioritering, nämligen att regering och riksdag skall träffa de avgörande besluten i de stora frågor som rör samhällsekonomin. Sådana beslut kan inte längre få träffas i direktörsrum och i bankpalatsen, utan det skall ske här i Sveriges riksdag och i kanslihuset. Sedan kan man kritisera och säga att politikerna får alltför stor makt. I själva verket får de inte större makt än samhällsmedborgarna ger dem. Jag har en bestämd känsla av att samhällsmedborgarna nu vill att de själva liksom deras ombud, som väljs i en demokratisk ordning, skall få ökad makt, en makt som kommer att stå emot deras som har tillsatt sig själva eller fått sin positioner enbart i kraft av arv.

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Jag beklagar att jag skall behöva rätta till ett så påfallande missförstånd som herr Hermansson gjorde sig skyldig till. Det är självfallet att jag, när jag talar om det svenska näringslivet, menar företagare, tjänstemän, arbetare, hantverkare och alla de människor, som över huvud taget arbetar och tillsammans skapar det svenska välståndet.

Herr **HERMANSSON** (k):

Herr talman! Efter vad herr Bohman nu sagt har jag svårt att förstå, varför herr Bohman över huvud taget utsäger sådana banaliteter som han här förut

gjorde, då han tackade den svenska arbetarrörelsen för att den har börjat begripa att välståndet skapas i näringslivet, som består av alla dessa komponenter. Jag menar att detta är en självklarhet, som väl alla människor har varit medvetna om så länge vi har haft en medveten historia i detta land.

Överläggningen var härmed sludad.

Propositionerna hänvisades till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad den angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1967 skulle utgå, till bevillningsutskottet, i vad den berörde utgifterna för riksdagen och dess verk m. m., till bankoutskottet, och i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet; samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna nr 108—110;

till statsutskottet motionerna nr 111—127;

till bevillningsutskottet motionerna nr 128—137;

till bankoutskottet motionerna nr 138—141;

till lagutskott motionerna nr 142—153;

till jordbruksutskottet motionerna nr 154 och 155; samt

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 156—159.

Interpellation ang. samordningen av bostadsbyggandet och kommunikationsförsörjningen inom storstockholmsregionen

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens sammanträde på förmiddagen den 19 innevarande januari gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Svenning*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående förhållandena på hyres- och bostadsmarknaden för ensamstående bostadssökande,

herr *Hugosson*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående regionala förråd för eldhandvapen och ammunition,

herr *Andersson* i Storfors, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående åtgärder mot vapenstöld ur militära förråd, samt

herr *Källstad*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående uppbyggnaden av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningen.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet motion nr 160;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 161—164; och

till statsutskottet motionerna nr 165—170.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 171, angående vuxenutbildningen, hänvisades motionen. såvitt avsåg vuxenutbildningsbidrag till korrespondensstuderande, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 172—187;

till bevillningsutskottet motionerna nr 188—203;

till bankoutskottet motionerna nr 204—209;

till lagutskott motionerna nr 210—223;

till jordbruksutskottet motionerna nr 224—226; samt

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 227 och 228.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde på förmiddagen gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fru *Holmberg*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ersättningen till trafikföretag som driver icke lönsamma busslinjer, och

fru *Eriksson* i Stockholm, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående barnsjukvården.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7

Interpellation ang. samordningen av bostadsbyggandet och kommunikationsförsörjningen inom storstockholmsregionen

Ordet lämnades på begäran till

Herr ULLSTEN (fp), som yttrade:

Herr talman! Det regionala samarbetet för utbyggandet och driften av den kollektiva närtrafiken i Storstockholm sker genom det nyligen bildade Kommunalförbundet för Stockholms stads och läns regionala frågor (KSL), bestående av Stockholms stad och landstinget.

Det grundläggande beslutet för detta omfattande regionala samarbete var den principöverenskommelse som i slutet av år 1964 träffades under förutsättning att statsbidrag utgår med 95 procent av

Interpellation ang framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

kostnaderna för underbyggnad för i överenskommelsen angivna nya tunnelbanor inberäknat kostnaderna för marklösen.

Detta villkor har också i princip godkänts av riksdagen, som dock förutsatte att de i överenskommelsen angivna statsbidragen skall rymmas inom ramen för en eljest normal ökning av gatu- och väganslagen till regionen.

Som riktpunkt i principöverenskommelsen — vilken träffades under medverkan av en av regeringen utsedd utrednings- och förhandlingsman — angavs bl. a. att tunnelbanorna till Järvafältet, Täby och Botkyrka skulle vara färdiga före 1975 och till Nacka under senare hälften av 1970-talet. Sammanlagt torde dessa utbyggnader kräva investeringar på uppskattningsvis inemot 1 3/4 miljard kronor under en knapp 15-årsperiod.

För 5-årsperioden 1967—1971 beräknas Kommunalförbundets investeringsbehov till drygt 750 miljoner kronor exkl. marklösenkostnader, vari även ingår vissa investeringar som ligger utanför tunnelbanebyggnaden som exempelvis bussinköp. Mer än hälften av nämnda belopp eller *drygt 425 miljoner* har beräknats kunna täckas genom statsbidrag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens nyss fattade beslut om tilldelning av statsbidrag till Järva-, Täby- och Botkyrkabanorna för perioden 1967—1971 innebär att *endast 165 miljoner* kronor anvisas. För år 1967 är skillnaden mellan begärt och beslutat statsbidrag måttlig men växer starkt under perioden såvitt ingen revidering sker. Med nu föreliggande beslut skulle skillnaden för året 1971 uppgå till över 100 miljoner kronor mot drygt 5 för innevarande år.

En begränsning av statsbidragen på detta sätt kommer troligen att försena tunnelbanornas färdigställande åtskilliga år — Järvabanan med ca 10 år — med kostnadskrävande och för de boende mycket besvärliga provisoriska transportarrangemang som följd.

Järvabanan och Botkyrkabanan skall

enligt planerna möjliggöra byggandet av minst 150 000 rumsenheter på Järvafältet resp. 80 000 rumsenheter i Huddinge och Botkyrka före 1975. Täbybanan är också den av stor betydelse för bostadsförsörjningen. Ca 60 000 rumsenheter beräknas enligt utbyggnadsplanerna komma att byggas inom detta område under den närmaste 10-årsperioden.

Givetvis måste vid samhällsutbyggnaden — och särskilt i fråga om projekt av här nämnd storleksordning — de olika investeringar i bostäder, centrumanläggningar, serviceanordningar, kommunikationer etc. samordnas på ett ekonomiskt rimligt och riktigt sätt. Härigenom kan provisoriska arrangemang undvikas som förutom att de är mycket kostnadskrävande ofta är besvärliga och påfrestande för de boende. I fråga om exploateringen av här aktuella områden och dessas kommunikationsförsörjning synes utbyggnaderna ha samordnats på ett fullt tillfredsställande sätt. Dock innebär de nu fattade besluten om statsbidrag till tunnelbaneutbyggnaden inom Storstockholm för perioden 1967—1971 en avsevärd risk för att samhällsutbyggnaden måste ske på ett sätt som ej är samhällsekonomiskt försvarbart. Dessutom kan det för storstockholmsregionen erforderliga bostadsbyggandet komma att ytterligare äventyras.

Med hänvisning härtill får jag hemställa att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rikta följande fråga:

Vill statsrådet lämna kanmaren en redogörelse för regeringens syn på samordningen av bostadsbyggandet och kommunikationsförsörjningen inom Storstockholm?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BENGTON i Solna (h), som yttrade:

Interpellation ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

Herr talman! Investeringarna i vägar och gator och andra kommunikationsleder är utomordentligt långsiktiga och tidskrävande företag. De fordrar oftast en minutiös och omsorgsfull planering förutom annat förberedelsearbete. Projekteringen tar med nuvarande effektiva metoder ofta lika mycket tid i anspråk som det egentliga vägbyggandet. Gjorda lönsamhetsberäkningar visar ofta mycket hög räntabilitet, när man i sina kalkyler väger in näringslivets behov beträffande bärighet, trafikens framkomstmöjligheter och trafikanternas tidsvinster.

En modern storstad är helt en funktion av goda kommunikationer, dessa då tagna i vidaste bemärkelse. För att den mångsidiga och välutvecklade arbetsmarknad som är storstadens kännetecken skall kunna fungera, till nytta för de inom produktionslivet engagerade, fordras ett differentierat och väl utbyggt kommunikationssystem. Det blir allt vanligare att familjeförsörjaren har två olika anställningar, en på dagen och en på kvällen, för att kunna ge de sina en god bärighet. I allt fler hem måste de nödvändiga inkomsterna anskaffas genom att två eller flera familjemedlemmar ger sig ut i förvärvslivet. I dagens svenska storstad, där bostadskrisen är en omild följeslagare, har inte ens den ensamme familjeförsörjaren någon möjlighet att skaffa sig bostad intill sin arbetsplats, vilket också ställer krav på snabba och attraktiva kommunikationer.

Storstockholmstrafiken är i dag en källa till ständig irritation för alla trafikanter, en anledning till en svårartad tidsspillan för dem och en orsak till stora ekonomiska förluster. Vi upplever nu resultatet av 1950-talets försummelser och oförmåga att planera för kommunikationsrevolutionen. Än olidligare kommer emellertid framtiden att bli med den politik som statsmakterna vill gå i spetsen för. Man tar inte hänsyn till förlusterna av de dag för dag upprepada bil- och bussköerna, som dessutom

är hälsovådliga genom de luftföroreningar de förorsakar.

I England lades för några år sedan fram en rapport om vad de ständiga köerna på vägar och gator kostade de enskilda och samhället. Resultatet av en sådan undersökning skulle säkerligen föranleda ett förändrat synsätt på hur nödvändiga investeringar i kommunikationerna är och hur slentrianmässigt och fördomsfullt man på ansvarigt håll i dag ser på dem.

Även med begränsade resurser finns det nämligen åtskilligt som kan göras för framkomligheten i trafiken. Denna går hand i hand med trafiksäkerheten. En flytande trafik med lugna och avspända förare skulle verksamt bidra till trafikens säkerhet. Att engelsmännen gjort sig kända som hänsynsfulla i trafiken torde snarare vara en fråga om trafikmiljö än en fråga om kynne och läggning.

För framkomligheten och trafiksäkerheten har lagstiftningen en stor betydelse. Det är ännu för tidigt att yttra sig om hur de förordningar som trädde i kraft vid sistlidna årsskifte verkat. Men det finns många anledningar att observera resultatet, samtidigt som man har uppmärksamheten riktad på företeelser av andra slag, såsom den s. k. dubbelparkeringen och trafiken i gatukors.

Ett alldeles speciellt problem visar infarts- och utfartslederna till den inre staden upp, särskilt de där olika väghållare delar på ansvaret. På flera ställen ser man hur vägar med motorvägsstandard övergår i vägar och gator med betydligt sämre kapacitet, när man närmar sig staden. Åtskilliga åtgärder skulle kunna vidtas för att råda bot på de svåraste missförhållandena. Sålunda skulle ett system med kollektivfiler för bussar, utryckningsfordon och taxibilar ges prioritet. Vidare skulle ett förtursbyggande av planskilda korsningar lösa många problem, och i särskilt beträngda lägen gives även möjligheten att växla filer, så att i rusningstid fler

Interpellation ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

filer används i ena riktningen än i den andra.

De administrativa gränserna i Storstockholm med därav beroende olika väghållare har varit ett stort hinder för en rationell lösning av storstockholms- trafik. Det mest besvärade härvidlag har varit T-banornas snedvridna utbyggnad. De södra och västra förorter- na har därvidlag blivit väl tillgodo- sedda, medan de norra och östra för- orterna icke har några T-banor. Detta var den väsentliga anledningen till att representanter för Stockholms läns landsting medverkade vid en uppgö- relse om byggande av tunnelbanor i Storstockholm. Denna gick ut på att om landstinget förband sig att stå för un- derskottet för SJ:s s. k. pendeltrafik ställdes i utsikt statsbidrag för byggan- de av tunnelbanor. I uppgörelsen som gjordes under ledning av en av rege- ringen utsedd förhandlingsman ingick ett preciserat och tidsangivet utbygg- nadsprogram för vissa bangrenar.

Med stöd av ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunika- tionsdepartementet få ställa följande frågor:

Vill statsrådet medverka till en un- dersökning av vad trafikköerna i för- slagsvis Storstockholm betyder i kost- nad för den enskilde och samhället?

Har statsrådet observerat att fram- komligheten inom storstadstrafiken är begränsad och, om så är fallet, vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att öka densamma?

Vill statsrådet medverka till att den uppgörelse som gjorts om Storstock- holms tunnelbaneutbyggnad kan för- verkligas?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Anmäldes, att följande motioner un- der sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 229, av herrar *Hyllander* och *Wik- lund* i Stockholm, angående besvaran- det av interpellationer,

nr 230, av herr *Göransson*, om inne- fattande av Växjö och Östersund i 1966 års verkstadsutredning,

nr 231, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, angående narkotikaproblemet,

nr 232, av herrar *Rubin* och *Sjöholm*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning em anslag till Bidrag till politiska par- tier,

nr 233, av herr *Rubin*, om förbättring av möjligheterna att i Finland tillgodo- göra sig svenska radio- och televisions- program,

nr 234, av herr *Rubin m. fl.*, om en storflygplats i öresundsregionen,

nr 235, av herr *Antonsson m. fl.*, om avdrag vid beskattningen för periodiskt understöd till studerande,

nr 236, av herrar *Nordgren* och *Lothigius*, angående beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av ak- tier,

nr 237, av herrar *Rubin* och *Sjöholm*, om ersättning åt enskild för kostnad i förvaltningsförfarande, samt

nr 238, av herrar *Börjesson* i Fal- köping och *Rimmerfors*, om en propa- gandakampanj för en bättre förebyggan- de hälsovård.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Upplästes följande till kammaren in- komna ansökan:

Till *Riksdagens andra kammare*

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 23— 28 januari för deltagande i samman- träde med Europarådets rådgivande för- samling i Strasbourg.

Stockholm den 21 januari 1967

Sven Gustafson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 11

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av fru *Löfqvist* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående ändringar i ensittarlagen.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.09.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 24 januari

Kl. 16.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr *Dahlgren*, som vid kammarens sammanträde den 10 innevarande januari med läkarintyg styrkt sig från och med samma dag tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr *Persson* i Skänninge enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 23—den 30 innevarande januari.

Herr *Persson* i Skänninge beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 229; och

till statsutskottet motionen nr 230.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 231, angående narkotikaproblemet, hänvisades motionen, såvitt avsåg anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Vidare föredrogs den å bordet vilande motionen nr 232, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till politiska partier, m. m.; och hänvisades motionen, såvitt avsåg anslagsfrågan, till statsutskottet och i övrigt till konstitutionsutskottet.

Slutligen föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 233 och 234;

till bevillningsutskottet motionerna nr 235 och 236;

till lagutskott motionen nr 237; samt

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 238.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Ullsten*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående samordningen av bostadsbyggandet och kommunikationsförsörjningen inom storstockholmsregionen, samt

herr *Bengtson* i Solna, till herr statsrådet och chefen för kommunikations-

Interpellation ang. kontrollen av den svenska atomenergiverksamheten

departementet angående framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Interpellation ang. kontrollen av den svenska atomenergiverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s), som yttrade:

Herr talman! Handeln med atombränsle är föremål för olika restriktioner; någon fri marknad på detta område existerar ej.

Vid import av anrikat uran från USA och Storbritannien har Sverige genom avtal fått förbinda sig att allt inköpt material endast skulle användas för civilt och fredligt ändamål. Säljarländerna har även förbehållit sig rätten att utöva kontroll över den svenska verksamheten.

Som följd av den planerade atomkraftutbyggnaden i vårt land väntas behovet av anrikat uran komma att öka. Då USA samtidigt har en växande produktion, som möjliggör ökad export av varan, förhandlade de två länderna under våren 1966 om ett nytt avtal rörande samarbete om atomenergiens användning för civila ändamål. Överenskommelsen, som slöts den 29 juni 1966, har nu trätt i kraft. Den gäller 30 år.

Sverige har i detta avtal fått förbinda sig att material, som erhållits inom ramen för avtalet, inte kommer att användas för militära syften och inte heller utan särskilt medgivande överföres till tredje land. Vidare tillförsäkras Förenta staternas regering ånyo inspektionsrättigheter i Sverige. I avtalet förutsättes emellertid att det till FN anknutna Internationella atomenergiorganet IAEA skall övertaga ansvaret för inspektionen.

Detta hälsas av handelsministern i årets statsverksproposition med till-

fredsställelse såsom helt »i överensstämmelse med Sveriges allmänna strävanden att få till stånd en vidgad internationell kontroll av klyvbart material».

Nu mera har ett 25-tal länder tillsammans ställt mer än 50 kärnenergianläggningar under IAEA-kontroll. Trots att ett icke-spridningsavtal ej kunnat ernås har kontrollen härigenom blivit så omfattande att man erhållit en betydande icke-spridningseffekt, vars värde ej bör underskattas.

Det är av största betydelse att kontrollåtgärder på atomverksamhetsområdet utformas så att alla världens stater övertygas om deras absoluta tillförlitlighet. Detta förutsätter att ett enhetligt kontrollsystem kommer till användning. Det enda universella system som finns är det, som tillhandahålles av Internationella atomenergiorganet i Wien.

Från nedrustningssynpunkt är det således angeläget dels att IAEA-kontroll utnyttjas i samband med nya kontrollobjekt och dels att redan existerande bilaterala och regionala arrangemang snarast ersättes med IAEA-systemet.

Den svenska atomenergiverksamheten har nu nått så långt att vi är beredda exportera reaktorer och bränsleelement. Vi har hittills uppställt IAEA-kontroll som försäljningsvillkor enligt ett uttalande av handelsministern i riksdagen den 16 mars 1966.

EEC-länderna har emellertid upprättat ett eget regionalt kontrollorgan, Euratom, och vägrar att underkasta sig IAEA-kontroll. Om Sverige ej underställer sin export den regionala Euratomkontrollen, kan detta eventuellt medföra att vi avstängs från EEC-marknaden och även från användandet av Eurochemieanläggningen för reaktivering av redan använda bränsleelement.

Ett fasthållande vid det FN-anknutna internationella kontrollorganet i vad det gäller svensk export skulle stärka de politiska krafter i världen, som kräver uteslutande IAEA-kontroll, och i någon mån även påskynda Euratoms harmoni-

Interpellation ang. avdragsrätt för kostnader för fortbildning och facklitteratur

sering med det internationella kontrollorganet. Ett motsatt handlande skulle däremot uppfattas som att vi principiellt godtäger upprättandet av regionala kontrollorgan även i andra delar av världen, kontrollorgan som icke kunde ge samma trygghet och tillförlitlighet som IAEA.

Vår handel med omvärlden är oerhört betydelsefull för oss alla och bör på allt sätt underlättas.

Då det här gäller export av strategiska varor kan dock ej vanliga kommersiella bedömningsgrunder helt tillämpas. Inkomstbortfall på grund av ett politiskt ställningstagande i kontrollfrågan får ses som en försvarskostnad med de konsekvenser som följer därav.

Sverige bör därför enligt min mening förkasta Euratomkontrollen i princip. Om man nödgas kompromissa i ett sådant fall då detta är enda möjligheten till försäljning skulle måhända någon form av dispens kunna tillämpas.

Då detta är problem av stor räckvidd skulle det vara värdefullt att riksdagen underrättades om regeringens ställningstagande. Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande fråga:

Avser herr statsrådet att konsekvent fasthålla vid Sveriges hittillsvarande sätt att handla och således ställa vår atomenergiverksamhet — export däri inbegripen — endast under IAEA:s kontroll?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Interpellation ang. avdragsrätt för kostnader för fortbildning och facklitteratur

Ordet lämnades på begäran till

Fru KRISTENSSON (h), som yttrade:

Herr talman! Den snabba utvecklingen bl. a. på det tekniska området ställer många yrkesverksamma medborgare inför kravet att inte bara vidmakthålla

sina en gång förvärvade kunskaper utan även söka anpassa dem efter denna utveckling. Det måste anses vara ett samhällsintresse att sådan fortbildning äger rum. Nuvarande beskattningsregler när det gäller kostnader för t. ex. facklitteratur, deltagande i kurser och konferenser, studieresor etc, är emellertid mycket restriktiva. De är dessutom mera ogynnsamma för anställda än för egna företagare.

I ett betänkande, avgivet den 23 juni 1965, föreslog lönebeskattningsutredningen att kostnader för sådan utbildning, som är erforderlig för att vidmakthålla redan förvärvade kunskaper och färdigheter eller för att den skattskyldige eljest på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra sina åligganden, borde vara avdragsgilla från inkomst av tjänst. I betänkandet framhölls, att en på detta sätt utformad rätt till avdrag för utbildningskostnader i huvudsak skulle överensstämja med vad som gäller i andra nordiska länder.

Utredningen föreslog även delvis ändrade regler avseende rätten till avdrag för kostnader för facklitteratur. Facklitteratur skulle betraktas som nödvändig för tjänstens fullgörande, därest den ej kan antas ha anskaffats för den skattskyldiges personliga behov eller för dennes grundläggande utbildning. Frågan huruvida litteraturen fanns tillgänglig på arbetsplatsen borde ej tillmätas någon betydelse.

Utredningens förslag tillstyrktes av samtliga remissinstanser med undantag för någon länsstyrelse. Arbetsmarknadsorganisationerna uttalade sig mycket positivt. Proposition i ärendet väntades till 1966 års riksdag. Någon sådan proposition avlämnades emellertid aldrig. Frågan berörs inte heller i årets statsverksproposition.

Skattebortfallet vid ett genomförande av lönebeskattningsutredningens förslag rörande kostnader för fortbildning och facklitteratur skulle bli mycket obetydligt, varför det statsfinansiella läget ej

Interpellation ang. avdragsrätt för kostnader för fortbildning och facklitteratur

får anses utgöra hinder för att förslaget snarast genomföres. Det är angeläget att beskattningen i detta avseende görs mera tidsenlig och mera likformig för olika samhällsgrupper.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

När kan förslag angående avdragsrätt för kostnader för fortbildning och för facklitteratur förväntas?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 4, angående reformerad lärarutbildning, och

nr 13, med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 239, av herr *Hermansson m. fl.*, om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam,

nr 240, av herr *Rimås*, om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten,

nr 241, av herrar *Larsson* i Luttra och *Boo*, om stärkande av den kommunala demokratin,

nr 242, av herr *Ohlin m. fl.*, om poströstning vid fångvårdsanstalter,

nr 243, av herrar *Ullsten* och *Gustavsson* i Alvesta, om offentliga förhör i riksdagens utskott,

nr 244, av herr *Gustafsson* i Kårby *m. fl.*, om säkrare förvaring av militära handeldvapen,

nr 245, av herr *Josefsson* i Halmstad, om förläggning av skjutfältet i Ringenäs till annan plats,

nr 246, av herr *Nelander m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bilateralt tekniskt och humanitärt bistånd: Fältverksamhet,

nr 247, av herrar *Hamrin* i Jönköping och *Ståhl*, om statsbidrag till Bernadottemuseets verksamhet,

nr 248, av herr *Bergman m. fl.*, om inrättande vid Göteborgs universitet av en personlig professur i plastikkirurgi för docenten Bengt Johansson,

nr 249, av herr *Bohman m. fl.*, angående undervisningen inom det obligatoriska skolväsendet,

nr 250, av herr *Eskel m. fl.*, om statsbidrag till Målsmännens Riksförbund,

nr 251, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Johansson* i Växjö, om statligt stöd till s. k. håltimmeverksamhet i skolorna,

nr 252, av fru *Gärde Widemar* och herr *Regnéll*, om inrättande vid Lunds universitet av en professur i internationell rätt,

nr 253, av herr *Nelander m. fl.*, om statsbidrag till Religionspedagogiska Institutet,

nr 254, av herr *Nilsson* i Agnäs *m. fl.*, angående tjänsten som nomadskoleinspektör,

nr 255, av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, om inrättande av ett statligt korrespondensinstitut,

nr 256, av herr *Nordstrandh*, om inrättande av ytterligare en juridisk fakultet,

nr 257, av herr *Ohlin m. fl.*, om en plan för den kriminologiska forskningens utbyggnad,

nr 258, av fru *Ryding m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Lärares fortbildning m. m.,

nr 259, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, om lokaliseringpolitiskt stöd till sysselsättningsssvaga områden i östra Götaland,

nr 260, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften av familjedaghem, m. m.,

nr 261, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, om stöd åt handikappade,

nr 262, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, om inrättande av ytterligare tjänster som inspektörer inom arbetsvården, m. m.,

nr 263, av herr *Ohlin m. fl.*, om upp- rustning av kriminalvården,

nr 264, av herr *Ohlin m. fl.*, om inrät- tande av ytterligare tjänster inom kri- minalvården,

nr 265, av herr *Ohlin m. fl.*, om för- stärkning av polisens resurser,

nr 266, av herr *Lundmark m. fl.*, an- gående möjligheten att erhålla garanti- eller industrilån samt lokaliseringstöd,

nr 267, av herr *Berndtsson m. fl.*, om statsbidrag till anordnande av parke- ringsplatser i vissa fall,

nr 268, av herr *Johansson* i Trollhät- tan *m. fl.*, om en plan över storflygfäl- ten i Sverige,

nr 269, av herr *Edlund m. fl.*, angä- ende personalutbildningen inom den statliga förvaltningen,

nr 270, av herr *Björkman* och fru *Kristensson*, om slopande av statsbidra- get till politiska ungdomsorganisationer,

nr 271, av herr *Björkman* och fru *Kristensson*, om slopande av statsbidra- get till utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer,

nr 272, av herr *Hermansson m. fl.*, om ytterligare anslag till Internationella utvecklingsfonden att användas till mul- tilateralt finansiellt bistånd,

nr 273, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten,

nr 274, av herr *Nihlfors* och fru *Fränkel*, om inrättande av lokala kon- sumentkommittéer,

nr 275, av herr *Nordstrandh*, i anled- ning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till studieförbund,

nr 276, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställ- ning om anslag till Bidrag till de handi- kappades kulturella verksamhet,

nr 277, av herr *Wennerfors*, om prio- ritering av Penningby slott vid bedöm-

ningen av uppgifterna inom byggnads- minnesvården,

nr 278, av herr *Bohman m. fl.*, om vissa sparstimulerande åtgärder,

nr 279, av herr *Börjesson* i Falköping, om beredande av viss tid för avveckling av skogskonto i dödsbo med en del- ägare,

nr 280, av herr *Carlshamre*, om rätt för fiskare att göra avsättning till resul- tatutjämningsfond, m. m.,

nr 281, av herrar *Fridolfsson* i Stock- holm och *Bengtson* i Solna, om höjning av det skattefria beloppet till förmåns- tagare vid arvsbeskattningen,

nr 282, av fru *Kristensson* och herr *Björkman*, om rätt till avdrag vid be- skattningen för barntillsyn m. m.,

nr 283, av fru *Kristensson* och herr *Nordgren*, om rätt för den som biträder make i rörelse eller jordbruk att dekla- rera för inkomst därav,

nr 284, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, an- gående marginalbeskattningen av folk- pensionärers extrainkomster,

nr 285, av herr *Persson* i Heden, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om in- vesteringsavgift för vissa byggnadsarbe- ten, m. m.,

nr 286, av herr *Ringaby*, om avdrags- rätt för arbetsunderlättande åtgärder i småbarnsfamiljer,

nr 287, av herrar *Ringaby* och *Berg- lund*, om uppskov med beskattning av sparbelopp,

nr 288, av herr *Ringaby* och fröken *Ljungberg*, om sänkning av skatten för ensamstående,

nr 289, av herr *Werbros m. fl.*, angä- ende tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomst- skatt,

nr 290, av herr *Jonasson m. fl.*, om begränsning av valutatilldelningen vid utrikes resor,

nr 291, av herr *Lundberg*, angående tid för tillhandahållande av riksdags- bibliotekets samlingar,

nr 292, av herrar *Ringaby* och *Berg- lund*, om tillstånd för Svenska spar-

banksföreningen att anordna ett sparlotteri,

nr 293, av herrar *Gustafsson* i Kärby och *Dahlgren*, angående tillsättandet av ledamöter i styrelse för offentlig rätts-hjälpsanstalt,

nr 294, av fru *Kristensson*, om regler för fastställande av tidpunkt då en person skall anses som död, m. m.,

nr 295, av herr *Nilsson* i Lönsboda m. fl., angående tillsättandet av ledamöter i domkapitel,

nr 296, av herr *Norrby*, angående omhändertagande av skrotbilar,

nr 297, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Lindberg*, om en allmän grupplivförsäkring,

nr 298, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, om invaliditetsersättning och invaliditetstillägg för döva,

nr 299, av herr *Antby*, om viss ändring i lagen om sammanföring av samfälld vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m.,

nr 300, av herr *Börjesson* i Falköping, angående handeln med småfågelungar och fågelägg,

nr 301, av herrar *Ekström* i Björkvik och *Lindström*, angående tillstånd för vissa släktingar att förvärva fast egendom,

nr 302, av herr förste vice talmannen *von Friesen*, om tillägg till livräntor åt pensionärer från Svenska tobaksmonopolet,

nr 303, av herr *Gustafsson* i Borås, om skydd för fastighetsägare mot skadeverkningar av långvarigt provisoriskt byggnadsförbud,

nr 304, av herr *Nilsson* i Gävle m. fl., om samhälleligt ägande av mark som förutsättning för stadsplanläggning,

nr 305, av herr *Ekström* i Björkvik m. fl., angående bildandet av rationella brukningsenheter genom tillskottsarrenden,

nr 306, av herr *Johansson* i Växjö m. fl., om kommunala naturvårdsnämnder,

nr 307, av herrar *Larsson* i Norderön

och *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård,

nr 308, av herr *Andersson* i Örebro m. fl., angående rationaliseringen av eldistributionen,

nr 309, av herr *Bohman* m. fl., om åtgärder för att öka trafiksäkerheten,

nr 310, av herr *Enskog*, om kartläggning av kostvanorna, m. m.,

nr 311, av herr *Eriksson* i Bäckmora, om utredning angående orsakerna till den ökade ungdomskriminaliteten,

nr 312, av herr *Hermansson* m. fl., om kartläggning av problemen inom filmskapandets område, m. m.,

nr 313, av herr *Johansson* i Skärstad, angående rätten till frimärken å vissa postförsändelser,

nr 314, av herr *Larsson* i Borrby, angående föreningen av vattendrag genom vissa tvättmedel, m. m.,

nr 315, av herr *Mattsson* och fru *Gärde Widemar*, om utredning angående samhällets kulturpolitiska uppgifter,

nr 316, av herr *Mundebo* och fru *Nettelbrandt*, om utredning angående social forskning,

nr 317, av herr *Nihlfors* m. fl., om en allmän identitetshandling,

nr 318, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, angående ungdomsvården,

nr 319, av herr *Ohlin* m. fl., om en upplysningskampanj angående straffades problem vid sökande av arbete, samt

nr 320, av herr *Öhvall*, om utvidgning av statens järnvägars rabattresor för folkpensionärer till att gälla även vid resa i första klass.

Dessa motioner bordlades.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 16.10.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 25 januari

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 17 innevarande januari.

§ 2

Svar på interpellation ang. transport av renar till gynnsammare betesområden, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Öhvall har frågat mig om jag ämnar medverka till att länsstyrelserna i berörda län erhåller resurser för ökad hjälp till nöutfodring och transport av renar till gynnsammare betesområden och om jag är beredd att göra framställning till försvarsdepartementet om hjälp från t. ex. skidbataljon i Kiruna och försvarets helikopterorganisation i Boden för att rädda de lidande djuren och nedbringa skadeförlusterna för renägarna.

Under senare delen av 1966 har jag på olika sätt informerats om svårigheterna för vissa renägare i Norrbotten att finna bete för sina djur. Med anledning av framställning från länsstyrelsen i Norrbottens län ställde Kungl. Maj:t den 30 december 1966 ett belopp av 400 000 kronor till förfogande för inköp av renfoder m. m. Kungl. Maj:t uppdrog samtidigt åt lantbruksstyrelsen och länsstyrelserna att följa frågans utveckling och skyndsamt inkomma med de förslag, som kunde befinnas påkalla-

de. Länsstyrelsen i Norrbottens län och lantbruksstyrelsen har också i förra veckan inkommit med sådana förslag. Med anledning av dessa har Kungl. Maj:t den 20 januari i år bemyndigat länsstyrelsen i Norrbotten att inom ramen av det tidigare anvisade beloppet 400 000 kronor även anordna transport av renar till lämpliga naturliga beten och företaga andra liknande positiva åtgärder. Av det stöd som utgår ur det anvisade beloppet utgör 75 procent bidrag och 25 procent lån.

Länsstyrelsen i Norrbotten har anmält att försvarsmakten biträtt med att köra upp spår för att underlätta renarnas flyttningar. De militära myndigheterna har även förklarat sig villiga till ytterligare hjälp.

Vidare har överläggningar mellan länsstyrelsen och arbetsmarknadsmyndigheterna lett till insatser av beredskapsarbeten i syfte att minska verkningarna för renägarna av den svåra betesvintern. Beträffande renar som befunnit sig på isen i Letsi-området har vattenfallsverket, länsstyrelsen och statens renforskning gjort särskilda insatser.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att de åtgärder som hitintills rimligen kunnat komma i fråga också vidtagits. Utvecklingen följs dock med den största uppmärksamhet, och om situationen förvärras får ytterligare åtgärder övervägas.

Vidare anförde

Herr **ÖHVALL** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för det positiva svaret på min interpellation.

Interpellation ang. utbetalningen av studiemedel enligt studiehjälpsreglementet

Det är ingenting mindre än en tragedi som har förekommit i fjällvärlden. Cirka 40 000 renar befinner sig i en katastrofsituation, och 140 samefamiljers försörjning är hotad.

När jag den 12 januari i år lämnade in min interpellation syntes tveksamhet föreligga huruvida samerna skulle våga satsa på nödfoder, trots det bidrag de kunde erhålla från staten. Samerna hade inte heller tillräckligt med folk för att kunna hålla samman de svältande renhjordarna. De menade att om katastrofen var oundviklig, så hade de ändå ingen möjlighet att klara foderkostnaderna. Renarna i de spillror som var kvar av stammarna skulle inte kunna återhämta sig på lång tid.

Nu framgår det av interpellationssvaret att sedan förra veckan, närmare bestämt den 20 januari, har länsstyrelsen i Norrbotten bemyndigande att av anvisade 400 000 kronor även anordna transporter av renar till lämpliga naturliga beten och för bekostande av andra liknande positiva åtgärder.

Försvarsmakten har trätt in med hjälp liksom arbetsmarknadsmyndigheterna och vattenfallsverket. Länsstyrelsen och statens renforskning har också gjort särskilda insatser. Jag är därför nöjd med svaret och ber även att få tacka för att svaret kom snabbt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 4, angående reformerad lärarutbildning; och

till lagutskottet propositionen nr 13, med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal.

§ 4

Föredrogs var för sig följande å bor-

det vilande motioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet motionerna nr 239 och 240;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 241—243;

till statsutskottet motionerna nr 244—258;

till bankoutskottet motionen nr 259;

till statsutskottet motionerna nr 260—265;

till bankoutskottet motionen nr 266;

till statsutskottet motionerna nr 267—277;

till bevillningsutskottet motionerna nr 278—289;

till bankoutskottet motionerna nr 290—292;

till lagutskottet motionerna nr 293—304;

till jordbruksutskottet motionerna nr 305—307; samt

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 308—320.

§ 5

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fru *Renström-Ingenäs*, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående kontrollen av den svenska atomenergiverksamheten, samt

fru *Kristensson*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående avdragsrätt för kostnader för fortbildning och facklitteratur.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 6

Interpellation ang. utbetalningen av studiemedel enligt studiehjälpsreglementet

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. utbetalningen av studiemedel enligt studiehjälpsreglementet

Fru JÄDERBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Enligt tillämpningsbestämmelserna för studiehjälpsreglementet skall annan studiehjälp än studielån utbetalas minst en gång per termin eller kurs och i övrigt i god tid före studiernas avslutande. Vid kurs som löper över årsskiftet skall dock studiehjälp utbetalas vid minst två tillfällen.

Denna bestämmelse gäller elever på gymnasienivå.

Enligt studiemedelskungörelsen, som avser postgymnasiala studier, skall studiemedel utbetalas för högst en termin i sänder. Utbetalning sker på anfordran.

Från studiehjälpsnämnden har vid flera tillfällen framhållits det önskvärda i att studiemedel till gymnasister och motsvarande utbetalas så snart som möjligt. Men erfarenheterna visar att eleverna ofta får vänta långt in på terminerna för att få sina pengar. Anledningen härtill har uppgetts vara att de utredningar som måste göras för det behovsprövade studiestödet ibland kan ta ganska lång tid att genomföra och att man därför inte kan utbetala studiemedlen så snabbt som önskvärt. Det är enligt min mening inte en tillräcklig motivering till varför inte de icke behovsprövade studiemedlen skulle kunna utbetalas tidigare.

Det torde för övrigt kunna ifrågasättas om inte de smidigare bestämmelser som gäller studerande vid postgymnasiala skolor också i någon mån kunde överföras att gälla även de gymnasiala skolorna.

Med åberopande av det anförda ber jag få framföra följande fråga till ecklesiastikministern:

Anser statsrådet det möjligt att införa bestämmelser om utbetalning av studiemedel enligt studiehjälpsreglementet som dels medför snabbare utbetalningar än nu och dels också innebär en anpassning till de bestämmelser som gäller elever vid postgymnasiala skolor?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

nr 321, av herr *Björkman*, angående samarbetet mellan de nordiska länderna,

nr 322, av herr *Bohman m. fl.*, om kvinnlig tronföljd,

nr 323, av herr *Forsberg m. fl.*, angående sammansättningen av vissa kommunala styrelser,

nr 324, av herr *Göransson m. fl.*, om avskaffande av kyrkofullmäktige,

nr 325, av herr *Hamrin* i Jönköping, angående rätten att anhängiggöra ärende i riksdagen,

nr 326, av herr *Hamrin* i Jönköping, angående konstitutionsutskottets rätt att erhålla tillgång till handlingar för dechargearbetet,

nr 327, av herrar *Hyltander* och *Berglund*, angående riksdagens högtidliga öppnande,

nr 328, av herr *Larsson* i Borrrby *m. fl.*, angående rätten att utbekomma allmänna handlingar,

nr 329, av herr *Nihlfors*, angående utformningen av riksdagens lönedelegations årsredogörelse,

nr 330, av herr *Nihlfors m. fl.*, angående samråd mellan riksdagens löne-delegation och vederbörande statsråd,

nr 331, av herr *Nihlfors m. fl.*, om ledighet för krigsmaktens personal för fullgörande av kommunala uppdrag,

nr 332, av herr *Nyberg*, om underlåtande av röstavlämning i vallokal,

nr 333, av herrar *Oskarson* och *Petersson*, om en kommunal besvärsnämnd,

nr 334, av herrar *Rubin* och *Sjöholm*, angående valmetoden vid 1968 års val till riksdagens andra kammare,

nr 335, av fru *Skantz m. fl.*, om ändrad dag för 1968 års val till riksdagens andra kammare,

nr 336, av fru *Thunvall* och herr *Lundmark*, om lunchrast vid arbetsplenium i riksdagen,

nr 337, av herr *Wennerfors*, om stärkande av den kommunala demokratin,
nr 338, av herrar *Wennerfors* och *Nordgren*, om sänkning av rösträttsåldern,

nr 339, av herr *Werbros*, angående ordningen för upprättande av röstlängd,
nr 340, av herr *Rubin m. fl.*, om vissa åtgärder för att öka intresset för bistånd till u-länderna,

nr 341, av herr *Bohman m. fl.*, om en tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande,

nr 342, av herr *Bohman m. fl.*, om främjande av den tekniska forskningen m. m.,

nr 343, av fru *Frænkel* och herr *Nordstrandh*, om statsbidrag till Göteborgs högre samskola,

nr 344, av herr *Källstad m. fl.*, om inrättande vid Uppsala universitet av en personlig professur i religionspsykologi för docenten Hjalmar Sundén,

nr 345, av herrar *Larsson* i Borrby och *Boo*, om statsbidrag till Sveriges Folkhögskoleelevers Förbund,

nr 346, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, om inrättande vid universitetet i Umeå av en forskardocentur i arkeologi,

nr 347, av herr *Mattsson*, om tillbyggnad av Göteborgs universitetsbibliotek,

nr 348, av herr *Nilsson* i Agnäs *m. fl.*, om statsbidrag till Solviks folkhögskola,

nr 349, av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.*, om inrättande av ett gymnasium i Simrishamn,

nr 350, av herrar *Regnéll* och *Rubin*, om inrättande vid Lunds universitet av ett universitetslektorat i musikforskning,

nr 351, av herrar *Ullsten* och *Mundebos*, om skoldemokrati,

nr 352, av herr *Wennerfors m. fl.*, om utnyttjande av radio och television för akademisk utbildning,

nr 353, av herrar *Åkerlind* och *Nordgren*, om vidgad möjlighet att erhålla befrielse från åttonde och nionde skolåret i grundskolan,

nr 354, av herr *Almgren m. fl.*, om utredning angående statliga hyressubventioner åt handikappade,

nr 355, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, om statsbidrag till nämndemanna-föreningarnas studieverksamhet,

nr 356, av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.*, angående ersättningen åt nämndemän,

nr 357, av herr *Bohman m. fl.*, angående handikappvården,

nr 358, av herr förste vice talmannen *von Friesen m. fl.*, angående den framtida vården av alkoholskadade,

nr 359, av fru *Holmberg* och fru *Jäderberg*, om kontinuerlig planering av bostäder för handikappade,

nr 360, av herr *Kellgren m. fl.*, om införande av en inkomstgarantiförsäkring för friställd arbetskraft, m. m.

nr 361, av herr *Krönmark* och fru *Kristensson*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om medelsanvisning till statens ungdomsråd,

nr 362, av herr *Larsson* i Öskeviksby *m. fl.*, om samordning mellan kommunernas sociala nämnder, m. m.,

nr 363, av herr *Larsson* i Öskeviksby *m. fl.*, om samordning mellan landstingens sjukvårdande verksamhet och primärkommunernas åldringsvård,

nr 364, av fru *Lindskog m. fl.*, om undervisning i hemvård och hushållsarbete för manliga pensionärer,

nr 365, av herr *Norrby m. fl.*, om höjt anslag till tandhälsovård,

nr 366, av herr *Ohlin m. fl.*, angående bostadspolitikerna,

nr 367, av herr *Ohlin m. fl.*, angående arbetsmarknadspolitiska åtgärder i samband med driftsinskränkningar m. m.,

nr 368, av fröken *Olsson m. fl.*, angående kosthållet vid statliga anstalter,

nr 369, av fru *Ryding m. fl.*, om höjt anslag till Allmänna barnbidrag,

nr 370, av fru *Skantz m. fl.*, om samhällets stöd vid bosättning,

nr 371, av herr *Wennerfors m. fl.*, om en översyn av indelningen i polisdistrikt,

nr 372, av herr *Werbros m. fl.*, angående rekryteringen till länsstyrelsernas socialsektioner,

nr 373, av herrar *Bengtson* i Solna

och *Hedin*, angående vägväsendets framtida finansiering,

nr 374, av herrar *Bengtson* i Solna och *Akerlind*, angående spridandet av salt på vägar,na,

nr 375, av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, om det enskilda vägunderhållets samordning med den statliga vägförvaltningen,

nr 376, av herrar *Hedin* och *Bengtson* i Solna, om ökad användning av ljus beläggning på vägar,

nr 377, av herr *Hedin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Driftbidrag till luftfartsverket,

nr 378, av herr *Lindahl*, om användning av nedlagda järnvägar som cykelvägar,

nr 379, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, om inrättande av en tjänst som assistent vid kungl. bibliotekets nationalfonotek,

nr 380, av herr *Gustavsson* i Alvesta, om höjt anslag till Bidrag till studieförbund,

nr 381, av herr *Hedin m. fl.*, om anslag för chartring av svenskt tonnage för spannmålstransporter till Indien,

nr 382, av herr *Hermansson m. fl.*, om inrättande av ett departement för statsföretagen och ett näringslivsdepartement,

nr 383, av herr *Kellgren*, om vidgning av det nordiska tjänstemannautbytet,

nr 384, av herr *Krönmark*, om överlåtelse av AB Tipstjänst till Sveriges riksidrottsförbund,

nr 385, av herrar *Larsson* i Borrby och *Boo*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.,

nr 386, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag,

nr 387, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB,

nr 388, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, om statsbidrag för en estnisk ungdomsinstruktör,

nr 389, av herr *Nelander m. fl.*, an-

gående personalutbildningen inom den statliga förvaltningen,

nr 390, av herr *Nelander m. fl.*, om statsbidrag till Frikyrkliga Studentrörelsen och Frikyrkliga Gymnasiströrelsen,

nr 391, av herr *Ståhl*, angående utgivningen av historiska urkundssamlingar,

nr 392, av herr *Sundkvist m. fl.*, om anordnande av ett riksomfattande idrottslotteri,

nr 393, av herr *Svanberg m. fl.*, om ökad verksamhet vid de statliga företagen i Norrbotten,

nr 394, av fru *Thunvall* och fru *Lindskog*, om tryckning av beskrivningar över fornminnen,

nr 395, av herr *Öhvall m. fl.*, om sänkning av vattenfallsstyrelsens eltariffer i Norrland,

nr 396, av herr *Andersson* i Örebro, angående rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen,

nr 397, av herrar *Bengtson* i Solna och *Ringaby*, angående föreslagen höjning av bilskatten,

nr 398, av herr *Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 399, av herr *Bohman m. fl.*, angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader,

nr 400, av herrar *Ekström* i Iggesund och *Asp*, om översyn av bestämmelserna angående kommuns skattskyldighet,

nr 401, av herr *Eskei m. fl.*, om underlättande för glesbygdens arbetstagarare att vid arbete på annan ort bo kvar i hemorten,

nr 402, av fru *Fränkel m. fl.*, om ökad rättssäkerhet i skatteärenden,

nr 403, av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, angående rätten till avdrag vid beskattningen för resor med egen bil till arbetsplatsen,

nr 404, av fru *Gärde Widemar m. fl.*, angående den särskilda varuskatten på tekniska preparat,

nr 405, av herrar *Henningsson* och

Eske, angående den allmänna varuskatten å vissa installationsenheter i byggnader,

nr 406, av fru *Holmqvist m. fl.*, om förvärvsavdrag för änkring,

nr 407, av herr *Jansson m. fl.*, om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga vid inkomst utöver folkpension,

nr 408, av herr *Johansson* i Växjö *m. fl.*, angående beskattningen av idrottspriser,

nr 409, av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 410, av herr *Jonasson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.,

nr 411, av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för vattenvårdande åtgärder på jordbruksfastighet,

nr 412, av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 413, av herr *Josefsson* i Halmstad *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 414, av herr *Kellgren*, om undantag från allmän varuskatt för konst som försäljes på utställning,

nr 415, av herrar *Krönmark* och *Hedin*, om undantagande från beskattning som naturaförmån av bränsle från egen fastighet,

nr 416, av herr *Lothigijs m. fl.*, angående rätten till avdrag vid beskattningen för anläggning av reningsverk för avloppsvatten,

nr 417, av herr *Nilsson* i Bästekille och fru *Heurlin*, angående rätten för yrkesfruktodlare till avdrag vid beskattningen för omplantering av fruktträd,

nr 418, av herr *Nilsson* i Tvärälund

m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 419, av herr *Nyström m. fl.*, om en särskild kommunal beskattning av fritidshus,

nr 420, av herr *Petersson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.,

nr 421, av herrar *Regnéll* och *Rubin*, om differentiering av hundskatten,

nr 422, av herrar *Ringaby* och *Hedin*, angående rätten till avdrag vid beskattningen för dikning i skogsmark,

nr 423, av herr *Svenning* och fru *Skantz*, om undantag från allmän varuskatt för emballage för sopuppsamling,

nr 424, av herrar *Thylén* och *Nordgren*, om vidgad dispens beträffande skatteuppbörd under semesterperiod,

nr 425, av herr *Werbros*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.,

nr 426, av herr *Westberg m. fl.*, om differentiering av skatten på bensin och olja,

nr 427, av herr *Hermansson m. fl.*, om samhällelig kontroll av investeringsutvecklingen, m. m.,

nr 428, av fru *Thunvall* och herr *Lundmark*, om införande av barservering i riksdagsrestaurangen,

nr 429, av herr *Bengtsson* i Landskrona, om gemensam beteckning för chefsdomare i underrätt,

nr 430, av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.*, angående vittnesersättningens storlek,

nr 431, av herr *Carlsson* i Göteborg *m. fl.*, angående minimibesättning å fartyg,

nr 432, av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Nilsson* i Agnäs, om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom an-

nat kristet trossamfund än svenska kyrkan,

nr 433, av herr *Gustafsson* i Stenkyrka *m. fl.*, om inflationsskydd för försäkringsparande,

nr 434, av herrar *Kellgren* och *Martinsson*, om uppräknig av vissa skulder vid inflation,

nr 435, av herr *Almgren m. fl.*, om erläggande av skatt som villkor för erhållande av tilläggspension från den allmänna försäkringen,

nr 436, av herr *Blomkvist m. fl.*, om förtidspensionering inom den allmänna försäkringen för friställd äldre arbetskraft,

nr 437, av herr *Dahlgren m. fl.*, om höjning av studiebidrag, *m. m.*,

nr 438, av herr *Gustavsson* i Alvesta, om sänkt folkpensionsålder,

nr 439, av fru *Heurlin m. fl.*, angående möjligheterna till ingripande mot underårig narkotikamissbrukare,

nr 440, av herr *Larsson* i Öskeviksby *m. fl.*, angående ett statligt grundbelopp i bostadstillägg till folkpensionär,

nr 441, av herr *Lindahl*, om vissa kontrollåtgärder beträffande kemiska preparat,

nr 442, av herr *Lindström*, om en ändring av vissa helgdagars placering,

nr 443, av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Hedin*, om ersättning till arbetsgivare för anmälan till allmän försäkringskassa,

nr 444, av herr *Nordstrandh m. fl.*, om översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätten för tjänstemän i offentlig förvaltning,

nr 445, av herrar *Norrbj* och *Ståhl*, om reducering av den negativa marginaleffekten av vissa sociala förmåner,

nr 446, av herr *Ohlin m. fl.*, om förtidspension inom den allmänna försäkringen i vissa fall,

nr 447, av herr *Rubin m. fl.*, om studiesociala förmåner vid svensk skola i u-land,

nr 448, av fru *Ryding m. fl.*, om höjning av de allmänna barnbidragen,

nr 449, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Antonsson*, om rätt att upp-

föra mindre egnahem utan byggnadstillstånd,

nr 450, av herr *Larsson* i Borrby *m. fl.*, angående den enskildes rättsskydd vid bebyggelseplanering,

nr 451, av herr *Rubin*, om ett särskilt rättsinstitut för upplåtelse av jord till skogsbruk,

nr 452, av herr *Rubin*, om uppskov med övergången till högertrafik,

nr 453, av herr *Wennerfors*, om inrättande av ett »kulturhistoriskt servitut»,

nr 454, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Gustafsson* i Stenkyrka, angående prövningen av ansökan om bostads- eller förbättringslån beträffande jordbruksfastighet,

nr 455, av herr *Lorentzon m. fl.*, om samordning och utveckling av skogsnäringens forskningsarbete,

nr 456, av herr *Lothigius*, om höjt anslag till Naturvård: Bidrag till naturvårdsupplysningen *m. m.*,

nr 457, av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.*, om åtgärder mot spridning av dynt,

nr 458, av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Befrämjande av fiskefartygs förseende med radiotelegraf- eller radiotelefonstation,

nr 459, av herr *Petersson m. fl.*, om utnyttjande av skog ovan skogsodlingsgränsen,

nr 460, av herr *Andersson* i Storfors *m. fl.*, om obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar,

nr 461, av herr *Carlshanre m. fl.*, om åtgärder för att främja produktionen av elektriska bilar,

nr 462, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, om anläggande av pipelines,

nr 463, av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Persson* i Heden, om angivande av blodgrupp på körkort,

nr 464, av fru *Gärde Widemar* och fru *Nettelbrandt*, om utbildning av borgerliga medlare,

nr 465, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om en förbättrad miljövard,

nr 466, av herr *Lindahl* och fru *Skantz*, angående informationen om samhällets verksamhet,

nr 467, av herr *Lothigius m. fl.*, om en fullständigare rening av avloppsvatten,

nr 468, av herr *Mundebo m. fl.*, om ökad social informationsverksamhet,

nr 469, av herrar *Nyström* och *Trana*, om reserabatter å busslinjer som ersatt nedlagda järnvägslinjer,

nr 470, av herr *Rubin*, om utredning angående den personliga servicen i samhället,

nr 471, av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.*, om inrättande av ett statligt institut för den psykiska folkhälsan,

nr 472, av fröken *Wetterström m. fl.*, om rabatt på statens järnvägar för förtidspensionärer, m. m., samt

nr 473, av fröken *Wetterström* och fröken *Ljungberg*, om identitetskort för

befattningshavare som besöker åldringar m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 8

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Björkman* till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående förhandlingar i syfte att undvika dubbelbeskattning på arvsbeskattningens område.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.23.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 26 januari

Kl. 10.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Meddelande ang. arbetsplenum

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Kammarens plenum onsdagen den 22 februari, som i den preliminära planen utsatts till kl. 10.00 eller 14.00, kommer att börja kl. 10.00. Därvid behandlas bl. a. bevillningsutskottets betänkanden angående de förslag till skattepolitiska åtgärder som förutskickats i finansplanen och angående investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

§ 2

Svar på fråga ang. åtgärder för att främja tillkomsten av el-drivna fordon

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Dickson har frågat, om kommunikationsministern uppmärksammat att el-drivna fordon kan förväntas snart nå praktiskt acceptabel användbarhet och om kommunikationsministern i så fall överväger att befrämja utvecklingsverksamheten beträffande sådana fordon genom initiallättnader i form av t. ex. reducerad fordonskatt.

Svar på fråga ang. skattskyldigheten för ersättningar och tävlingspriser till utövare av amatöriddrott

Då ärenden om fordonsskatten hör under finansdepartementet har frågan överlämnats till mig för besvarande.

Vägrafrikbeskattningen och därmed sammanhängande frågor övervägs f. n. av bilskatteutredningen. Enligt direktiven bör utredningen passa in även andra drivmedel än de nu gängse i skattesystemet, om det bedöms som sannolikt att sådana drivmedel kommer till användning. Enligt vad jag inhämtat är frågan om beskattning av eldrivna fordon under utredningens uppmärksamhet. Då jag inte anser mig böra föregripa utredningens ställningstagande i frågan, kan jag nu bara hänvisa till det kommande utredningsresultatet.

Vidare anförde

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för hans välbetänkta svar. Jag har sett efter vad det är för personer som sitter i den utredning finansministern hänvisar till, och då jag finner att det är människor med vidsyn och perspektiv tror jag vi kan se fram emot en lycklig lösning på den av mig ställda frågan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. skattskyldigheten för ersättningar och tävlingspriser till utövare av amatöriddrott

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Ekström i Iggesund har frågat, om jag är beredd att medverka till att överläggningar kommer till stånd mellan berörda myndigheter och idrottens organisationer beträffande sådana anvisningar angående skattskyldighet för ersättningar och

tävlingspriser till utövare av amatöriddrott, att dessa anvisningar bättre än de nu gällande överensstämmer med amatöriddrottens villkor.

Riksskattenämnden utfärdade år 1964 anvisningar om idrottsmännens skyldighet att ta upp ersättningar och priser som inkomst vid beskattningen. Som jag framhållit en gång tidigare i en liknande debatt anser jag att gällande regler ger skattemyndigheterna utrymme för tolerans vid beskattningen av idrottsmännens priser och att prövningen därför inte behöver bli alltför detaljbetonad. Detta betyder inte att generell skattefrihet skall gälla. Riksskattenämndens anvisningar kan självfallet inte strida mot gällande skattelagstiftning sådan den beslutats av riksdagen.

Enligt vad jag inhämtat pågår sedan slutet av förra året vissa undersökningar inom nämnden för att utröna om det är möjligt att utfärda anvisningar även beträffande idrottsmännens rätt till avdrag för särskilda kostnader som är förenade med deras tävlingsverksamhet. Samråd med företrädare för idrottsrörelsen har inletts i denna fråga.

Vidare anförde

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Det är mig angeläget framhålla att även om jag står idrottsrörelsen nära har jag den bestämda uppfattningen att om en elitidrottsman har *verkliga* inkomster av sitt idrottsutövande och det kvarstår — sedan han beviljats rättmätiga avdrag för intäktens förvärvande — en beskattningsbar inkomst, så skall denna inkomst beskattas. Att man skulle skapa någon form av generell skattebefrielse i sådana fall, är en mening som jag absolut inte delar.

Jag betonar att det skall vara verkliga inkomster och inte konstruerade eller

Svar på fråga ang. förläggning av myntverket till Kopparbergs län

fiktiva belopp, och de av riksskatte-nämnden år 1964 utfärdade anvisningarna är tyvärr i dessa avseenden icke tillfredsställande. Det skulle givetvis vara av intresse att i detalj gå igenom bestämmelserna, men tiden tillåter det inte.

Enligt anvisningarna skall två tredjedelar av försäljningsvärdet i detaljaffär betraktas såsom skattepliktig inkomst när det gäller nytopriser. Detta förklaras i anvisningarna bero på att det inte går att vid en försäljning under hand få ut ersättning för fulla värdet.

Jag tycker att detta är orimligt och att saken måste rättas till. En idrottsman som vill följa gällande amatörregler är förhindrad att sälja sina priser — gör han det blir han professionell. Och kan det över huvud taget anses föreligga ett saluvärde för någonting som inte kan försälas?

Innan jag ställde min fråga funderade jag över huruvida jag skulle fråga finansministern, om han vore beredd att låta 1965 års idrottsutredning se närmare på saken, men efter det svar som finansministern nu lämnat kan kanske problemet lösas ändå. Jag har emellertid den meningen att det kunde vara av värde om idrottsutredningen också finge något granska den penningcirkulation som i dag förekommer inom vår amatöriddrott. Denna frågeställning kanske är intressantare än exempelvis beskattningen av motorsågar och TV-apparater. Vi vet alla att i dag mycket pengar är i omlopp på detta område och att det t. ex. är imponerande summor som växlar ägare när en klubb »överlämnar» en elitidrottsman till en annan klubb — det är ju inom vissa lagsporter som detta system praktiseras.

De otidsenliga amatörreglerna är sannerligen mogna för en grundlig översyn. För närvarande är idrottsrörelsen mycket av ett isberg — det mesta rör sig under ytan. Därför finns det kanske ändå anledning att låta 1965 års idrottsutredning se på saken.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. förläggning av myntverket till Kopparbergs län

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRANG, som yttrade:

Herr talman! Herr Turesson har frågat mig, om jag vill låta utreda lämpligheten av att vid eventuell förflyttning från Stockholm helt eller delvis förlägga myntverket till Kopparbergs län.

Som svar vill jag meddela följande.

Vid en utredning om eventuell utflyttning av myntverket blir lämplighetsfrågan sett ur verkets synpunkt avgörande. Att ett speciellt län skulle ha påtagliga fördelar framför andra län med samma förutsättningar torde ej kunna hävdas. Den utredning som f. n. arbetar med frågan om mynt- och justeringsverkets lokaliseringsfrågor bör få fullfölja sitt arbete förutsättningslöst.

Vidare anförde

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret.

Jag vill inte påstå vare sig att jag är nöjd eller missnöjd med svaret. Jag erkänner emellertid gärna att det väl inte var mycket annat att säga än det finansministern sagt. Men det är ganska klart, att om verket kan peka på alternativa likvärdiga förläggningsorter, så ligger det nära till hands att låta även en statlig lokalisering påverkas av s. k. lokaliseringspolitiska synpunkter. Detta innebär att utredningen i och för sig kanske inte är förutsättningslös, vilket den helst bör vara, men vi har dock sett exempel på att just utredningar om lokalisering av statliga institutioner inte varit förutsättningslösa. Jag erinrar

Svar på fråga ang. ökad information om den nya s. k. ordningsbotens tillämpning vid trafikförseelser

endast om att riksdagen för ett år sedan fattade beslut om förläggning av den nya gymnastikhögskolan och den nya socialhögskolan till Örebro. Det var resultatet av ett beställningsarbete, varvid det för utredningsmannen, en ledamot av denna kammare, påpekats att det just med hänsyn till avbalanseringen mellan länen — staten ville så att säga fördela gracerna — var lämpligt med en förläggning till Örebro. Man kan naturligtvis anlägga precis samma synpunkter på den fråga det här gäller.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. ökad information om den nya s. k. ordningsbotens tillämpning vid trafikförseelser

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Thunvall har frågat, om jag vill medverka till ökad information om den nya ordningsbotens tillämpning vid trafikförseelser för att förhindra att exempelvis falska poliser kan utkräva penningbelopp på grund av allmänhetens okunnighet om hur det nya systemet fungerar.

Jag vill först erinra om att det nya ordningsbotssystemet inte innebär att böter skall betalas till de polismän som utfärdar föreläggandena. Betalningen skall i regel ske över postgiro. Betalning till särskilt böteskontor eller särskild kassa kan också tänkas bli aktuell i en del specialfall.

Ordningsbotssystemet prövas f. n. i begränsad omfattning. Det har hittills satts i kraft bara i Stockholms stad och i Västmanlands län. Innan systemet startades i dessa områden den 1 januari 1967 ombesörjde rikspolisstyrelsen en effektiv pressinformation. Presskonferenser hölls både i Stockholm och i Västerås. Vidare distribuerades en redo-

görelse för systemets huvuddrag genom TT till samtliga tidningar. I press, TV och radio gavs saken ganska stort utrymme.

Som en ytterligare informationsåtgärd överväger rikspolisstyrelsen att utge en kortfattad broschyr angående ordningsbotssystemet.

Vidare anförde

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min fråga.

Dessa nya trafikregler, till vilka stopplikten för gående och ordningsbotssystemet hör, har endast varit i kraft sedan nyår. Jag läste om ett par fall som inträffat ute i landet där försöksverksamheten ännu inte har kommit i gång — och inte skulle göra det ännu. Oärliga människor, falska poliser hade redan lyckats lura av andra människor penningböter, när vederbörande ertappats med att gå mot rött ljus. Jag var angelägen att strålkastarna snabbt och effektivt skulle inriktas på denna företeelse, och det var därför jag ställde min fråga.

Själv är jag väl medveten om hur det hela skall gå till, men jag ansåg att allmänheten skulle få reda på det rätta förfarandet. Polisen skall alltså inte ha några pengar »på stubben», som man brukar säga. Polisen skall använda speciella blanketter för ändamålet, och jag tycker att dessa skulle kunna visas i TV, så att folk fick se dem. Den felande skall vidare inbetala bötesbeloppen via postgirot, alltsammans så som statsrådet här talat om. Det förefaller som om många inte haft reda på det, eftersom man så lätt kunnat förmås att betala när någon påvisat att man begått ett fel.

I en tidningsintervju, som jag läst, lämnade en polisman från mina hemtrakter en utmärkt information. Han

Svar på fråga ang. det relativa betygsättningssystemet

betonade att polisens uppgift också är att upplysa folk och inte bara att sätta fast de felande. Just nu, sade han, kan det vara svårt, i våra trakter åtminstone, att se de obehagade övergångsställena på grund av snön och de höga snöval-larna, och man måste ta hänsyn till detta.

Men också på platser utanför de för dagen aktuella polisdistrikten har tidningarna skrivit om »böter på stubben» och »hårda tag». Sådant kan oroa människorna och få dem att handla felaktigt. Det står i tidningarna att »som bekant blir en hel del förseelser nu inte dragna inför domstol utan skall betalas 'på stubben' i form av penningböter». Då kan man ju tro att böterna skall betalas omedelbart sedan man gjort felet.

Det är kanske ändå nödvändigare med upplysning om vad lagen säger om obehagade övergångsställen. Många fotgängare tror att de har absolut företräde också där. Det har hänt att folk gått ut på vägen vid ett övergångsställe strax framför en bil som panikbromsar och har svårt att stanna med så kort varsel, inte minst i rådande väglag. Men det finns också bilister som kör alldeles för fort och inte visar hänsyn därför att de anser sig ha förkörsrätt. Här i min hand har jag en skrivelse från en person som menar att de nya reglerna vid övergångsställena bara gynnar bilisterna.

Själv är jag förvånad över att allmänheten i alla fall så snabbt har fattat vad saken gäller och anpassat sig. Det beror naturligtvis på den upplysning som gavs i anslutning till de nya bestämmelserna i de aktuella polisdistrikten. Jag skulle önska att denna information utsträcktes, så att man också i det övriga landet finge veta vad man har att rätta sig efter. Felen och misstagen kan enligt min mening rättas till med ytterligare upplysning, så att de nya trafikreglerna blir det skydd för olika vägtrafikanter som avsikten var att de

skulle bli och som vi måste ha inför övergången till högertrafik.

Herr statsråd! Jag ber än en gång att få tacka för svaret på min fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. det relativa betygsättningssystemet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Dickson har frågat, om jag finner anledning föreligga att överge det relativa betygsättningssystemet.

Det är med hänsyn till den tid som det relativa betygsättningssystemet tillämpats ännu för tidigt att ta ställning till om några modifikationer av detta bör ske. Jag vill dock tillägga att hittills inte något framkommit som ger mig anledning att frånga den bedömning av systemet som kom till uttryck i samband med besluten om dess införande. Jag vill också framhålla att ett allt bättre och mer omfattande underlag för betygsättningen utarbetas inom skolöverstyrelsen.

Vidare anförde:

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret, som jag inte är så glad åt.

Enligt min mening är det inte alls för tidigt att fundera över denna fråga. Tydligen är inte heller skolöverstyrelsen alldeles nöjd, eftersom den håller på att utarbeta — som ecklesiastikministern säger — ett »bättre och mer omfattande underlag för betygsättning-en». Detta är ett högst orakelmässigt uttalande. Om ett betyg verkligen skall vara ett betyg, måste väl dess underlag vara elevens kunskaper, och de kan, så vitt jag begriper, inte påverkas av skolöverstyrelsen.

Svar på fråga ang. åtgärder för att underlätta för fotgängare att passera med trafiksignaler utrustade övergångsställen

Jag kan förstå tankegången bakom det relativa betygsättningssystemet, men man kan aldrig därigenom neutralisera det faktum att vi människor inbördes begävs med olika talanger och färdigheter. Vad som måste göras är att få in i det allmänna medvetandet att människovärdet inte är beroende av kvaliteten på ens intellektuella gåvor. Detta sker inte på det här sättet.

Jag har sett att SECO vill ta bort betygsättningen helt och hållet och har ibland frågat mig om det kanske inte vore ännu bättre än det nuvarande systemet, som inte är en betygsättning och som i mycket hög grad förvirrar eleverna, då de klassificeras jämsides med kamrater i sin omedelbara närhet, vilkas studieresultat är alldeles uppennbart olika.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall i samband med en enkel fråga inte gå in på hela detta problem om en absolut eller en relativ betygsättning. Vi har, herr Dickson, haft många och långa diskussioner om den saken här i kamrarna, även mellan kamrarnas experter.

Jag vill bara upplysa herr Dickson om att vad jag menar när jag säger att skolöverstyrelsen håller på att utarbeta ett bättre och mer omfattande underlag för betygsättningen inte är någonting annat än att man håller på att göra standardproven till ett ännu bättre och mer exakt instrument. När den relativa betygsättningen infördes, byggde den på dessa standardprov. Det är alltså grundvalen för det nya systemet som man håller på att finslipa.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag är ledsen att jag inte utformade min enkla fråga till en interpellation, ty det är att snedvrیدا frågeinstitutets karaktär om vi har diskussioner om enkla frågor.

Även ett standardprov enligt det relativa betygsättningssystemet leder tydligen fram till att mycket låg kunskapsgrad inom en klass kan medföra höga relativa betyg, eftersom en viss proportion av klassen skall ha högre betyg, en annan proportion skall ha mellanbetyg och de sämsta lägre betyg. Eller har jag missuppfattat saken helt och hållet? Så fungerar i varje fall systemet i de fall som har relaterats för mig.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag är ledsen att behöva konstatera att herr Dickson fullständigt har missförstått hela frågan om den relativa betygsättningen. Det är just för att komma ifrån sådana felaktigheter, som herr Dickson gav exempel på, som vi har infört den relativa betygsskalan. Det fanns tidigare exempel på att elever trots ringa kunskaper i ett ämne kunde få höga betyg. Den relativa betygsättningen är lill för att ge en jämförelse över hela landet. I och för sig är det ingenting som hindrar att om man har enbart genier i en klass, kan alla få femmor. Om man bara har allsidigt obegåvade elever, kan alla i klassen få ettor.

Detta är emellertid en invecklad sak och det går inte att gå till grunden med den i en enkel fråga och ett enkelt svar.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag konstaterar bara att ecklesiastikministern talar om idealtillståndet, medan jag talar om verkligheten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. åtgärder för att underlätta för fotgängare att passera med trafiksignaler utrustade övergångsställen

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. åtgärder för att underlätta för fotgängare att passera med trafiksignaler utrustade övergångsställen

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Bengtson i Solna har frågat mig, om jag vill upplysa kammaren om huruvida några åtgärder vidtagits eller planeras för att nattetid eller eljest vid ringa trafik underlätta för fotgängare att passera övergångsställen, som är utrustade med trafiksignaler.

Som jag meddelade i ett svar på en liknande fråga här i kammaren före jul utsände väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i november 1966 en skrivelse till samtliga väghållare där man bl. a. påpekade behovet av en anpassning av trafiksignalernas växlingstider så att grönt sken visas för de gående så ofta som möjligt under hänsynstagande till trafiksäkerheten. Styrelsen påpekade också behovet av att anpassa de tidsstyrda signalanläggningarna till de varierande trafikintensiteter som förekommer under olika tider på dygnet och under olika dagar i veckan.

En reform av trafikreglerna, som kräver så stora omställningsåtgärder, kan naturligtvis inte genomföras utan vissa svårigheter. Det har också visat sig att en del signalanordningar ännu inte uppfyller kraven på rimlig fördelning av grönt sken för olika trafikantkategorier.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sände därför för fjorton dagar sedan ut en skrivelse till samtliga väghållare, städernas gatukontor och polismästarna med ett påpekande att styrelsen inte har något att erinra mot att signalerna under lågtrafik ställs om till att visa blinkande gult sken i sådana signalanläggningar, där särskilda svårigheter föreligger att anpassa signalväxlingen med hänsyn till trafikvolymens växling. Detta innebär att onödigt långa väntetider undviks. Det förutsätts också i skrivelsen att detta sker i samråd mellan väghållarna och polismyndigheten.

I skrivelsen framhåller styrelsen också vikten av att samtliga anläggningar till dagen H anpassas så, att de kan användas på vanligt sätt under kontinuerlig drift dygnet om med rimlig avvägning mellan olika trafikantkategorier och trafikriktningar.

Vidare anförde

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Statsrådet säger att han redan före jul här i kammaren gav besked om vilka åtgärder som hade vidtagits. Efter vad som nu framgår av hans svar var de åtgärder som då vidtogs inte tillfyllest. Kommunikationsministern meddelar nämligen att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för ett par veckor sedan sände ut en skrivelse till samtliga väghållare, vari påpekades att signalerna i viss omfattning borde ställas om till blinkande gult sken. Detta var alltså inte förberett tidigare, men jag tycker att man skulle ganska lätt ha kunnat räkna ut att det var lämpligt att ordna det på det sättet.

Herr Palme säger vidare att en genomgripande förändring av detta slag självfallet inte går att genomföra utan svårigheter. Det kan man hålla med om. Nu får vi emellertid se hur den i dagarna genomförda förbättringen med gult trafikljus på nätterna tas emot. Det gäller givetvis att anpassa signalerna efter trafikrytmen. Herr Palmes röda gubbar, som nu i stor utsträckning uppträder i trafiken, får inte fungera så att de blir mera impopulära än de rimligtvis bör vara. Det är väsentligt för hela trafiksystemet att trafikanterna inte irriteras i onödan.

När riksdagen tog ställning till dessa frågor förra året betonade lagutskottet vikten av att trafikreglerna utformas så, att de verkligen efterlevs i praktiken och respekten för gällande regler upp-

Svar på fråga ang. lagskyddet mot oljeutsläpp från fartyg i öppen sjö

rätthålles. Detta får inte försvåras av att vidtagna åtgärder är osmidiga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. lagskyddet mot oljeutsläpp från fartyg i öppen sjö

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Dickson har frågat statsrådet och chefen för justitiedepartementet, om han betraktar lagskyddet mot oljeutsläpp från fartyg i öppen sjö såsom varande utformat på ett betryggande sätt. Frågan har överlämnats till mig.

År 1954 antogs en internationell konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja. Redan mer än 1½ år innan konventionen trädde i kraft genomfördes för svenska fartyg den lagstiftning som föranleddes av konventionen. Lagstiftningen förbjuder utfömmning av olja från alla svenska fartyg inom svenskt territorium och föreskriver att oljeutflöde där skall i görligaste mån förhindras. I s. k. förbjudna zoner utom svenskt territorium får svenska fartyg med en bruttodräktighet om minst 500 ton inte heller tömma olja.

Förbudet utvidgades genom de ändringar i konventionen som antogs år 1962. Bl. a. utvidgades de förbjudna zonerna och sänktes gränsen för tankfartyg, som faller utanför förbudet, från 500 till 150 ton. Vår oljeskyddslag har ändrats i överensstämmelse med de nya konventionsbestämmelserna. Lagändringarna och kompletterande bestämmelser avses att säntas i kraft senast när konventionsändringarna träder i kraft, d. v. s. den 18 maj 1967.

I ett hänseende har Sverige redan satt i kraft bestämmelserna i 1962 års konvention. För svenska fartyg om

minst 500 bruttoton gäller nämligen sedan den 1 juli 1966 förbud mot oljeutsläpp i hela Nordsjön och hela Östersjön.

Det svenska lagskyddet mot oljeutsläpp får anses fylla internationellt sett höga anspråk. Man måste emellertid vara medveten om att skyddet mot oljeutsläpp inte kan bli betryggande så länge andra sjöfartsländer står utanför oljeskyddskonventionen och inte har motsvarande nationella regler. Sverige försöker påverka berörda länder att medverka till att oljeutsläpp i havet förhindras. Diplomatiska kontakter har gett bl. a. det beskedet, att Sovjetunionen vidtagit åtgärder för att dess fartyg inte skall tömma olja i havet.

Vidare anförde:

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för det uttömmande och glädjande svaret.

Anledningen till att jag ställde min fråga var en tidningsuppgift, i vilken man i samband med att olja släpps ut talade om att det fanns en lucka i lagen — så som det uttrycktes — som gjorde att man inte kunde vidta åtgärder mot fartyget. Nu är det alldeles uppenbart att det i varje fall inte finns någon lucka i den svenska lagen, utan att det förelåg en felaktig formulering i tidningen.

Jag vill endast tillfoga att jag hoppas — att jag vet — att kommunikationsministern kommer att i sin mån medverka till att de internationella konventionerna kompletteras på ett sådant sätt, att tragedier av det slag som vi upplevt vid våra kuster under vintrarna inte behöver upprepas.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag vill endast för herr Dickson understryka, att jag upplever denna sak som utomordentligt viktig.

Svar på fråga ang. den senaste taxehöjningens inverkan på statens järnvägars konkurrenskraft

Vi gjorde ju i följande en aktion för att så att säga täppa till hålen åtminstone för svensk del; för att få större tyngd i våra hänvändelser till andra länder satte vi konventionen i kraft för Sveriges vidkommande, trots att den inte var i kraft internationellt. Därigenom fick vi bort den s. k. skamfläcken i Östersjön.

Lagen är bra, och vi håller på svensk botten på att vidtaga åtgärder för att förhindra oljeutsläpp, bl. a. genom att förbättra anordningarna i hamnarna. Vi kommer heller inte att förtrötts att via internationella och diplomatiska kontakter söka skapa en positiv inställning på området hos alla sjöfartsländer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9**Svar på fråga ang. den senaste taxehöjningens inverkan på statens järnvägars konkurrenskraft**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag anser att den senaste taxehöjningen inom statens järnvägar möjliggör en god konkurrenskraft hos företaget.

Avtalsuppgörelsen under föregående år har inneburit att SJ, trots det omfattande rationaliseringsarbete som pågår inom företaget, fått vidkännas kraftigt höjda löneutgifter. Lönekostnaderna utgör cirka 75 procent av SJ:s sammanlagda driftkostnader inklusive avskrivningar. Det har inte bedömts möjligt att täcka utgifterna och upprätthålla förräntningskravet utan taxejusteringar.

SJ söker naturligtvis på olika sätt hävda sin konkurrenskraft även i det ändrade kostnadsläget. Det sker främst genom intensifierade rationaliserings-

och besparingsåtgärder samt ökad kommersiell aktivitet. Genom de ökade ansträngningarna har SJ enligt min mening goda möjligheter att i överensstämmelse med riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken hävda sig i konkurrensen inom transportsektorn.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag är medveten om att SJ liksom alla andra företag har att vidkännas kostnadsfördyringar, inte minst när det gäller löneutgifterna. Fråga är emellertid om den senaste beslutade taxehöjningen, som verkställdes den 1 januari i år, verkligen ger den inkomstförstärkning som åsyftats. SJ räknar med en inkomstförstärkning på cirka 85 miljoner kronor, men som vi alla vet har regeringen beslutat att gå längre i fråga om taxehöjning än SJ föreslagit.

Den senaste tidens taxehöjningar inger en viss oro. De sammanlagda taxehöjningarna på färdbiljetter sedan den 1 januari 1962 uppgår till cirka 39 procent, medan konsumtionsprisindex under samma tid stigit med 20 enheter. De sammanlagda höjningarna av fraktgodstaxorna under ifrågavarande period uppgår till 50 procent.

I skrivelse till Konungen av den 11 november 1966 framhåller SJ följande: »I nuvarande labila ekonomiska läge och efter de två taxehöjningarna SJ genomfört vid de senaste halvårsskiftena måste frågan om ytterligare prishöjningar kommersiellt bedömas med försiktighet. Den genom liberaliseringen ökade konkurrensen på godstrafiksidan ger ytterligare anledning till varsamhet.»

Med detta SJ:s yttrande som bakgrund ställer man sig ytterligt tveksam till huruvida den senaste taxehöjningen ger vad den åsyftar, nämligen inkomstförstärkning för statens järnvägar.

Svar på fråga ang. den senaste taxehöjningens inverkan på statens järnvägars konkurrenskraft

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Vi har haft en relativt utförlig debatt i första kammaren om detta ämne tidigare i dag, och jag skall därför söka fatta mig kort.

Statens järnvägar skall ju täcka sina kostnader. Dessa kostnader har gått upp kraftigt. Treårsuppgörelsen på lönesidan innebär en kostnadsökning på 365 miljoner, eftersom lönekostnaden är 75 procent av SJ:s totala kostnader.

Man kan inte rationalisera bort allting; många anser ju att SJ redan rationaliserat för hårt. Lönehöjningarna måste därför till en del tas ut genom ökade taxor. Generellt sett har SJ:s taxor ungefär följt konsumentprisindex. Vissa taxor har höjts mera, helt enkelt därför att godstrafiken i viss utsträckning har subventionerat persontrafiken och därför att t. ex. fraktstycke-godstaxan, som är mycket dyrbar i hantering, blir särskilt kostsam för företaget.

I detta fall har SJ lagt fram förslag om taxehöjningar, som enligt företagets egen bedömning skulle ge ökade intäkter på 85 miljoner kronor. Regeringen har justerat upp höjningarna något därför att det annars är så mycket som fattas för att SJ skall kunna uppfylla det förräntningskrav som riksdagen står bakom och att man skulle riskera en mycket kraftigare förlust under nästa år.

Herr Börjesson i Falköping frågar nu, om detta leder till några ökade intäkter. Jag konstaterar att hans bedömning därvidlag helt strider mot SJ:s egen bedömning, som alltså innebar ökade intäkter på 85 miljoner kronor. Menar herr Börjesson på allvar att vi skulle ha skaffat 85—100 miljoner genom en motsvarande ökning av driftbidraget till SJ? Det vore väl det enda alternativet.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! En enkel fråga ger ju

inte anledning till någon större debatt. Men på statsrådets senaste fråga till mig, om denna inkomstförstärkning för SJ bör ske via statsbudgeten, vill jag svara att jag hela tiden stöder mig på vad SJ har föreslagit. Jag har varit i kontakt med järnvägsstyrelsen och frågat, huruvida den merhöjning som regeringen har beslutat verkligen skall ge någon inkomstförstärkning och i så fall hur mycket. Det svarades då att uppgifter om storleken därav inte går att erhålla. Från järnvägsstyrelsens sida påpekades också att transportutvecklingen visat vikande tendenser, speciellt i fråga om godstrafiken, malmtransporter och transporter för konjunkturkänsliga industrier. Den av Kungl. Maj:t beslutade större taxehöjningen skulle alltså inte komma att innebära en ytterligare inkomstökning proportionellt mot den tidigare beräknade ökningen.

Jag stannar där och konstaterar bara, att framtiden får utvisa huruvida höjningen verkligen ger den inkomstförstärkning som kommunikationsministern tror sig kunna räkna med.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag tror att det är nödvändigt att besvara kammaren med en enkel distinktion.

Herr Börjesson i Falköping nämnde inkomsterna på malmtransporterna. Om de blir större eller mindre än beräknat är inte i första hand en taxefråga utan beror främst på hur mycket maln LKAB säljer ute i världen och hur mycket man därför transporterar på malmbanan. Sjunker försäljningen — som den nu gör — blir ju transporterna mindre omfattande och därmed inkomsterna på malmbanan proportionellt mindre. I och för sig har detta ingenting med taxan att göra, men om taxan varit lägre än nu, skulle inkomsterna också ha ytterligare minskat.

Svar på fråga ang. fullgörandet av statens järnvägars skadeståndsskyldighet gentemot enskilda personer vid olycksfall

SJ:s inkomster beror sålunda icke enbart på taxan utan också på den allmänna konjunkturen. En sänkning av konjunkturnivån drabbar alla transportmedel; den har redan drabbat en hel del företag inom lastbilsbranschen o. s. v.

Den distinktionen tror jag att herr Börjesson måste hålla i minnet för att kunna driva en meningsfull diskussion om järnvägstaxor.

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Jag tackar för den senaste undervisningen.

Jag vill bara konstatera att taxehöjningen kommer att återverka även på andra transporter. Jag har här framför mig ett uttalande av järnvägsmannaförbundets ordförande Gustaf Kolare, som säger: »Taxehöjningar är mycket allvarliga för järnvägens framtid.»

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. fullgörandet av statens järnvägars skadeståndsskyldighet gentemot enskilda personer vid olycksfall

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har frågat mig om jag anser gällande riktlinjer och praxis vid statens järnvägar tillfredsställande beträffande utbetalning av ersättningar till enskilda personer respektive anhöriga vid inträffade dödsolyckor eller andra svårare olycksfall där SJ:s skadeståndsskyldighet är dokumenterad.

Vid reglering av skada till följd av statens järnvägars verksamhet söker SJ tillämpa den praxis som utvecklats vid domstolar eller vid frivilliga uppgö-

relser, t. ex. med försäkringsbolag. SJ har också lång egen erfarenhet av skadereglering på skilda områden. Vid mera komplicerade ersättningsyrkanden brukar den ersättningsberättigade företrädas av advokat. Skulle den ersättningsberättigade sakna ombud förekommer inte sällan att SJ uppmanar honom att anlita advokat. Skäliga advokatkostnader svarar SJ för utöver skadeståndet.

Vid större olyckor brukar SJ meddela anhöriga till omkomna hur ersättningsfrågorna handläggs och vilka uppgifter som erfordras för bedömning av ersättningsanspråken. I samband härmed upplyses också om att SJ svarar för skäliga advokatkostnader.

Enligt min mening finns inget att erinra mot den ordning som tillämpas för handläggning av ifrågavarande ärenden.

Vidare anförde:

Herr **NILSSON** i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på frågan.

Statsrådet säger sig inte ha någonting att erinra mot rådande ordning vid handläggningen av dessa ärenden. Det tycker jag är ledsamt. Jag har här en fotostatkopia som gäller handläggningen av Holmsvedenolyckan den 25 april 1966. Där utdömdes 2 000 kronor utöver de utgifter de efterlevande specificerat och dokumenterat i samband med dödsfallet.

Man måste i detta sammanhang uppmärksamma också en annan sak, nämligen ersättningen för kostnader för sorgkläder, som enligt vederbörandes uppgifter uppgått till cirka 1 800 kronor. SJ:s rättssektion yttrade om detta krav: »Med hänsyn till återstående bruksvärde medges ersättning med hälften av inköpspriset», alltså 900 kronor.

Svar på fråga ang. åtgärder för att nedbringa olycksfallsfrekvensen på vägarna

Det är alldeles klart att ett visst bruksvärde måste återstå, men å andra sidan har de efterlevande tvingats betala ut 1 800 kronor, vilket de ansåg vara en nödvändig utgift i samband med begravning av avliden make.

Summan 2 000 kronor blir alltså omedelbart reducerad till cirka halva beloppet. På mig verkar detta vara en uppseendeväckande låg ekonomisk kompensation vid en så allvarlig olycka.

Jag har ingen anledning att förmoda att just detta fall skulle betraktas på något särskilt sätt utan antar att det är fråga om ett genomgående betraktelsesätt. Enligt mitt sätt att se skulle därmed ersättningsbeloppen vara för låga. Det hade varit tacknämligt, om statsrådet velat studera saken litet närmare. Jag tror nämligen att man måste vara en aning generösare än detta speciella fall utvisar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Med anledning av herr Nilssons i Gävle fråga införskaffade vi upplysningar om de former enligt vilka SJ handlägger sådana fall. Dem fann jag inte något fel på.

Sedan tar herr Nilsson upp ett enskilt fall, i vilket ersättningsbeloppen enligt hans mening har varit för låga. Utan kännedom om detta fall saknar jag givetvis varje möjlighet att gå in på det.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag begär inte att statsrådet skall känna till detta enskilda fall, men vi måste väl ha klart för oss att den ståndpunkt SJ intagit i detta sammanhang också gäller i andra fall. Den är alltså typisk för den restriktivitet SJ visar vid bedömning av sådana frågor.

Jag hade också formulerat min fråga med utgångspunkt i detta fall. Naturligtvis kunde jag ha tagit upp andra

fall, i vilka en omprövning av bedömningen varit befogad.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag saknar fortfarande möjlighet att uttala mig om i vad mån omständigheterna i detta fall är typiska för handläggningen. Alltså kan jag icke med herr Nilsson i Gävle närmare diskutera denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. åtgärder för att nedbringa olycksfallsfrekvensen på vägarna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig, om jag avser att vidtaga några åtgärder för att nedbringa den höga döds- och olycksfallsfrekvensen på våra vägar, exempelvis genom att undanröja de värsta trafikfällorna.

I september 1962 fick väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i uppgift att till kommunikationsdepartementet inkomma med närmare redovisning av olycksfrekvensen inom landsbygdens allmänna vägnät och städernas infartsleder. Genom styrelsens redovisning fick vi ett samlat material rörande olyckornas fördelning i landet i dess helhet.

Med trafikolycksmaterialet som underlag har vidtagits och vidtas en rad snabbt verkande trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder på våra mest olycksbelastade vägsträckor. På de flesta av dessa sträckor har härigenom en betydande olycksreducering skett trots ökad trafik. Vägförvaltningarna har också ålagts att fortlöpande följa olycksutvecklingen i respektive län för att vi ständigt skall veta var olyckshindran-

Svar på fråga ang. åtgärder för att nedbringa olycksfallsfrekvensen på vägarna

de åtgärder är påkallade. Av denna anledning skall vägförvaltningen bl. a. föra särskilda trafikolyckskartor. Visar sig en vägsträcka speciellt olycksbelastad, görs regelmässigt en särskild undersökning för att finna lämpliga åtgärder att minska olycksriskerna.

Vid sidan av de mera kortsiktiga åtgärderna för att eliminera trafikfallor bedriver väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ett arbete för mer omfattande och långsiktiga förbättringar av trafik-säkerheten på våra vägar.

Vidare anförde:

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för svaret på min fråga. Bakgrunden till min fråga är som väl alla förstår det stora antalet döds-offer som trafiken på våra vägar kräver. Årligen dödas i trafiken inemot tusen-talet människor, och förra året var den dystra siffran över 1 000 människoliv. Vad jag frågat mig — och säkerligen också många andra frågat — är om vägmyndigheterna har uppmärksammat det förhållandet, att ett stort antal av dessa dödsolyckor inträffar på ett och samma ställe. Det kan vara en kurva på vägen, det kan vara en felaktig dosering, det kan vara ett backkrön eller dåliga siktförhållanden som är den direkta orsaken till att många onödiga dödsoffer under årens lopp krävs på ett visst ställe.

En andra fråga är den i vad mån vägmyndigheterna gjort och gör något för att avlägsna dessa trafikfallor. Jag har här en tidningsbild hämtad från E4:an vid Norrala, av en kurva som under årens lopp krävt minst 10 människoliv, står det här, och man är förvånad över att man inte har märkt att vägmyndigheterna där vidtagit några som helst åtgärder för att avlägsna de värsta trafikriskerna. Förhållandena är i stort sett desamma utefter våra länsvägar och bygdevägar, jag föreställer

mig att det i många fall skulle gå att undanröja dessa trafikfallor med relativt enkla åtgärder och till relativt låga kostnader.

Av statsrådets svar framgår att vägmyndigheterna har ålagts att fortlöpande följa olycksutvecklingen i respektive län. Jag är tacksam för det men jag skulle också vilja tillägga att det inte räcker med att bara följa utvecklingen, utan man måste också vidtaga praktiska och direkta åtgärder för att minska de stora dödsriskerna.

Herr talman! Detta är en utomordentligt allvarlig fråga. Icke minst inför den förestående trafikomläggningen tror jag att det är rätt angeläget att man från vägmyndigheternas sida snarast fullföljer dessa åtgärder och försöker avlägsna de mest riskabla trafikhindren och trafikfallorna för att nedbringa de alltför höga dödsiffrorna i trafiken.

Med detta ber jag än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Det är inte bara så att vi följer denna fråga utan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen försöker vidta just praktiska åtgärder så snabbt som möjligt för att komma till rätta med trafikfallorna. Jag fick senast i december en lång lista där man just visade hur man följt upp vissa särskilt olycksbelastade vägar och trafikfallor och försökt vidta praktiska åtgärder. Det var många olika ting. I en del fall hade man byggt om vägen till motorvägsstandard så snabbt som möjligt. I en del fall hade man infört hastighetsbegränsning, t. ex. söder om Stockholm vid Pershagen i Ytterjärna, tills den nya motorvägen blir klar. I en del fall hade man förbättrat signalanläggningarna vid en spårvägs korsning. I några fall hade man infört nya gångbanor. I ytterligare några fall hade man försökt få bort bropelare som trafikanter körde på. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redo-

Svar på fråga ang. en översyn av den nya förhandlingsordningen för statsanställda visar regelbundet vilka åtgärder de vidtar för att komma till rätta med trafikfallor.

Det exempel som herr Eriksson i Bäckmora nämnde från Gävleborgs län känner jag inte närmare till, men jag är övertygad om att vägförvaltningen har sin uppmärksamhet riktad på saken. Jag tycker det är bra att herr Eriksson nämnde det. Vi har alla anledning att intressera oss för dessa frågor och göra myndigheterna uppmärksamma på vägsträckor som kan anses vara särskilt farliga.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag är tacksam för den positiva inställning som statsrådet Palme har i denna fråga — jag hade naturligtvis inte väntat mig något annat. Jag vet också att stora vägombyggnader planeras och att en hel del förebyggande åtgärder har vidtagits för att minska trafikolyckorna. På många håll — och i vissa fall utefter länsvägarna — dröjer det emellertid åtskilliga år innan man kan påräkna någon direkt omläggning och förbättring. I sådana fall borde man kunna rätta en del kurvor och rensa vägkanterna från blocksten, som många gånger har bidragit till att trafikoffrar har krävts. Jag är emellertid tacksam för att propäer har sänts ut till vägmyndigheterna och för att man är beredd att praktiskt vidtaga de åtgärder som statsrådet nämnde.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. en översyn av den nya förhandlingsordningen för statsanställda

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, om jag avser att ta initiativet till en översyn av den nya förhandlingsordningen för statsanställda på grundval av de erfarenheter som vunnits under den tilländalupna lärarkonflikten.

Förhandlingsordningen mellan staten och statstjänstemännens huvudorganisationer regleras i det huvudavtal som träffats den 29 december 1965 mellan statens avtalsverk och huvudorganisationerna. Avtalet gäller tills vidare med en uppsägningstid av sex månader. Om förhandlingsordningen skall ändras, måste detta därför ske genom att gällande avtal sägs upp av någon av parterna. Parterna får därefter träffa avtal om ny förhandlingsordning. Jag avser inte att ta något initiativ till en sådan ändring.

Härutöver vill jag nämna följande.

När frågan om reform av de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt underställdes riksdagen, stod det klart att vissa frågor som hade anknytning till förhandlingsrätten borde utredas ytterligare. Intresset av en snar reform ansågs dock väga så tungt, att uppskov i avvaktan på vidare utredningar inte borde komma i fråga. Utredning pågår redan av vissa särskilda frågor. Det var vidare uppenbart att reformen hade en så genomgripande innebörd, att anledning till ytterligare överväganden kunde uppkomma sedan reformen genomförts i praktiken.

Jag kommer inom den närmaste tiden att föreslå att en utredning tillkallas med uppgift bl. a. att undersöka hur de olika detaljerna i förhandlingsrättssystemet fungerat i praktiken och att lägga fram de eventuella förslag till ändring i systemet som utredningen anser behövas.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret, som i flera av-

Svar på fråga ang. en översyn av den nya förhandlingsordningen för statsanställda

seenden synes mig tillfredsställande. Vissa särskilda frågor på förhandlingsrättsområdet utredes redan, och civilministern avser att tillkalla en utredning för att undersöka även andra detaljer. Detta anser jag positivt. Men samtidigt utgör första delen av svaret ett nytt exempel på civilministerns lek med fiktionen av statens avtalsverk som ett självständigt organ, som handlar som om det icke hade någon kontakt med eller tog någon hänsyn till vad en civilminister kunde vilja tänka i olika frågor. Det som i svaret sägs om att parterna skall träffa nytt avtal, är formellt riktigt; men den ena parten är statens avtalsverk, och vad som måste tas till förnyat övervägande — det illustreras alltså i svaret — är fördelningen av kompetens och ansvar mellan de olika personer och organ som agerar på den statliga sidan.

Organisationerna har formellt att förhandla med statens avtalsverk, men i bakgrunden skyntar med den äran civilministern och givetvis med lika stor ära även finansministern samt litet längre bort, när det gäller lärarförhandlingar, ecklesiastikministern.

Jag skulle bara vilja anföra en sak till. När man nu skall tillkalla ifrågasvarande utredning, är det en mycket allvarlig fråga som måste lösas — och jag hoppas civilministern delar min uppfattning därvidlag — nämligen möjligheten att förhindra samhällsfarliga konflikter utan — observera utan — att statstjänstemännens rätt därvid åsidosättes eller hotas. Definitionen av begreppet samhällsfara är i huvudavtalet mycket vag och föga preciserad. Kan en samhällsfarlig konflikt icke undvikas, återstår ingenting annat än tjänstepliktslagstiftning. Men en sådan löser ju i och för sig inte de intressefrågor, varom konflikt råder.

Finns det inte, herr civilminister, när vi nu skall få denna utredning, bättre vägar att gå? Tjänstepliktslagstiftning innebär alltid ett hot om ensidig lösning av problematiken.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, om jag tänker ta initiativ till en översyn av den nya förhandlingsordningen. Jag vill understryka ordet förhandlingsordning. Det är detta som jag har svarat på. Förhandlingsordningen är fastställd i ett avtal mellan parterna.

Jag trodde ändå att herr Nordstrandh som fackligt aktiv SACO-medlem använde samma terminologi som vi på den andra sidan, då det gäller fackliga angelägenheter. Om herr Nordstrandh frågar om förhandlingsordningen, talar jag om hur den förhandlingsordningen är konstruerad.

Sedan tar herr Nordstrandh upp frågan om att förhindra samhällsfarliga konflikter. Jag tror inte, herr talman, att den frågan lämpar sig för en diskussion inom ramen för frågeinstitutet. Önskar herr Nordstrandh en utförligare diskussion på den punkten, vill jag uppmana honom att komma tillbaka i interpellationsform. Jag hoppas att vi då med talmannens medgivande får tillräckligt utrymme att diskutera frågan.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Ja, herr civilminister, jag skall gärna återkomma i interpellationsform, om civilministern lovar att ge mig svar på den interpellationen inom rimlig tid, så att man inte behöver stå här i slutet av maj och på talmannens tysta uppmaning måste rusa ner från talarstolen så fort som möjligt.

Beträffande begreppet förhandlingsordning så vet jag faktiskt vad en sådan är — jag har läst på — men vad frågan här gäller, är alltså vad den ena parten — avtalsverket — gör eller inte gör med hänsyn till vad civilministern skulle kunna vilja. Civilministern kan naturligtvis inte formellt ta initiativ till en ändring, men civilministern kan lyfta på luren och ringa till någon av herrarna i avtalsverket och säga att här är

Svar på fråga ang. en översyn av arbetsgivarpartens organisation på den statliga sidan

en sak som ni bör överväga. Då kommer vederbörande förmodligen inte att säga upp avtalet man kommer åtminstone att ta upp en diskussion om det; civilministern har onekligen ett visst inflytande i ett sådant sammanhang; annars vore det bra dåligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13**Svar på fråga ang. en översyn av arbetsgivarpartens organisation på den statliga sidan**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat mig, om jag ämnar ta initiativ till en av det gångna årets erfarenheter betingad översyn av arbetsgivarpartens organisation på den statliga sidan.

Enligt den proposition som låg till grund för inrättande av statens avtalsverk skulle verkets organisation över ses i samråd med statskontoret sedan arbetet i verket kommit i gång. En sådan översyn är för närvarande aktuell.

Som jag nyss nämnt i mitt svar på en fråga av herr Nordstrandh avser jag att föreslå att en utredning tillkallas med uppgift att överväga vissa frågor som sammanhänger med förhandlingsrätten. Denna utredning kommer att vara oförhindrad att lägga fram förslag till ändring i arbetsgivarpartens organisation, om utredningen anser att en sådan ändring bör ske.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för att också jag fick svar på min fråga.

Svaret är ganska tillfredsställande. Riksdagens beslut att avtalsverkets organisation skall överses i samarbete

med statskontoret, sedan arbetet i verket kommer i gång, har jag emellertid inte uppfattat så, att det syftade till en så vittomfattande översyn av organisationen som jag efterlyser utan mera till en eventuell omorganisation av de olika arbetsenheternas funktion. Nu finner jag av civilministerns svar att statsrådet anser den utredning som nu är tillsatt vara oförhindrad att ompröva arbetsgivarpartens organisation. Jag tycker nog att ordet oförhindrad är litet vagt. Jag hade hellre sett att statsrådet givit uttryck för sin uppfattning att en sådan översyn verkligen måste komma till stånd.

Jag vill göra den personliga reflexionen — som det gångna årets avtalsförhandlingar väl ger anledning till — att den konflikt vi då upplevde kanske var onödig. Jag uppfattade saken så, att statens avtalsverk med det sätt på vilket förhandlingsrätten fungerade inte var vad man menar med förhandlingskapabel, eftersom det besked som avtalsverket gav sedan inte blev bindande. Därför menar jag att den översyn som skall göras måste syfta till två saker, antingen att verkligen ge statens avtalsverk vidgade befogenheter eller också att gå tillbaka till den gamla ordningen och koppla in civilministern direkt i förhandlingarna. Det är nämligen fullständigt omöjligt för den, som inte suttit som part under förhandlingarna, att bilda sig en uppfattning om de argument och motargument som där framförts och att sedan ta ställning till de många gånger väsentliga frågor det gäller.

I detta sammanhang vill jag också säga att även frågan om riksdagens löne delegation och dess ställning borde tas upp till övervägande. Faktum är att löne delegationen vid höstens förhandlingar inte bereddes tillfälle att följa förhandlingarna på det sätt man tänkt sig när riksdagen beslöt om löne delegationens funktion. Det beslutet inne

Svar på fråga ang. en översyn av arbetsgivarpartens organisation på den statliga sidan

fattade ju att lönedlegationen skulle hållas orienterad om pågående förhandlingar och därigenom ha möjlighet att uttala sig om de riktlinjer som den statliga förhandlingsparten följer samt deras tillämpning i olika förhandlingskedan. Jag har uppfattat det så, att lönedlegationen inte beretts tillfälle att följa förhandlingarna på det sätt som avsågs.

Slutligen vill jag med åberopande av statsrådets inlägg i remissdebatten om att den statliga arbetsgivaren har en relativt svag ställning säga att jag inte delar den uppfattningen. Jag tycker inte att den gängna avtalsrörelsen visat att de båda parterna, den statliga arbetsgivaren och statstjänstemannaorganisationen, var i verklig mening jämställda, vilket ju är grundtanken bakom förhandlingsrättslagstiftningen. Vi skall komma ihåg att det är staten som har den ekonomiska makten och lagstiftningsmakten.

En annan faktor, som givetvis spelar en viss roll, är vilken civilminister vi har. Det kan emellertid inte gärna vara detta herr statsrådet syftade på med sitt uttalande att den statliga arbetsgivarparten för närvarande befinner sig i underläge.

Herr talman! Jag vill till slut bara framhålla att jag hoppas att den begärda översynen kommer till stånd i så god tid, att den kan leda till omorganisation av avtalsverket före kommande förhandlingar.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **GUSTAFSSON**:

Herr talman! Även fru Kristensson utvidgar diskussionen till en omfattning, som inte faller inom ramen för det enkla frågeinstitutet. Om jag skulle ta upp alla de saker hon tog upp, finge vi i realiteten en interpellationsdebatt. Jag vill därför ge fru Kristensson samma rekommendation, som jag nyss lämnade herr Nordstrandh, att inte ta upp dessa spörsmål när tiden är så begrän-

sad som i samband med besvarandet av en enkel fråga.

Det måste vara fråga om en missuppfattning när fru Kristensson hävdar att avtalsverket inte är förhandlingskapabelt. Det är ju avtalsverket som har skött förhandlingarna och det har följt den ordning som var förutsatt vid genomförandet av reformen, nämligen att avtalsverket skulle ha kontakter med regeringen. Detta har avtalsverket haft — såsom jag även tidigare framhållit — och det är uppenbart att det måste ha denna förbindelse med regeringen om systemet skall fungera.

Det finns vidare en part i detta sammanhang, vilken man inte skall glömma bort. Den formella beslutanderätten ligger i detta sammanhang inte alls inom lönedlegationen och inte heller hos tjänstemännen i avtalsverket utan hos avtalsverkets styrelse. Det är denna som har uppdraget att fatta beslut om olika åtgärder i samband med en förhandlingsomgång.

Låt mig till slut bara framhålla, att jag trots allt vågar vidhålla mitt påstående under remissdebatten, att den offentliga arbetsgivaren i många avseenden har en svagare och besvärligare ställning i avtals-sammanhang än vad som gäller för den privata marknadens arbetsgivare. Detta beror inte minst på att det område det gäller — i varje fall vid en generell jämförelse med den privata marknaden — är betydligt känsligare för konfliktåtgärder.

Jag vill därmed inte ha sagt att inte också vissa områden på den privata sidan kan vara mycket känsliga, kanske lika känsliga för stridsåtgärder som den offentliga sektorn. Generellt sett tror jag ändå man vågar påstå, att den offentliga verksamheten är mera känslig för störningar i form av arbetskonflikter än den privata sidan. Därmed följer uppenbarligen också att den offentliga arbetsgivaren också har en känsligare ställning än vad som är fallet på den privata sidan.

Svar på interpellation ang. de amerikanska bombangreppen mot Nordvietnam

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Om jag hade hyst den förhoppningen att civilministern skulle ha velat erkänna att erfarenheterna av det gångna årets förhandlingar inte varit helt tillfredsställande och har givit vid handen att en översyn av arbetsgivarpartens organisation vore motiverad, har jag nu efter herr statsrådets senaste inlägg blivit besviken på denna punkt.

Jag efterlyste i mitt föregående inlägg, om herr statsrådet aktivt ville medverka till att denna utredning i första hand skulle syssla med en omorganisation av avtalsverket. Jag fick inget svar på denna fråga och jag tyckte att herr statsrådets, såsom jag uppfattade det, negativa attityd till detta väsentliga problem inte var särskilt löftektrik.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag tror att fru Kristensson kan dämpa sin besvikelse härvidlag, ty jag är medveten om — vilket jag framhöll i remissdebatten — att det finns vissa saker i detta sammanhang som kan föranleda funderingar om huruvida förhållandena inte kunde ordnas på ett bättre sätt. Och jag skulle tro att de flesta av de propåer, som fru Kristensson framförde i sitt första anförande, tillhör den kategori som man kan sätta sig ned och fundera över. Däremot vill jag inte i dag säga vilket resultatet av sådana funderingar kan bli.

Jag tror inte heller att huvuduppgiften för en utredning eller beredning på detta område skall anses vara avtalsverkets interna organisation, ty den interna organisationen för avtalsverket skall — som jag framhållit i interpellationssvaret — prövas i samråd med statskontoret. Men det är alldeles uppenbart att det kan finnas anledning att ta upp frågan om relationerna på arbetsgivarsidan, och avsikten är även

att i detta sammanhang göra en prövning av hur det hela fungerat och om vi kan få det att fungera på ett bättre sätt.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det senaste inlägget, som jag tyckte i alla fall var mera positivt än det tidigare. — Jag kan också förstå att huvuduppgiften för utredningen inte skall vara avtalsverkets organisation, men jag hävdar ändå att det är den mest brådskande frågan och att man därför bör starta med att söka lösa den.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på interpellation ang. de amerikanska bombangreppen mot Nordvietnam

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat mig, om regeringen förbereder nya initiativ för att kräva slut på de amerikanska bombningarna av Nordvietnam och tillbakadragande av de amerikanska trupperna från Vietnam. Han har vidare frågat, om regeringen förbereder initiativ för humanitära insatser i Nordvietnam.

Den svenska regeringen har vid många tillfällen klargjort sin inställning i Vietnam-konflikten. Vi har klart uttalat att vi ansluter oss till den uppfattning, som bl. a. framförts av FN:s generalsekreterare U Thant, att ett ovillkorligt inställande av bombningarna i Nordvietnam är ett nödvändigt första steg för att skapa en situation som kan leda till förhandlingar mellan de stridande parterna och till en gradvis minskning av krigsaktiviteten på ömse sidor. På amerikansk sida synes man alltjämt, som en förutsättning för

Svar på interpellation ang. de amerikanska bombangreppen mot Nordvietnam

ett nytt bombstopp i norr, kräva tydliga tecken på att nordsidan är villig besvara ett sådant steg genom att i någon form »nedtrappa» sin egen militära verksamhet. Ingenting tyder på att den amerikanska regeringen skulle vara beredd att fränfalla detta krav eller att de uttalanden, som på senaste tiden gjorts av representanter för Hanoi-regeringen, skulle ha föranlett en ändrad attityd hos ledningen i Washington.

Man befinner sig dess värre, förefaller det mig, i ett ännu så länge oförändrat dödläge.

Skall man — och jag vågar trots allt tro att detta är vad alla parter önskar — komma fram till en punkt där förhandlingsviljan på ömse sidor leder fram till verklig kontakt, så har jag svårt att tro att det kan ske genom offentligt framförda krav från den ena eller andra regeringens sida eller genom initiativ i världspublicitetens rampljus. Man påverkar inte skeendet i önskad riktning med sådana metoder. I en så kritisk och ömtålig situation som nu råder i Vietnam är ingen bebjänt av dylika utspel — allra minst de människor som dagligen utsätts för krigets ohyggliga påfrestningar.

Den svenska regeringen har ingen lösning att föreslå i dag. Men jag är övertygad om att inför de faror som en fortsatt intensifiering av Vietnamkriget innebär en väg till fred trots allt skall kunna finnas. En allt starkare opinion i världen, däribland den svenska, kräver ett slut på kriget. I den mån möjligheter kan yppa sig för Sverige eller något annat i konflikten icke inblandat land att göra en insats till förmån för en förhandlingslösning blir det nödvändigt att iaktta total diskretion. Vi följer på svensk sida med all uppmärksamhet utvecklingen. Skulle det visa sig att vi kan på något sätt bidra till strävandena att åstadkomma fred i Vietnam, så kan herr Hermansson vara övertygad om att vi inte skall tveka att lämna ett sådant bidrag.

Med anledning av herr Hermanssons andra fråga vill jag meddela följande.

Under de senaste åren har vid flera tillfällen statliga medel ställts till förfogande för humanitära insatser i Vietnam genom svenska Röda Korsets förmedling. Bidragen har varit avsedda för såväl Sydvietnam som Nordvietnam och FNL. För någon månad sedan har vi instruerat det svenska sändebudet i Peking att begära tillstånd att besöka Hanoi. Han befinner sig där just nu för att med representanter för Nordvietnams regering och för FNL överlägga om vad som från svensk sida kan göras för att bidra till hjälp åt civilbefolkningen.

Vidare anförde:

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Det har länge förelegat ett utförligt material om verkningarna av den barbariska krigsföring som de amerikanska och med dem allierade trupperna bedriver i Sydvietnam. Jag vill erinra om den Svarta bok som publicerats av Kommittén för avslöjande av krigsförbrytelser och enligt vilken under elva år av intervention och angrepp dödats 170 000 människor och sårats 800 000 människor. Även när det gäller verkningarna av de amerikanska flygbombardemangen mot Nordvietnam finns talrika vittnesbörd, också av svenska besökare såsom Sara Lidman och Victor Vinde, om offren i människoliv och om den materiella förstörelsen.

Kriget i Vietnam är avlägset bara efter gamla mått. I kärnvapnets och jetplanens tidsålder försiggår det in på våra gränser. Det är här och nu. Medan vi åker till arbetet, gör vårt jobb, tittar på TV, diskuterar här i riksdagen flyger de amerikanska bombplanen ut på sina räder. Industrianläggningar, kommunikationer, skolor, sjukhus bombas sönder. Människor mördas. De dränks i brinnande napalm, slits sönder av de amerikanska specialbombernas rak-

Svar på interpellation ang. de amerikanska bombangreppen mot Nordvietnam

bladsvassa skärvor. I rummet bredvid vårt bedrivs denna tortyr, denna utrotning av människor. Om vi inte vore nästan döva skulle vi varje minut höra skriken och stönet.

Den amerikanske journalisten Harrison Salisburys reportage var en nyttig påminnelse om riktigheten i de nordvietnamesiska myndigheternas egna uppgifter. Amerikanska bombplan vräker varje dygn ut sin bomblast över ett land och ett folk, med vilket Förenta staterna icke anser sig vara i krig. Medborgarna i Nordvietnam — som ser sina fabriker, boningshus, skolor och sjukhus bombas sönder, som ser sina anförvanter såras och dödas och själva svävar i livsfara — har förmodligen en annan syn på frågan, om krig råder. Ett faktum som alla erkänner är att bombningarna åstadkommer stora skador. De uppges ha större omfattning än de mest intensiva flygbombardemangen av Tyskland under det andra världskriget och närmar sig effekten av atombomben mot Hiroshima.

Hjälpbehovet måste under sådana förhållanden vara enormt. Samtidigt som jag tackar för utrikesministerns svar på min interpellation vill jag speciellt uttrycka min tillfredsställelse över hans besked att det svenska sändebudet i Peking just nu befinner sig i Hanoi för att med representanter för Nordvietnams regering och för FNL överlägga om vad som från svensk sida kan göras för att bidra till hjälp åt civilbefolkningen. Svaret på denna min fråga är alltså mycket positivt. Jag hoppas att riksdagen skall underlätta ett fullföljande av detta regeringens initiativ genom att bevilja de i en kommunistisk motion begärda anslagen på sammanlagt 20 miljoner kronor för humanitär hjälp åt Nordvietnam och FNL.

Den första delen av min fråga gällde initiativ för att kräva slut på de amerikanska bombningarna av Nordvietnam och tillbakadragande av de amerikanska trupperna från Vietnam. Utrikesmi-

nistern upprepar sin och regeringens anslutning till generalsekretörare U Thants uppfattning, att ett ovillkorligt inställande av bombningarna i Nordvietnam är ett nödvändigt första steg för att få en början till slut på kriget i Vietnam.

Jag instämmer i denna uppfattning. Tyvärr tyder ingenting på att den amerikanska regeringen — som utrikesministern också nämner — skulle vara beredd att för närvarande tillmötesgå detta krav. I pressen talas om att en ytterligare intensifiering av bombningarna tvärtom förberedes.

I detta läge tror jag att det är nödvändigt att folk, partier, regeringar och individer ännu klarare än tidigare uttalar sin mening om det amerikanska anfallskriget och den folkutrotning som bedrivs i Vietnam. De regeringar och folk, som vill göra en insats för freden i Vietnam, måste tillgripa skarpare ord och konsekventa gärningar, om deras inställning skall förstås av de makt-havande i Washington.

Utrikesministern erinrar själv om att en allt starkare opion i världen, däribland den svenska, kräver ett slut på kriget. Denna starka och riktiga uppskattning av opinionens roll tycks mig stå i motsättning till vad som något tidigare sägs i interpellationssvaret, där offentligt framförda krav från den ena eller andra regeringens sida inte sägs leda till något resultat. Regeringarna och folkrepresentationerna bör tvärtom enligt min mening begagna varje tillfälle att delta i opinionsrörelsen. Viktiga krav som bör uttryckas är förutom att de amerikanska bombningarna av Nordvietnam måste upphöra, att de amerikanska trupperna helt dras bort från Vietnam och att nationella befrielsefronten erkännes som företrädare för Sydvietnam. Vad de människor som dagligen utsättes för krigets ohyggligaste påfrestningar framför allt begär av oss är ett klart fördömande av det amerikanska anfallskriget.

Svar på interpellation ang. de amerikanska bombangreppen mot Nordvietnam

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang när vi diskuterar Vietnam beröra ytterligare en fråga. I opinionsbildningen är det viktigt att man inte tar ställning på ett sätt som kan missbrukas av krafter som man egentligen inte vill gynna. Jag anser det beklagligt om statsminister Erlander i ett svarstelegram till Bertrand Russell uttryckt sig på ett sådant sätt, att detta av exempelvis Svenska Dagbladet kunde tolkas som ett ställningstagande mot den s. k. tribunalen, som avser att objektivt undersöka uppgifterna om amerikanska krigsförbrytelser. Att vårt land skulle bevilja visum för personer från Nord- och Sydvietnam, som skulle delta i ett vittnesförhör inom tribunalens ram, anser jag självklart.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Såsom herr Hermansson riktigt påpekade har den svenska regeringen vid åtskilliga tillfällen givit sin mening till känna beträffande den amerikanska politiken i Vietnam. När vi har skildrat krigets fasor, tycker jag inte att vi har stått herr Hermansson långt efter. Jag erinrar om att jag bl. a. vid Förenta Nationernas senaste församling yttrade mig på följande sätt: »Det krig som nu rasar i Vietnam medför omätliga lidanden och förstörelse för landets befolkning. Byar läggs i ruiner. Grus, spillror, aska, lemlästade människor, flyende hemlösa kännetecknar dess framfärd. Det innebär dessutom ett hot mot freden i Asien och kanske i hela världen.»

Vid ett annat tillfälle uttryckte jag mig på följande sätt: »Det vietnamesiska folkets lidanden bränner sig för varje dag allt djupare in i vårt medvetande. Att ett folk på detta sätt skall utsättas för krigets gissel år efter år, årtionde efter årtionde är en utmaning mot all moral. Ingen nation i världen kan ställa sig likgiltig till vad som sker i Vietnam.»

Jag har sålunda samma uppfattning som herr Hermansson om att vad som sker i Vietnam — även om det kan synas avlägset från vårt eget lands gränser — rör oss alla, och vi bör därför alla reagera på det sätt som herr Hermansson har gjort och som den svenska regeringen också har gjort.

Då anser emellertid herr Hermansson att vad som sägs i slutet av mitt interpellationssvar skulle stå i motsättning till vad som sägs där tidigare. När jag talar om aktioner som verkställs i offentlighetens rampljus, menar jag de fredsaktioner som kommit till stånd i olika sammanhang. Det är fredsaktioner, initiativ, som tagits från åtskilliga länder, och jag tror att herr Hermansson mycket väl kan förstå att om man försöker åstadkomma fred på det sätt som skett kan det knappast leda till några påtagliga resultat.

Jag har tvärtom understrukt att om något skall göras, måste det ske med den allra största diskretion, och jag kan mycket väl förstå det läge som FNL eller ledningen i Hanoi skulle försättas i, därest man i offentlighetens ljus satte sig vid ett förhandlingsbord med amerikanerna. Herr Hermansson måste förstå att det skulle vara synnerligen svårt att förfara på det sättet. Vi vill från svensk sida inte försätta den sidan av de stridande i ett sådant läge.

Jag vill bara ge detta förtydligande för att herr Hermansson inte skall missförstå vad som sägs i interpellationssvaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet motionen nr 321;
till konstitutionsutskottet motionerna nr 322—339;

Interpellation ang. generell befrielse från stämpelskatt vid sammanslagning av kommunala bostadsföretag i samband med kommunsammanläggning

till statsutskottet motionerna nr 340—363;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 364;

till statsutskottet motionerna nr 365—383;

till bevillningsutskottet motionen nr 384;

till statsutskottet motionerna nr 385—392;

till bankoutskottet motionen nr 393;

till statsutskottet motionerna nr 394 och 395; samt

till bevillningsutskottet motionerna nr 396—419.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg kungörelsen om statsbidrag till viss linjetrafik på landsbygden, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna nr 421—426;

till bankoutskottet motionerna nr 427 och 428;

till lagutskott motionen nr 429;

till statsutskottet motionen nr 430;

till lagutskott motionerna nr 431—449;

till konstitutionsutskottet motionen nr 450;

till lagutskott motionerna nr 451—453;

till statsutskottet motionen nr 454;

till jordbruksutskottet motionerna nr 455—459; samt

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 460—473.

§ 16

Föredrogs den av fru *Jäderberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående utbetalningen av studiemedel enligt studiehjälpsreglementet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 17

Interpellation ang. generell befrielse från stämpelskatt vid sammanslagning av kommunala bostadsföretag i samband med kommunsammanläggning

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LARSSON** i Luttra (cp), som yttrade:

Herr talman! I samband med kommunsammanläggning aktualiseras ofta frågan om sammanläggning av de i den nya kommunen befintliga kommunala bostadsföretagen till ett företag. Emellertid har den omständigheten, att stämpelskatt kan uttagas vid överlåtelse av den fasta egendomen i samband med sammanläggning av kommunala bostadsföretag, ofta utgjort ett hinder för sådana sammanläggningar. Även om lagfartsstämpeln i dylika fall icke utgår med dubbelt belopp, kan den på grund av storleken av fastighetsbeståndets värde utgöra en betydande belastning för företagen. Företag av denna typ kan icke gärna täcka de därigenom uppkomna ökade kostnaderna genom att uttaga högre hyror. Visserligen kan mot en befrielse från stämpelskatt i dylika fall invändas att en gemensam förvaltning i viss utsträckning kan anordnas utan att en formell sammanläggning sker. Det torde dock vara mest rationellt att även en formell sammanläggning sker.

Interpellation ang. domänverkets förvärv av jordbruks- och skogsfastigheter

Frågan har behandlats i ett par motioner i riksdagen, vilka dock inte föranledde några åtgärder. Bevillningsutskottet och riksdagen synes dock icke ha uttalat sig direkt angående den situation som föreligger vid sammanläggningar av kommunala bostadsföretag i samband med kommunsammanslagningar. Som även framgår av en framställning till Kungl. Maj:t från Svenska kommunförbundet framstår det som synnerligen angeläget att det hinder som stämpelskatten utgör för tillskapande av en rationell förvaltning i nu berörda fall undanröjes. Enligt 56 § stämpelskatteförordningen kan Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t förordnar, när synnerliga skäl är därtill, medge befrielse från eller återbetalning av stämpelskatt. Från kommunernas synpunkt vore det därvid lämpligast om generell befrielse från stämpelskatt kunde medgivas i de fall sammanläggning av kommunala bostadsföretag sker i samband med kommunsammanslagningar.

Med åberopande av det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Avser statsrådet att vidtaga åtgärder för generell befrielse från stämpelskatt i de fall då kommunala bostadsföretag sammanslås i samband med kommunsammanslagningar?

Denna anhållan bordlades.

§ 18

Interpellation ang. domänverkets förvärv av jordbruks- och skogsfastigheter

Ordet lämnades på begäran till

Herr DAHLGREN (cp), som yttrade:

Herr talman! Lantbruksnämnden i Östergötlands län har under åren 1958—1965 omreglerat byn Ryd i Västra Ny socken. Av fyra fastigheter med dålig

arrondering bildades därigenom två fastigheter med god arrondering, en på 415 hektar och en på 86 hektar, övervägande delen skogsmark. Den större fastigheten var till helt nyligen i lantbruksnämndens ägo, och enligt nämndens beslut i mars 1964 skulle av nämndens innehav i Ryd bildas en bärkraftig, kombinerad jord- och skogsbruksenhet för en innehavare, bosatt på fastigheten.

Enligt beslut av lantbruksstyrelsen har emellertid domänverket nu fått förvärva fastigheten. Förvärvet föregicks av anbudsgivning, varvid domänverket avgav ett anbud som låg nästan hundra procent över lantbruksnämndens värdering av den nybildade fastigheten. Nämnden hade värderat denna till 731 000 kronor, men domänverkets anbud slutade på 1,4 miljon kronor. Därmed hade givetvis enskilda anbudsgivare ingen möjlighet att på allvar kunna konkurrera om fastigheten.

Sedan ärendet överlämnats till lantbruksstyrelsen blev resultatet genom en bytestransaktion att 1) domänverket fick förvärva den nya fastigheten i Ryd, 2) lantbruksnämnden i Kopparbergs län fick från en enskild skogsägare överta ett antal mindre fastigheter och 3) att denne skogsägare fick förvärva kronoparken Ålberga i Södermanland.

Detta fick sålunda till följd att lantbruksnämndens i Östergötland planer på att den nybildade stora fastigheten i Ryd skulle övertas av en enskild person, bosatt på fastigheten, inte kunde förverkligas. Den mark som lantbruksnämnden köpt ihop i rationaliserings-syfte förblev i statens ägo. Mest anmärkningsvärt är dock enligt min mening att detta skedde som en följd av ett formligt överbud från domänverkets sida.

Med hänvisning till den motivering som jag anført anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställa följande fråga:

Anser statsrådet att domänverket bör delta i anbudsgivning på jordbruks- och

Interpellation ang. utbetalandet av sjukpenning

skogsfastigheter med anbud som kraftigt överstiger av lantbruksnämnd företagen aktuell och sakkunnig värdering av fastigheterna? Vilka följder anser statsrådet att detta kan få på 1) enskilda personers möjligheter att kunna konkurrera om de mest begärliga fastigheterna och 2) den allmänna prisnivån på jord- och skogsbruksfastigheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 19**Interpellation ang. utbetalandet av sjukpenning**

Ordet lämnades på begäran till

Fru JOHANSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Från och med den 1 januari 1967 inträdde vissa förändringar beträffande reglerna för den allmänna sjukförsäkringen. De nya reglerna innebär för den sjukförsäkrade i flera avseenden bättre förmåner: högre sjukpenningbelopp och slopande av två av de tre karensdagarna, moderskapspenningen höjs o. s. v.

I och med dessa förbättringar samt den skärpta kontrollen av sjukskrivna kommer de lokala försäkringskassornas arbetsuppgifter att i väsentlig grad öka och i sin tur bidra till högre administrativa kostnader.

I 1965 års informationsmaterial, som tillställts alla försäkringstagare, fanns angivet på s. 20, »Hur sjukhjälp och moderskapsförmåner utbetalas», att sjukpenning utbetalas antingen kontant vid besök på kassan eller på postgiro högst en gång i veckan. Denna regel har i stort sett tillämpats med undantag av när särskilda, ömmande omständigheter förelegat.

I de nya informationer som utsänts för 1967 har denna information uteslutits, vilket i praktiken innebär att den sjukskrivne försäkringstagaren kan göra anspråk på att varje dag få lyfta sin

sjukpenning och som följd härav förorsaka försäkringskassorna en väsentligt större arbetsbelastning, som ingalunda gagnar den sjukförsäkrade i det långa loppet.

Med undantag av särskilt ömmande fall skulle en regel om utbetalning av sjukpenning var 7:e dag vara väl avpassad. Under alla förhållanden borde större klarhet beträffande tillämpningsföreskrifterna utformas och delgivas försäkringsdagarna.

Under återopande av vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Gäller regeln om sjukpenningens utbetalande högst en gång i veckan även enligt 1967 års bestämmelser och — om så är fallet — vill statsrådet medverka till att allmänheten informeras härom?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr förste vice talmannen:

nr 474, av herr *Bohman m. fl.*, om rösträtt för utlandssvenskar vid 1968 års val till andra kammaren,

nr 475, av herr förste vice talmannen *von Friesen*, om tidsbegränsning av anföranden i frågedebatter,

nr 476, av herr *Krönmark*, om viss offentlighet i arbetet inom riksdagens utskott, m. m.,

nr 477, av herr *Ohlin m. fl.*, om rösträtt för utlandssvenskar vid 1968 års val till andra kammaren,

nr 478, av herr *Ringaby*, om rätt att ingiva motion till kammarens kansli,

nr 479, av herr *Åkerlind m. fl.*, om lekmannainflytande vid beslut om åtal i tryckfrihetsmål,

nr 480, av herr *Bohman m. fl.*, om höjda anslag till försvaret, m. m.,

nr 481, av herr *Bohman m. fl.*, om bättre bevakning av vapenförråd,

nr 482, av herr *From*, om centralisering av vapen- och sprängämnesförråd,

nr 483, av herr *Hansson* i Skegrie, om en global samordning på biståndsverksamhetens område,

nr 484, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, angående det svenska biståndet till u-länderna,

nr 485, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om skydd för svenska investeringar i u-länderna,

nr 486, av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Hedin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Information om Sverige i utlandet,

nr 487, av herrar *Nilsson* i Gävle och *Lorentzon*, om slopande av långresor med örlogsfartyget Älvsnabben,

nr 488, av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*, om avbrytande av arbetet med Viggenprojektet,

nr 489, av herr *Oskarson m. fl.*, om höjda anslag till militära frivilligorganisationer,

nr 490, av herr *Oskarson m. fl.*, angående återkallande av förordnande för värnpliktigt befäl,

nr 491, av herrar *Ståhl* och *Hansson* i Skegrie, om kontinuerlig redovisning till statsutskottet av större försvarsanslags återverkningar i vissa hänseenden,

nr 492, av fröken *Wetterström m. fl.*, om höjt anslag till Frivilliga djursjukvården i krig,

nr 493, av fröken *Wetterström m. fl.*, om höjt anslag till Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m.,

nr 494, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, angående intagningsprövningarna till lärarhögskolor och seminarier,

nr 495, av herr *Gustafsson* i Skellefteå *m. fl.*, om förbättring av landsbygdsungdomens möjligheter till skolundervisning, m. m.,

nr 496, av herr *Hedlund m. fl.*, om försöksverksamhet med längre sammanhängande arbetspass på gymnasiet och grundskolans högstadium,

nr 497, av herrar *Lindberg* och *Nilsson* i Agnäs, om inrättande vid universitetet i Umeå av en professur eller laboratur i gynekologisk radioterapi,

nr 498, av herr *Ohlin m. fl.*, angående skolväsendet samt den högre utbildningen och forskningen,

nr 499, av herr *Rimmerfors m. fl.*, angående biblioteksverksamheten för blinda,

nr 500, av herr *Werner m. fl.*, om inrättande vid Lunds universitet av en professur i plastikkirurgi för docenten Karl-Erik Hogeman,

nr 501, av herr *Allard m. fl.*, om ett enhetligt huvudmannaskap för den samhälleliga öppna sjukvården,

nr 502, av fröken *Anderson* i Lerum och herr *Blomkvist*, om utredning rörande privata vårdhem,

nr 503, av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.*, om ett institut för sjukvårdens rationalisering,

nr 504, av herr *Bohman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till den lokala polisorganisationen, m. m.,

nr 505, av herrar *Börjesson* i Glömminge och *Gustavsson* i Alvesta, om lån för byggande av ytterligare pensionärsbostäder,

nr 506, av herrar *Carlstein* och *Hammarsten*, om åtgärder till stöd åt handikappade,

nr 507, av herr *Hedlund m. fl.*, om ökat lokaliseringspolitiskt stöd åt företag,

nr 508, av herr *Hedlund m. fl.*, angående bostadsbyggandet,

nr 509, av fru *Hörlund*, angående den konstnärliga utsmyckningen av bostadsområden,

nr 510, av fröken *Ljungberg* och fröken *Wetterström*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade,

nr 511, av herr *Nilsson* i Tvärälund *m. fl.*, angående arbetsmarknadspolitiska flyttningsbidrag till kvalificerad arbetskraft,

nr 512, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, angående tandvården,

nr 513, av herr *Rimmerfors*, angående mopedbilar för handikappade,

nr 514, av herr *Rimmerfors m. fl.*, om åtgärder för att bereda lämpliga arbetsuppgifter åt synskadade med kvalificerad utbildning,

nr 515, av fru *Sundberg*, om barnpsykologisk forskning och utvecklingsverksamhet,

nr 516, av herr *Bengtson* i Solna, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer,

nr 517, av herr *Gustafsson* i Kårby *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer,

nr 518, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, om samordning av statens järnvägars zontaxa med järnvägens och postverkets busstaxor,

nr 519, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, angående kommunikationsproblem inom landsbygdens glesbygdsområden,

nr 520, av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Hedin*, om avslag på Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Ersättning för viss rundradioverksamhet, m. m.,

nr 521, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, om överförande på staten av kommuns kostnader för antikvarisk undersökning av fornlämnning,

nr 522, av herr *Lothigius*, angående reglerna för skatteutjämningsbidrag till kommuner,

nr 523, av herr *Nordstrandh* och fru *Fränkel*, angående grunderna för anslaget till stadsteatrar och därmed likställda teatrar,

nr 524, av herr *Ohlin m. fl.*, om höjt anslag till Teknisk forskning,

nr 525, av herr *Rimmerfors m. fl.*, angående fördelningen av det statliga stödet till handikappidrotten,

nr 526, av fröken *Sandell m. fl.*, angående Dansmuseets lokal- och personalförhållanden,

nr 527, av herr *Westberg m. fl.*, om anslag för tryckning av riksantikvarieämbetets fornlämningsregister,

nr 528, av herr *Bohman m. fl.*, om skattefrihet för folkpension,

nr 529, av herr *Bohman m. fl.*, om viss ändring av skatteskalorna, m. m.,

nr 530, av herrar *Boo* och *Eliasson* i Sundborn, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 531, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 532, av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till u-länderna,

nr 533, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 534, av herr *Hedlund m. fl.*, angående den indirekta beskattningen av byggnadsmaterial,

nr 535, av herr *Hedlund m. fl.*, om användning av beskattningen i lokaliseringpolitiskt syfte,

nr 536, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Boo*, om åtgärder för att stimulera gåvor till allmännyttiga ändamål,

nr 537, av herr *Jonsson m. fl.*, om undantagande av folkpensionärer från deklarationsplikt,

nr 538, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 539, av herr *Lundberg*, om påföring å debetsedel av en speciell u-hjälpsavgift,

nr 540, av herr *Nilsson* i Tvärälund *m. fl.*, om stimulans av personligt sparande,

nr 541, av fru *Sundberg* och herr *Werner*, om höjt förvärvsavdrag för gift kvinna *m. fl.*,

nr 542, av herr *Tobé m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 543, av herr *Bohman m. fl.*, om vissa åtgärder på den ekonomiska politikens område,

nr 544, av herr *Franzén* i Motala, angående lönsparande,

nr 545, av herr *Gustafsson* i Skellefteå *m. fl.*, angående glesbygdernas problem,

nr 546, av herrar *Gustavsson* i Ängelholm och *Rask*, angående placeringen av lån med statlig kreditgaranti,

nr 547, av herr *Hedlund m. fl.*, angående statliga kreditgarantier i lokaliseringpolitiskt syfte,

nr 548, av herr *Hedlund m. fl.*, angående kommunernas investeringsbehov,

nr 549, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården, om åtgärder för att trygga samsättningen i Ådalen,

nr 550, av fru *Kristensson* och herr *Edlund*, angående riksdagsledamöters utrikesresor, m. m.,

nr 551, av herr *Nyberg m. fl.*, om inrättande av ett särskilt stödområde för östra och sydöstra Götaland,

nr 552, av herr *Sterne*, angående riksdagstrycket,

nr 553, av herr *Bohman m. fl.*, om vissa åtgärder till skydd för polisen,

nr 554, av fru *Eckroth* och herr *Rask*, om översändande av pass genom postverket,

nr 555, av fru *Kristensson* och herr *Oskarson*, angående domstols förordnande att villkorlig dom skall avse jämväl annat brott,

nr 556, av fru *Svensson*, om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen,

nr 557, av fru *Ekendahl* och herr *Hagnell*, om översyn av socialförsäkringssystemet,

nr 558, av herr *Fagerlund m. fl.*, angående ersättningen för resor i samband med läkarvård,

nr 559, av herr *Franzén* i Motala *m. fl.*, angående rätten till semester,

nr 560, av herr *Gustafsson* i Borås,

om receptbeläggning av injektionssprutor,

nr 561, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Dockered*, angående uttagningen till specialundervisning av elev i grundskolan,

nr 562, av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.*, angående socialförsäkringsförmåner till trotjänare,

nr 563, av herrar *Larsson* i Norderön och *Dockered*, angående angivandet av de tjänstemän som är undantagna från disciplinär bestraffning,

nr 564, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, angående ersättning från den allmänna försäkringen för läkares reskostnad vid sjukbesök,

nr 565, av herr *Lindberg m. fl.*, om förbättring av sjukpenningen för husmor med hemmavarande minderåriga barn,

nr 566, av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*, angående grunderna för beräkningen av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,

nr 567, av herr *Nordstrandh*, om rätt till ersättning från den allmänna försäkringen för bilresa till arbetsplats,

nr 568, av herr *Wedén*, angående läkemedelsförsörjningen,

nr 569, av herrar *Werner* och *Oskarson*, om förbättring av bostadsbidraget åt ensamstående värnpliktig,

nr 570, av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.*, om skärpta krav för erhållande och innehav av körkort,

nr 571, av herrar *Bengtson* i Solna och *Thylén*, angående backspegel på motorfordon,

nr 572, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Svensson* i Vä, angående registreringen av motorfordon,

nr 573, av herr *Nilsson* i Agnäs *m. fl.*, angående färg och belysning på motorfordon,

nr 574, av herr *Persson* i Heden, om tillämpning av ensittarlagen på kronomark,

nr 575, av fru *Sundberg m. fl.*, om viss utvidgad tillämpning av lagen med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad,

nr 576, av herr *From m. fl.*, angående vattenvårdsförbundets organisation,

nr 577, av herr *Björk*, om förbättrade möjligheter för trädgårdsnäringen att erhålla lån och statsbidrag,

nr 578, av herr *Björk* om inrättande av ett företagsregister för trädgårdsnäringen,

nr 579, av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Krönmark*, om åtgärder för att minska arbetsbalansen inom lantmäteriet,

nr 580, av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Krönmark*, om vissa ändrade grunder för lån från fiskredskapslånefonden,

nr 581, av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.*, angående jourtjänst inom den öppna läkarvården,

nr 582, av herr *Bohman m. fl.*, angående allmänhetens inställning till ordningsmakten, m. m.,

nr 583, av herr *Börjesson* i Glömminge, om åtgärder för att stimulera användandet av inhemskt bränsle,

nr 584, av herr *From m. fl.*, om utbyggnad av ett underleverantörssystem inom näringslivet,

nr 585, av herr *Grebäck m. fl.*, angående vatten- och luftföreningar, m. m.,

nr 586, av fru *Kristensson m. fl.*, angående arbetsvärderingen inom den statliga sektorn,

nr 587, av herrar *Larsson* i Borrby och *Boo*, om inrättande av en ungdomens bostadsrättsorganisation,

nr 588, av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*, om rabatter å busslinjer för studerande och värnpliktiga, samt

nr 589, av fru *Ryding m. fl.*, om samhälleliga åtgärder för övervakande av reklamen.

Dessa motioner bordlades.

§ 21

Ordet lämnades på begäran till

Herr **TURESSON** (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 4, angående reformerad lärarutbildning, måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter onsdagen den 8 nästkommande februari.

Denna hemställan bifölls.

§ 22

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Nordstrandh* till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående den s. k. sommarskolpraktiken.

§ 23

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.07.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 26 januari

Kl. 19.30

I anledning därav, att motionstiden denna dag utgick, var kammarens ledamöter kallade att jämväl nu sammanträda; och leddes förhandlingarna därvid av herr förste vice talmannen.

§ 1

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 15, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter,

nr 17, med förslag till förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning, m. m.,

nr 18, med förslag till lag om klinisk prövning av vissa medel för födelsekontroll,

nr 20, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 29 maj 1964 (nr 321) om kommunal trafikövervakning,

nr 21, angående anslag för budgetåret 1967/68 till vissa statsdepartement m. m., samt

nr 22, med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr förste vice talmannen:

nr 590, av herr *Hector m. fl.*, om bistånd åt befrielseerörelsen i Mozambique,

nr 591, av herrar *Larsson* i Borrbby och *Elmstedt*, om Sveriges officiella inställning till Nord-Vietnam,

nr 592, av fru *Torbrink m. fl.*, om

normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska demokratiska republiken,

nr 593, av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*, om skyldighet för kyrkoråd att återställa skändade gravar,

nr 594, av herrar *Carlsson* i Tyresö och *Svensson* i Kungälv, om upprätthållandet av pressetiska krav,

nr 595, av herrar *Hedin* och *Akerlind*, angående valsedels storlek,

nr 596, av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.*, om skydd mot illojalt utnyttjande av partibeteckning,

nr 597, av herrar *Larsson* i Borrbby och *Boo*, om sänkning av valbarhetsåldern,

nr 598, av herr *Nihlfors*, om väckande av motion genom ingivande till kammarens kansli,

nr 599, av herr *Nyberg*, angående poströstning för sjuka *m. fl.*,

nr 600, av herr *Sjöholm m. fl.*, om åtgärder vid ärekränkning i massmedium,

nr 601, av herr *Sjöholm m. fl.*, angående ordningen vid allmän valförrättning,

nr 602, av herr *Björkman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader,

nr 603, av herr *Bohman m. fl.*, angående den svenska hjälpen till u-länderna,

nr 604, av herr *Carlsson* i Tyresö *m. fl.*, angående den svenska hjälpen till u-länderna,

nr 605, av herrar *Ekström* i Iggesund och *Lindahl*, angående den till u-länderna riktade informationen om Sverige,

nr 606, av herr *Jansson m. fl.*, om sänkning av vissa försvarsanslag,

nr 607, av herrar *Larsson* i Borrby och *Mattsson*, om samordning av de nordiska ländernas hjälp till u-länderna,

nr 608, av herr *Lorentzon*, om medelsanvisning för studie- och kontaktbesök hos ungdomsorganisationer på Island och Färöarna,

nr 609, av herr *Nilsson* i Gävle m. fl., om total avrustning,

nr 610, av herrar *Nordgren* och *Magnusson* i Borås, angående verksamheten vid försvarets fabriksverks centrala beklädnadsverkstad i Karlskrona,

nr 611, av herr *Oskarson* m. fl., om effektivisering av den militära utbildningen, m. m.,

nr 612, av herr *Rubin*, om höjda anslag till internationell hjälpverksamhet,

nr 613, av herr *Turesson* m. fl., om särskilt anslag för det nordiska Tanganyikaprojektet,

nr 614, av herr *Ullsten* m. fl., om utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia,

nr 615, av herrar *Antonsson* och *Dahlgren*, om utökad cancerforskning,

nr 616, av herr *Björkman* m. fl., om statsbidrag för låg- och mellanstadierna vid Högländsskolan,

nr 617, av herr andre vice talmannen *Cassel* och herr *Magnusson* i Borås, om vuxenutbildningen genom radio och television,

nr 618, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om sänkt skolålder,

nr 619, av herr *Hedin* m. fl., om sociologisk forskning rörande sambandet mellan inställning till etiska och religiösa normer samt ungdomskriminalitet,

nr 620, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Elmstedt*, angående betygssättningen i grundskolan m. m.,

nr 621, av fru *Kristensson*, i anledning av Kungl Maj:ts framställning om anslag till Barnmorskeläroanstalterna, m. m.,

nr 622, av herrar *Larsson* i Borrby och *Elmstedt*, om ökad undervisning i hemkunskap m. m.,

nr 623, av fru *Lewén-Eliasson*, angående utbildning i Sverige av personal för behandling av skelögda barn,

nr 624, av herrar *Lindberg* och *Öh-vall*, om ökad undervisning i finska språket,

nr 625, av fröken *Ljungberg*, om förlängning av förordnande som docent,

nr 626, av herr *Lothigius* m. fl., om statsbidrag till Grännaskolan,

nr 627, av herrar *Mattsson* och *Nilsson* i Tvärålund, om inrättande av gymnasiefilialer,

nr 628, av herr *Mattsson* m. fl., angående möjligheten att vinna inträde i fackskola,

nr 629, av herrar *Nihlfors* och *Gre-bäck*, om inrättande av professorer i parodontologi vid karolinska institutet samt universiteten i Lund och Umeå,

nr 630, av herr *Nordgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov,

nr 631, av herr *Nordgren*, angående utbildningen av yrkeslärare i klädsömnad,

nr 632, av herr *Nordgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.,

nr 633, av herr *Nordstrandh*, om höjt anslag till Förskoleseminarieerna,

nr 634, av herr *Nordstrandh*, om en plan för forskningsorganisationen vid universiteten,

nr 635, av herr *Nordstrandh*, om höjt anslag till Lärares fortbildning,

nr 636, av herr *Rubin* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Utbildning av viss sjukvårdspersonal,

nr 637, av herr *Skoglösa* m. fl., om översyn av folkhögskolestadgan,

nr 638, av fru *Sundberg*, om fullständig lärarutbildning i Montessoripedagogik,

nr 639, av herr *Tobé* m. fl., om inrättande vid Uppsala universitet av en personlig professor i entomologi för laboratorn Bertil Kullenberg,

nr 640, av herr *Wahlund m. fl.*, om inrättande vid tekniska högskolan i Stockholm av en personlig professur i biokemisk teknologi för docenten L. Enebo,

nr 641, av herrar *Antonsson* och *Dahlgren*, om särskild arbetsförmedling för pensionärer,

nr 642, av herr *Asp m. fl.*, om vidgad rätt till statslån till sjukhem,

nr 643, av herr *Dahlgren m. fl.*, angående grunderna för bidrag till ferievistelse för barn,

nr 644, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om viss minskning av anslag under femte huvudtiteln,

nr 645, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om viss minskning av anslag under elfte huvudtiteln, m. m.,

nr 646, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om viss minskning av anslag under andra huvudtiteln, m. m.,

nr 647, av herr *Jansson m. fl.*, om utvidgad kollektiv service inom bostadsområden,

nr 648, av herrar *Jönsson* i Inge-
marsgården och *Andersson* i Örebro, om varsel till underleverantörer vid driftsinskränkning, m. m.,

nr 649, av herrar *Larsson* i Borrby och *Dockered*, om ersättning till handikappade för kostnader för läkarintyg,

nr 650, av fru *Lewén-Eliasson m. fl.*, om beaktande av servicebehoven vid samhällsplaneringen,

nr 651, av fru *Lindekvist m. fl.*, om inventering av dold arbetslöshet,

nr 652, av herrar *Lindkvist* och *Björk*, om åtgärder för att förbättra relationerna mellan polisen och allmänheten,

nr 653, av herr *Lindkvist m. fl.*, om service och servicehus i bostadsområden,

nr 654, av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*, om fortlöpande analys av verkan av arbetsmarknadspolitiska åtgärder,

nr 655, av herr *Mattsson m. fl.*, om inrättande av nämnder för regional samhällsplanering,

nr 656, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, om servicehus m. m.,

nr 657, av herr *Nihlfors m. fl.*, angående omplacering av friställda tjänstemän,

nr 658, av herr *Nordgren*, angående rätten att tillsätta kommissarie- och assistenttjänster inom polisväsendet,

nr 659, av herrar *Ohlin* och *Wedén*, angående förbättringslån för ombyggnad av bostäder,

nr 660, av fru *Svensson m. fl.*, om inrättande av en bostadslånefond,

nr 661, av herrar *Turesson* och *Magnusson* i Borås, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till sjukförsäkringen,

nr 662, av herr *Westberg*, om effektivisering av eftervården av alkoholskadade,

nr 663, av herr *Westberg m. fl.*, angående arbetsmiljön,

nr 664, av fröken *Wetterström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för handikappvården,

nr 665, av herrar *Bengtson* i Solna och *Nilsson* i Agnäs, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till vägväsendet,

nr 666, av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.*, angående utbyggnad av tunnelbanor och vägar i Stockholmsregionen,

nr 667, av herr *Björkman*, om viss minskning av anslag under sjätte huvudtiteln,

nr 668, av herr *Bohman m. fl.*, om uppskov tills vidare med ett andra TV-program,

nr 669, av herr andre vice talmannen *Cassel m. fl.*, angående luftfartsförhållandena i Öresundsområdet,

nr 670, av herrar *Dickson* och *Fridolfsson* i Stockholm, angående granskning av programverksamheten i radio och television,

nr 671, av herrar *Gustafsson* i Kärby och *Dahlgren*, om tillsättande av en parlamentarisk besparingskommitté,

nr 672, av herr *Gustafsson* i Kärby *m. fl.*, om ökat anslag till vägväsendet för budgetåret 1968/69,

nr 673, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om en femårsplan för statens utgifter och inkomster, m. m.,

nr 674, av herr *Hedlund m. fl.*, angående planeringen av investeringarna på trafik- och samfärdselområdet,

nr 675, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, angående vägunderhållet i Norrland,

nr 676, av herr *Levin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Byggande av fiskehamnar m. m.,

nr 677, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, om viss minskning av anslag under sjätte huvudtiteln,

nr 678, av herr *Petersson m. fl.*, om en beredskapsplan för samordning av transportresurserna i Norrland,

nr 679, av herr *Ståhl m. fl.*, angående tidpunkten för införande av färgtelevision,

nr 680, av herr *Svensson* i Vä *m. fl.*, angående vägväsendet,

nr 681, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, om höjt anslag till Statens hantverks- och industrilånefond,

nr 682, av herrar *Björkman* och *Magnusson* i Borås, om anslag för ordnande av estniska folkhögskolekurser,

nr 683, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Gomé*r, om en fond för kulturella aktiviteter bland finländare i Sverige,

nr 684, av herr *Gustavsson* i Alvesta, om vissa åtgärder för rationalisering och besparing inom statlig verksamhet,

nr 685, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om viss minskning av anslag under tionde huvudtiteln,

nr 686, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om viss minskning av anslag under sjunde huvudtiteln,

nr 687, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om viss minskning av anslag under sjunde huvudtiteln,

nr 688, av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården, om särskilt statsbidrag till företagareföreningen i Jämtlands län,

nr 689, av herrar *Lindkvist* och *Arvidson*, om litterär uppläsningsverksam-

het i skolor och bildningsorganisationer,

nr 690, av herr *Lothigius*, angående den kommunala skatteutjämningen,

nr 691, av herr *Nordgren*, om anslag för forskning och utredning rörande de mindre och medelstora hantverks- och industriföretagen,

nr 692, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, om sänkt anslag till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi,

nr 693, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, om viss minskning av anslag under tionde huvudtiteln,

nr 694, av fru *Ryding m. fl.*, om sänkt nedre åldersgräns för statsbidrag till fritidsgrupp,

nr 695, av herrar *Sterne* och *Larsson* i Umeå, angående de statliga exportkreditgarantierna,

nr 696, av herr *Ståhl*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi,

nr 697, av fröken *Wetterström m. fl.*, om en parlamentarisk utredning angående rationaliseringsåtgärder inom den statliga förvaltningen,

nr 698, av herrar *Andersson* i Örebro och *Jönsson* i Ingemarsgården, angående rätten till resultatutjämning vid beskattningen,

nr 699, av herrar *Asp* och *Hedin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.,

nr 700, av herr *Björkman*, om befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt,

nr 701, av herrar *Björkman* och *Magnusson* i Borås, om rätt till skattefri avsättning av medel till egen pensionsfond,

nr 702, av herr *Bohman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 703, av herrar *Boo* och *Dahlgren*, om visst schablonavdrag vid taxering till kommunal inkomstskatt,

nr 704, av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 705, av herr *Carlshamre m. fl.*, angående beskattningen av vissa alkoholhaltiga drycker,

nr 706, av herr *Eriksson* i Bäckmora, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 707, av herr *Hedin m. fl.*, angående beskattningen av skördeeskadeersättning, m. m.,

nr 708, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, om en allmän skattereform,

nr 709, av herr *Hermansson m. fl.*, om omfördelning av vissa skatteuttag,

nr 710, av herr *Hermansson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 711, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Börjesson* i Falköping, om ändring i beskattningen i syfte att främja mindre företags utveckling,

nr 712, av herrar *Jonasson* och *Dockered*, angående den allmänna varuskattelen på fasta maskiner och fasta inventarier i jordbruk och skogsbruk,

nr 713, av herrar *Jonasson* och *Dockered*, om försäljning av frimärken m. m. till förmån för biståndet till u-länderna,

nr 714, av herrar *Jonsson* och *Jönsson* i Ingemarsgården, angående avdraget för nedsatt skatteförmåga,

nr 715, av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.*, angående rätten till resultatutjämning vid beskattningen,

nr 716, av herrar *Jönsson* i Ingemarsgården och *Mundebo*, om avdrag vid beskattningen för periodiskt understöd till studerande samt för amortering av studieskulder,

nr 717, av herr *Karlsson* i Huddinge

m. fl., angående fördelningen av skatte-trycket,

nr 718, av herr *Larsson* i Borrby *m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för kostnad för hemhjälp,

nr 719, av fröken *Ljungberg m. fl.*, angående de handikappades skatteproblem,

nr 720, av herr *Lothigius*, angående transportkostnads inräknande i varans försäljningspris vid beräkning av allmän varuskatt,

nr 721, av herr *Lothigius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 722, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.,

nr 723, av herr *Nilsson* i Tvärålund *m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för undvikande av luftföreningar m. m.,

nr 724, av herr *Nilsson* i Bästekille och fru *Sundberg*, om rätt till avdrag vid beskattningen för nyanläggning genom skogsplantering,

nr 725, av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Larsson* i Norderön, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 726, av herr *Nordgren*, om rätt till avdrag vid beskattningen av inkomst av hyresfastighet för avsättning till reparationsfond,

nr 727, av herr *Nordgren m. fl.*, om avveckling av försäljningsskatten på guldsmedsvaror,

nr 728, av herr *Nordgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 729, av herr *Nordgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 730, av herr *Nordstrandh*, om befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt,

nr 731, av herrar *Persson* i Heden och *Sundkvist*, angående rätten till avdrag vid beskattningen för resa med bil till arbetsplats,

nr 732, av herr *Petersson m. fl.*, angående beskattningen av enskilda och statliga vattenkraftverk,

nr 733, av herr *Rubin*, om ändring av skatten på tobaksvaror,

nr 734, av herr *Rubin*, om viss ändring av omsättningsskatten å motorfordon,

nr 735, av herr *Rubin*, om viss ändring av den särskilda varuskatten,

nr 736, av herr *Rubin*, om försäljning av frimärken till förmån för biståndet till u-länderna,

nr 737, av herrar *Rubin* och *Sjöholm*, om viss differentiering av den allmänna varuskatten,

nr 738, av herr *Sjöholm*, om påskynande av översynen av skatteberedningens förslag till mervärdeskatt,

nr 739, av herr *Sjönell*, om åtgärder mot missbruk av teknisk sprit,

nr 740, av fru *Sundberg m. fl.*, om rätt för brukare av jordbruksfastighet till avdrag vid beskattningen för arbetsersättning till hustru,

nr 741, av herrar *Thylén* och *Bengtson* i Solna, om befrielse för motorbåtar från bensinskatt,

nr 742, av herr *Tobé m. fl.*, om förbättrade avskrivningsmöjligheter i fråga om anordningar för vatten- och luftvård,

nr 743, av herr *Westberg*, om befrielse för pensionärer från hundskatt,

nr 744, av herrar *Åkerlind* och *Hedin*, angående rätten till avdrag vid beskattningen för resor till arbetsplats,

nr 745, av herr *Öhvall*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

nr 746, av herrar *Antby* och *Ståhl*, angående inkomsten från riksbanksfonden,

nr 747, av herrar *Björkman* och *Magnusson* i Borås, om begränsning av avsättningen till den allmänna pensionsfonden,

nr 748, av herr *Börjesson* i Glömminge, om ökade insatser för riksdagens utåtriktade verksamhet,

nr 749, av herr *Carlshamre*, angående inkomstutvecklingen och samhällsökonomien,

nr 750, av herrar *Dockered* och *Jonasson*, angående kapitalförsörjningen för lastbilstrafiken,

nr 751, av herrar *Gomér* och *Gustavsson* i Alvesta, om konsumentupplysning rörande försäkringar,

nr 752, av herr *Jansson m. fl.*, om förstatligande av läkemedelsindustrien,

nr 753, av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården, om ökade statliga stödåtgärder i Norrlands inland,

nr 754, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, om upprätthållande av en effektiv varudistribution på landsbygden,

nr 755, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, angående tilläggs pensioneringens samhällsekonomiska verkningar, *m. m.*,

nr 756, av herr *Levin m. fl.*, om pension åt förste kanslisten hos första kammaren Wilhelm Stenwall,

nr 757, av herr *Lorentzon m. fl.*, angående den statliga lokaliseringspolitiken,

nr 758, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, angående inkomsten från riksbanksfonden,

nr 759, av herr *Nilsson* i Agnäs, om anordnande i riksdagshuset av dagrum för icke rökare,

nr 760, av herr *Nilsson* i Tvärälund *m. fl.*, angående glesbygdernas problem,

nr 761, av herr *Nordgren*, angående zonindelningen vid beräkningen av bilförsäkringspremier,

nr 762, av herrar *Nordgren* och *Petersson*, angående fondbildningen inom den allmänna försäkringen,

nr 763, av herr *Nordgren m. fl.*, om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten,

nr 764, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, angående stabiliseringspolitiken,

nr 765, av herr *Petersson m. fl.*, angående glesbygdernas problem,

nr 766, av herr *Rubin*, om ett statligt obligationslån för bistånd till u-länderna,

nr 767, av herr *Rubin*, om återställande av tidigare talmansbord i kamrarnas plenisar,

nr 768, av herr *Sjönell m. fl.*, angående kapitalanskaffningen för mindre och medelstora företag,

nr 769, av herr *Sterne*, angående bidraget till riksdagspartiernas kostnader för gruppkanslier,

nr 770, av herrar *Sundkvist* och *Dahlgren*, angående den regionala planeringen och den samhällsekonomiska målsättningen,

nr 771, av herr *Ullsten m. fl.*, angående tryckningen av likalydande motioner,

nr 772, av herr *Wedén*, angående formerna för den offentliga upphandlingen,

Nr 773, av herr *Öhvall m. fl.*, om möjlighet att i vissa fall erhålla såväl lokaliserings- som garantilån för samma investeringsprojekt,

nr 774, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Gomé*r, om nya former för konkursförvaltning,

nr 775, av fru *Heurlin*, om straff för försök till frihetskränkande otukt,

nr 776, av herr *Nihlfors* och fru *Nettelbrandt*, om underlättande för make att antaga hustruns namn som ogift,

nr 777, av herr *Sjöholm*, om strafffrihet för otukt med syskon och dispens för äktenskap mellan syskon,

nr 778, av herrar *Sjöholm* och *Rubin*, om inrättande av en socialdomstol,

nr 779, av herrar *Sundkvist* och *Josefson* i Arrie, om viss förmånsrätt för lön,

nr 780, av fru *Svensson* och fru *Renström-Ingenäs*, angående testamentsbevakning,

nr 781, av herr *Westberg*, om åtgärder mot vapenstölder,

nr 782, av herrar *Boo* och *Larsson*

i Borrby, om förtidspension åt hemmadöttrar, m. m.,

nr 783, av herr *Carlsson* i Tyresö m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.,

nr 784, av herrar *Elmstedt* och *Larsson* i Borrby, angående det studiesociala stödet till korrespondensstuderande,

nr 785, av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., om förtidspension åt hemmadöttrar,

nr 786, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Nihlfors*, om offentligt biträde i vissa intagnings- och utskrivningsärenden enligt mentalsjukvårdslagen,

nr 787, av herr *Hedin m. fl.*, om ersättning av statsmedel vid förlust på grund av ingripande enligt bekämpningsmedelsförordningen,

nr 788, av herr *Hedlund m. fl.*, om vissa familjepolitiska åtgärder,

nr 789, av fru *Heurlin*, angående förvaringen av gift,

nr 790, av herr *Johansson* i Växjö m. fl., om vissa sjukförmåner för hemmadöttrar,

nr 791, av fru *Kristensson* och herr *Åkerlind*, om en allmän inkomstförsäkring,

nr 792, av fröken *Ljungberg m. fl.*, om receptbeläggning av injektionssprutor,

nr 793, av herr *Nilsson* i Tvärålund, angående prövningen av rätt till sjukförsäkring,

nr 794, av herrar *Norrby* och *Börjesson* i Falköping, om nykterhetsnämnds befogenhet vid bekämpande av narkotikamissbruk,

nr 795, av herr *Ohlin m. fl.*, angående familjepolitiken,

nr 796, av herr *Persson* i Heden m. fl., om höjda livräntor för yrkesskada,

nr 797, av herr *Persson* i Heden m. fl., om fria läkemedel till vuxna neurosedynskadade,

nr 798, av herr *Rubin*, angående vär-

deringen inom socialförsäkringssystemet av arbete i hemmet,

nr 799, av herr *Rubin m. fl.*, angående behörigheten att utöva tandläkaryrket,

nr 800, av herr *Rubin m. fl.*, om indexreglering av vissa livräntor,

nr 801, av herr *Sterne m. fl.*, angående rätten till vårdbidrag i form av invaliditetsersättning,

nr 802, av fru *Sundberg*, angående socialförmåner till handikappad som ingår äktenskap,

nr 803, av herrar *Thylén* och *Nordgren*, angående utländsk studerandes rätt till studiemedel,

nr 804, av herrar *Turesson* och *Magnusson* i Borås, angående det statliga bidraget till allmän försäkringskassa,

nr 805, av herr *Åkerlind*, angående handläggningen av vissa ärenden rörande omhändertagande av barn,

nr 806, av herr *Bengtson* i Solna, om användande av varningstrianglar i trafiken,

nr 807, av herr *Dahlgren m. fl.*, angående åldersgränsen för rätt att föra moped,

nr 808, av herr *Hermansson m. fl.*, om förlängning av lagen om igångsättningsstillstånd för byggnadsarbete,

nr 809, av fru *Heurlin*, om ett centralt register över körkort, m. m.,

nr 810, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården, om vissa problem för handikappade vid övergången till högertrafik, m. m.,

nr 811, av herr *Larsson* i Borrby, angående exploateringen av grustäkter,

nr 812, av herr *Löfgren m. fl.*, om varningsskytt å traktorsläp,

nr 813, av herr *Nordgren*, om åtgärder för att motverka mörkerolyckor,

nr 814, av herr *Tobé m. fl.*, angående bildande av vattenvårdsförbund,

nr 815, av herr *Ullsten m. fl.*, om försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning,

nr 816, av herr *Grebäck m. fl.*, om statligt stöd åt trädgårdsrådgivning,

nr 817, av herrar *Gustavsson* i Alvesta

och *Johansson* i Växjö, angående ersättningen för älgskada,

nr 818, av herrar *Hedin* och *Petersson*, angående domänverkets markfond, m. m.,

nr 819, av herr *Hedin m. fl.*, om rätten att fiska med fasta redskap i kronans fiskevatten,

nr 820, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, om särskild styrelse för lappfonden,

nr 821, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Befrämjande av husdjursaveln m. m.,

nr 822, av herrar *Larsson* i Borrby och *Sundkvist*, om upprättande av ett företagaregister för trädgårdsnäringen, m. m.,

nr 823, av herr *Levin*, angående användningen av viss avgift enligt vattenlagen,

nr 824, av herr *Levin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen,

nr 825, av herr *Mundebo m. fl.*, om utredning angående domänverkets organisation,

nr 826, av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.*, angående skördeskadeskyddet,

nr 827, av fru *Sundberg* och herr *Hedin*, om biologisk prövning av kemiska bekämpningsmedel,

nr 828, av fru *Sundberg* och herr *Nilsson* i Bästekille, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statens växtskyddsanstalt: Onkostnader,

nr 829, av fröken *Wetterström m. fl.*, om höjt anslag till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling,

nr 830, av fröken *Wetterström m. fl.*, angående rationaliseringen inom jordbruket och trädgårdsnäringen,

nr 831, av herrar *Bengtson* i Solna och *Turesson*, angående regionplaneringen,

nr 832, av herrar *Boo* och *Larsson* i Borrby, angående ungdomens situation i dagens samhälle,

nr 833, av herr *Ekström* i Iggesund *m. fl.*, angående Vindelälvens utbyggnad,

nr 834, av herr *Gustafsson* i Borås, om reserabatter för förtidspensionärer,

nr 835, av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, om åtgärder mot asocialt beteende, *m. m.*,

nr 836, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Larsson* i Norderön, om utredning angående den äldre arbetskraften,

nr 837, av fru *Heurlin*, om obligatorisk hälsokontroll av viss utländsk arbetskraft,

nr 838, av herr *Jansson m. fl.*, angående könsrollerna,

nr 839, av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.*, angående ungdomsvården,

nr 840, av herrar *Johansson* i Växjö och *Sundkvist*, om företagsdemokrati,

nr 841, av fru *Lewén-Eliasson* och herr *Björk*, angående skolungdomens ferieresor,

nr 842, av herr *Lindkvist* och fru *Eriksson* i Stockholm, om de eftersatta gruppernas problem,

nr 843, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, angående formerna för den statliga representationen,

nr 844, av herr *Nilsson* i Agnäs, om utrustning av bil med förbandslåda,

nr 845, av herr *Nilsson* i Agnäs, angående Vindelälvens utbyggnad,

nr 846, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, angående trafiksäkerheten,

nr 847, av herr *Oskarson m. fl.*, om angivande på körkort av blodgrupp,

nr 848, av herr *Rubin*, om åtgärder för att åstadkomma trafiksäkrare bilar,

nr 849, av herrar *Sjönell* och *Grebbäck*, angående planeringen av bebyggelseområden,

nr 850, av fru *Sundberg m. fl.*, angående miljövården, samt

nr 851, av herr *Wahlund m. fl.*, angående utskottsbehandlingen av frågor rörande hjälpen till u-länderna.

Dessa motioner bordlades.

§ 3

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Jansson*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående rabatt på statens järnvägar för förtidspensionärer,

herr *Björk*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående militära övningar i stark kyla,

fru *Torbrink*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående skyldigheten att anordna skyddsrum i samband med byggande av barnstuga, och

herr *Turesson*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående skyltar för statliga institutioner.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 20.02.

In fidem
Sune K. Johansson